

tv-15 naš TOVARIS

Št. 28-29
19. julija 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Vsem borkam in borcem, mladini in drugim občanom čestitamo ob dnevu vstaje slovenskega naroda.

RO ZZB NOV Slovenije
RK ZRVS Slovenije in
uredništvo TV-15 Naš tovariš

S sosednjimi protifašističnimi silami v Italiji in Avstriji so Slovenci sodelovali še pred začetkom druge svetovne vojne in njen začetek je skupna prizadevanja še bolj ostro začrtal. Zlasti pa je dal nove pobude temu sodelovanju naš narodnoosvobodilni boj, ki je znal prerasti domače okvire in vključiti v odpor proti skupnemu sovražniku vse napredno, kar se je v vojni vihri po nenavadnih usodah in poteh prepletlo v en sam skupni boj na naših tleh.

Letos mineva štirideset let od ustanovitve enot NOV in PO Slovenije, sestavljenih iz pripadnikov tujih enot. Pred naš zgodovinski spomin stopajo na plan imena »Triestina«, Garibaldi, brigada Fontanot, avstrijski bataljon, francoska

četa, ruski bataljon... To dejstvo sicer morda ni tako bistvenega pomena v najožjem vojaškem smislu, čeprav so se vsi tuji borci bojevali z ramo ob rami pogumno in enakopravno z vsemi našimi borci. Še bolj kot to je gotovo pomembno dejstvo, da so se vsi skupaj bojevali za svobodo in demokracijo svojih domovin. In prav zato, ker je ta skupni boj porodil neizbrisne vezi, pa tudi zato, ker so današnjemu zrahljanemu, nevrotičnemu in nestrpnemu svetu še kako potrebne, ostaja v nas živ spomin na sodelovanje v vojnem času in dobra osnova za vse, kar lahko in moramo skupaj storiti za mir, razumevanje med narodi in nenazadnje – za dobre in še boljše sosedske odnose.

Sami moramo obraniti notranjo in zunanjo varnost

Ko se te dni s ponosom in spoštovanjem spominjamo vstaje in velikega boja, ki ga je slovenski narod, skupaj z drugimi jugoslovanskimi narodi in narodnostmi bil zoper po oborožitvi in tehniki neprimerljivo močnejšega sovražnika, izkazujemo še posebno čast in priznanje kadrom komunistične partije in Osvobodilne fronte, ki so bili pobudniki in organizatorji vstaje, ter starešinam, ki so poveljevali partizanskih enotam in vodili ta neustrašni in neponovljivi boj za osvoboditev in končno zmagoslavje vsega našega ljudstva.

Kljub težavam in stiskam, ki nas sedaj pestijo in bodo še trajale, pa smo vendar srečni, da – z izjemo nekdanjih študentskih demonstracij in nedavnih neljubih nemirov na Kosovu – živimo v miru in svobodi, medtem ko so po svetu in tudi nedaleč od nas uničujoče vojne in rastejo oboroženi spopadi. Ali pa bomo mir ter notranjo in zunanjo varnost ohranili in še okrepili, pa je odvisno od nas ljudi samih, tako kot je bil izhod osvobodilne vojne odvisen od boja nepokorjenega in upornega ljudstva in tako kot je od nas in naše odločnosti ter dela odvisno, ali bomo premagali in rešili naše današnje gospodarske, socialne in druge težave in probleme. Če pa bi bila zaradi spleta kakršnihkoli okoliščin ogrožena varnost, svoboda in neodvisnost dežele, bi bilo zopet od nas in naše pripravljenosti odvisno, kako in s kakšnim uspehom se bomo uprli preteči nevarnosti, kako jo bomo zavrnil in premagali. Po zasnovi splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite bi za ohranitev miru in obrambo dežele angažirali vse naše sile in sredstva, bojevali pa bi se zoper vsakega sovražnika v vseh, tudi najhujših razmerah.

Pravimo: krepitev varnosti ter obramba svobode in neodvisnosti dežele sta odvisna od nas, in mislimo na vse ljudi in vsakega posameznika. Tudi v vseh lokalnih vojnah in oboroženih spopadih po drugi svetovni vojni je bila vselej znova in nedvoumno potrjena znana resnica, da je človek vedno in končno odločujoč faktor boja, zmage ali poraza. V vseh teh vojnah in spopadih so se dobro moralno, politično in vojaško pripravljene in usposobljene borci uspešno upirali po oborožitvi in tehniki močnejšemu nasprotniku.

Med dejavniki, ki vedno, pogostokrat pa tudi odločujoče vplivajo na uspešnost in učinkovitost vojskovanja, je bilo v preteklosti in bo tudi v prihodnosti zelo pomembno strateško vodenje ter operativno in taktično poveljevanje bojnim sestavam, ki je zaupano starešinskemu kadru. Ob jasni idejno-politični opredelitvi, patriotizmu ter neomejni vdanosti in pripravljenosti braniti svobodo in neodvisnost svoje domovine, ob osebni hrabrosti, požrtvovalnosti in drugih vrlinah morajo imeti starešine še mnoge druge sposobnosti in znanja za opravljanje svojih odgovornih dolžnosti. Zato vzgoji in izobraževanju ter usposabljanju vojaškega starešinskega kadra povsod v svetu in tudi pri nas posvečamo posebno skrb in pozornost. Temeljna vzgoja človeka – borca za ohranitev miru in obrambo domovine se začne v družini, nadaljuje in izpopolnjuje pa v šolah in drugih izobraževalnih procesih. Vojni starešine se za opravljanje svojih zahtevnih in častnih dolžnosti izobražujejo in usposabljujejo v šolah za aktivne in rezervne starešine, na visokošolskem študiju SLO, v JLA in TO, dopolnilno pa tudi na vajah.

Pomembno vlogo pri usposabljanju starešin tako za obrambne kot za samozaščitne naloge imajo tudi organizacije rezervnih vojaških starešin. Poleg idejno-politične vzgoje ter lastnega strokovnega usposabljanja rezervni vojaški starešine sodelujejo pri obrambnem in samozaščitnem usposabljanju prebivalstva, pri organiziranju obrambnih aktivnosti mladine v šolah in na delovnih akcijah, pri izvajanju obrambnih priprav in samozaščitnih ukrepov v krajevnih skupnostih in združenem delu, v mnogih okoljih pa opravljajo tudi druge pomembne družbene in politične naloge.

V SR Sloveniji je več kot 68.000 rezervnih starešin, ki organizirani na delegatskih načelih od krajevnih skupnosti do republike pomenijo pomembno družbeno silo za opravljanje nalog SLO in DS in drugih nalog v okviru SZDL, v vojni ali drugih izrednih razmerah pa bi bile zaupane najodgovornejše vojaško-obrambne, poveljniške in druge starešinske dolžnosti. Temu primerno mora biti organizirano in vsebinsko naravnano tudi njihovo obrambno in samozaščitno usposabljanje. V svojih delovnih in življenjskih okoljih pa morajo biti rezervni starešine v prvih vrstah boja za izvajanje ukrepov gospodarske stabilizacije in gradnjo socialističnih samoupravnih odnosov.

Stane Kotnik

Naslednja številka TV-15 bo izšla 2. avgusta

S slavnostne seje republiškega odbora ZZB NOV Slovenije ob dnevu vstaje slovenskega naroda

Na svetlih straneh zgodovine naroda nimajo izdajalci kaj iskati

Na slovesnosti ob podelitvi letošnjih nagrad vstaje slovenskega naroda, na slavnostni seji RO ZZB NOV Slovenije, kjer so se poleg številnih bork in borcev zbrali predstavniki slovenskega družbenopolitičnega in kulturnega življenja, je spregovoril predsednik predsedstva RO ZZB NOV Slovenije Božidar Gorjan:

Očitno je naša nedavna preteklost za nas, pa tudi zunaj naše domovine tako pomembna, da se ne moremo odtrgati od nje. Povsod še sveže odmevajo dogodki iz zadnje vojne. Tudi v svetu, na primer, proslavljajo izkrcanje v Normandiji, hkrati pa se v socialističnih državah vzhodne Evrope spominjajo 40-letnice prihoda sovjetske armade na njihovo ozemlje. Ob tem kaže, kot da je organizatorjem proslav vseeno, kaj so v tem času doživljali evropski narodi. Po udarek želijo dati predvsem dejstvu, da so te sile prišle osvoboditi Evropo. Ni dosti govora o žrtvah in o odporu v Evropi. Pomembno jim je bilo prikazati ogromno vojaško silo, ki je prišla v Evropo, nad katero naj ostane senca tega dogodka še danes, v današnji delitvi Evrope, z očitnim namenom, da se na osnovi take delitve ohranijo možnosti nadaljnje vplivanja na evropske države. Kajti če bi bili svoboda in neodvisnost evropskih narodov glavni motiv raznih meddržavnih proslav, potem bi vsi morali govoriti predvsem o žrtvah in prispevkih teh narodov za osvoboditev in za demokratične odnose v Evropi.

V Jugoslaviji smo tudi danes ravno tako samozavestni, kot smo bili od aprila leta 1941. naprej. Že takrat smo se zanesli predvsem na lastne sile, s tem da smo seveda računali na sodelovanje in pomoč vseh zaveznikov v boju proti nacifašizmu; tako kot tudi danes želimo sodelovanje z vsemi demokratičnimi in svobodoljubnimi silami.

Stiriletna vojna je terjala ogromne žrtve med demo-

kratičnimi silami Evrope in je nato za dolga leta onemogočila naravno hotenje narodov Evrope po neodvisnosti ter jih spravila v odvisnost od vojnih in gospodarskih zmogljivosti velikih zaveznikov. Oblikovanje blokov in hladna vojna ter današnja razdeljenost so neposredna posledica take politike. V Jugoslaviji je bilo stanje drugačno. V boju smo sproti kotvali nove ljudi, samozavestne revolucionarje, in si tako ustvarili temelje za neodvisno politiko. V nadaljevanju take politike je bila sklicana beograjska konferenca neuvrščenih, ki pomeni novo potrditev naše trajne neodvisnosti. Zaradi takega našega obnašanja med vojno in danes lahko upravičeno pošljemo pozive velikim, da se pogovarjajo, da naj se zavajajo odgovornosti za mir v Evropi in v svetu.

Ko je Rdeča armada prišla na naša tla, smo imeli že 400.000 partizanov. Ti borci so tudi ob zavezniškem izkrcanju v Normandiji zadrževali na naših tleh približno enako število nemške vojske, kot je bilo osredotočeno na Madžarskem, kjer je bila pričakovana glavna smer sovjetskega prodora. S približno enakimi silami, kot smo jih zadrževali v Jugoslaviji, se je srečala združena zavezniška armada v Italiji.

Brez uspeha zavezniških sil v Evropi ne bi bilo niti naše zmage. Vendar ni mogoče pozabiti na našo vlogo v zavezniškem boju; predvsem pa mislimo, da je posebna vrednota - izvirnost in samostojnost naše NOB in revolucije. Ravno zaradi tega naj omenim kot zanimivost, da se tudi ob sedanjih proslavah pokaže zavzetost nekate-

rih politikov v tujini in zgodovinarjev, da bi se pozabilo ali spregledalo, kar je zgodovina o naši vlogi med vojno že zapisala.

Ena od značilnosti nove Jugoslavije je bila ravno v tem, da smo večini domačih kvislingov, ki smo jih zatekli na naših tleh, dali možnost, da se vključijo v gradnjo porušjenih domov. Ljudska oblast poskuša ustvariti enotno fronto delovnih ljudi pri gradnji države kot rezultat iste politike, v imenu katere smo neprestano pozivali v enotno fronto v boju proti zavojevalcem med vojno. Kljub vsem težavam, ki smo jih takoj po vojni, imeli v boju proti silam restavracije starega, ki so prikriti, vendar od zunaj organizirano delovale na podlagi sporazuma o delitvi interesnih področij v Jugoslaviji, smo pri tem uspeli. Že med vojno smo nekajkrat razglasili široko amnestijo za vse tiste sodelavce okupatorja, ki so se pridružili NOB. Taka amnestija je bila ponovljena po vojni, in ni veljala le za tiste sodelavce okupatorja, ki so imeli krvave roke.

Poskušali smo postaviti temelje naši državnosti s tem, da bi tudi v težkih časih med vojno in po vojni zajeli vse zdrave sile našega naroda v enotno fronto za svobodo in gradnjo domovine. Pri tem smo bili odprti tudi za tiste skupine in posameznike, za katere bi se lahko mislilo, da so bili zapeljani, naivni, da niso bili z nami samo zaradi vere ipd.

Vendar niti leta 1941 niti kasneje izbira »s kom in kam« ni bila tako težka ali »siva«, kot želijo nekateri pisci prikazati danes, v raz-

nih publikacijah ali literaturi.

Da je nemški okupator hotel takoj ob zasedbi uničiti ves slovenski živelj, to je bilo jasno vsem. Načrti italijanskega okupatorja so razvidni iz pisma komisarja Ljubljanske pokrajine rimski vladi že 24. avgusta 1942, kjer piše:

»Problem slovenske narodnosti se lahko reši le na naslednje načine:

1. s popolnim uničenjem
2. s kompletno ali delno preselitvijo
3. z odstranitvijo nasprotnih elementov; za ostale bi uporabili trdo, vendar politiko zblizevanja: najprej z ustvarjenjem osnov za odkrito sodelovanje, kar bi vodilo v kasnejšo možnost postopne asimilacije.

Zato naj bo jasno tudi nekaterim išočim, oziroma tudi zlonamernim posameznikom pri nas, da pripadnikom slovenskega naroda, ki so se priklanjali taki okupatorjevi politiki in z njo sodelovali, ni nobene vrtnice na tiste strani slovenske zgodovine, kjer pišemo o svobodi in razvoju slovenskega naroda. Naj nihče ne zastruplja naše mladine z lažnimi dilemami, s ponarejanjem zgodovine. Tako delovanje moramo označiti samo kot spodkopavanje dosežene enotnosti in enakosti v našem družbenem sistemu.

Hkrati naj se posamezniki, ki želijo opravičiti sodelovanje z okupatorjem, zavedajo, da v Evropi še danes ostro ločijo delovanje redne vojske nemškega rajha iz Italije, od kvislingov, katerih vlogo v vojni proti nacifašizmu vedno enači z SS in s fašisti.

Končno pa, glede na to, da smo danes zbrani ob dnevu vstaje slovenskega naroda, naj samo še omenim nekaj sicer znanih dejstev iz naše preteklosti:

Ob zgodovinsko nesporni vlogi našega NOB od leta 1941 naprej obnovimo v tem trenutku samo še primere o plebiscitarni odločitvi za OF in NOB desetisočev tovarišev, ki so se za te cilje svobodno odločali v nam ideološko in interesno povsem tujih okoljih, daleč od domovine.

Zamislimo si napore, ki so jih prestajali tudi Slovenci, ki so se odločili za v prekomorske brigade, preden so sploh prišli na jugoslovansko ozemlje; mobilizirani koroški, štajerski, gorenjski fantje so se prostovoljno odločili za vrnitev v vojne strahote in šli na pot od ruskih ujetniških taborišč prek vse vzhodne Evrope zato, da bi pomagali osvoboditi svoje kraje.

Spomnimo se tudi naših internitancev in zapornikov, ki so v najhujših razmerah upali v svobodo in življenje z mislijo na OF, z upanjem v komunizem in v zmago partizanov.

Ko omenjamo patriotizem številnih Slovencev v raznih taboriščih širom po Evropi, naj povemo, da se tudi ZB strinja z izjavo predsedstva RK SZDL Slovenije in predsedstva CK ZK Slovenije o takih imenovanih »dachauskih procesih«. Strinjamo se zato, ker je ta izjava znak moralne in politične moči naše družbe. Gospodarske in druge težave, ki nas sicer tarejo, niso v ničemer oslabile naše odločne pripadnosti resnici tudi, kadar moramo priznati storjene napake. Vendar pa hkrati smatramo, da nam tako obnašanje omogoča še večjo odločnost do tistih, ki kakorkoli želijo razvrednoti našo preteklost in sedanjost.

Za osvetlitev veličine našega boja naj omenimo tudi tiste številne Slovence, ki so bili leta 1941 v tujini, ali so pobegnili iz taborišč v Italiji, Franciji, Grčiji, se tam pridružili organiziranemu odporu proti istemu okupatorju. Tudi oni so prispevali k ugledu skupnega boja v Sloveniji in Jugoslaviji.

In končno: ali nismo prav na slovenskem ozemlju imeli še eno potrditev, da je naš NOB zraven nacionalnih obeležij imel tudi pomembno vlogo pri uveljavljanju internacionalizma. Na našem ozemlju se je skupno z nami bojevalo tudi prek 4000 pripadnikov drugih evropskih narodov, demokratov in svobodoljubov. Največ je bilo tovarišev iz Italije, z nami sta se bojevala ruska bataljona,

madžarski četi, Francoska četa in ob koncu vojne brigade, nekaj avstrijskih bataljonov, na naših spomenikih so grška in imena drugih narodov. Vsi ti so občutili, da se pri nas bojujejo za resnično svobodo in za nove demokratične odnose med ljudmi in državami.

Kako mizerno so videti v taki primerjavi vsi tisti, ki so z blagoslovom škofa Rožmana ali brez njega na svoji zemlji sodelovali z okupatorjem. Z njim so tudi zapustili osvobojeno domovino, s čimer so samo še enkrat dokazali njihovo nepomirljivost z našo svobodo in demokratično.

Vendar tovariši, dovolite, da se povrnem k slovesnemu vzdušju ob današnjem prazniku.

Priznanja, ki jih bomo razdelili danes, so namenjena številnim tovarišem in tovarišicam iz naše organizacije, prijateljem iz zamejstva, vsem, ki so na dolgi poti - 40 in več let - vztrajali v dosledni zvestobi svojemu narodu in načelom demokratičnega sodelovanja.

Med njimi so taki, ki so z delom v ZZB dokazali njihovo življenjsko doslednost. Spodbujali so naše člane k boljšemu delu, predvsem v delegatskem sistemu in v naših družbenopolitičnih organizacijah.

Veliko naporov pri graditvi prijateljskih odnosov s sosednimi organizacijami borcev in žrtev vojne ter s sosednimi državami so vlagali prijatelji iz Italije in Avstrije, katerim bomo dodelili priznanja.

Nekateri med nagrajenci so njihove ustvarjalne sile prelili v umetniška dela, ki so tako postala najlepša spodbuda za plemenitenje današnjega časa.

Končno, priznanja bodo dobili tudi zaslužni tovariši za združevanje naših sil pri obrambi take dragocenosti, kot sta naše samoupravljanje in svoboda.

Dovolite, da na koncu čestitam vsem k našemu prazniku, še posebej pa v imenu RO ZZB NOV Slovenije čestitam vsem prejemnikom zasluženih priznanj.

Plakete zveznega odbora Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije so prejeli:

Janez Alič iz Ljubljane, Andrej Babnik iz Ljubljane, Franc Bale iz Vidma ob Ščavnici, Ciril Drole iz Sežane, Anđela Ducman iz Rogatca, Drago Flis-Strela iz Ljubljane, Nace Golob iz Ljubljane, Marija Ivković iz Domžale, Janko Janša iz Ljubljane, Roman Klešnik iz Ljubljane, Jože Kavšek iz Sentvida pri Stični, Franc Križaj iz Škofje Loke, Pavel Legac iz Kopra, Irena Matelič iz Ljubljane, Franc Moravc iz Vinice, Janez Prezelj iz Kamnika, Albin Ravnikar iz Maribora, Ivan Repinc iz Kranja, Ivan Špolad iz Slovenj Gradca, Franc Štrumelj iz Trbovelj, Miran Šubic iz Ljubljane, Mirko Šuligoj iz Nove Gorice, Marija Tominc iz Ajdovščine, Janko Vidmar iz Maribora, Viktor Žerjal iz Portoroža, Občinska konferenca SZDL Žalec, Združenje borcev NOV Bučna vas, Združenje borcev Cerklje ob Krki, Združenje borcev NOV »Olge Meglič« iz Ptuja, Moški pevski zbor »Dragotin Kette« iz Ilirske Bistrice, Osnovna šola »Dušan Munih« Most na Soči, krožek za ohranjanje tradicij narodnoosvobodilnega boja na Osnovni šoli »Tone Čufar« Jesenice, Planinsko društvo Idrija, Skupnost borcev 7. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade »France Prešeren«, Skupnost borcev 1. slovenske proletarske udarne brigade »Tone Tomšič«, Skupnost borcev 10. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Ljubljanske, Skupnost borcev 5. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade »Ivan Cankar«, Skupnost borcev 1. brigade vojske državne varnosti, Skupnost borcev 5. prekomorske brigade »Ivana Turšiča-Iztok«, Elko iz Mōzirja, Livarna Železarne Jesenice, Skupnost borcev 1. tankovske brigade - plaketa je bila izročena na proslavi 40-letnice ustanovitve te brigade 14. julija.

Plakete zveznega odbora Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije iz zamejstva so prejeli:

Viktor BOGOTEC iz Križa pri Trstu, Danilo PILAT iz Trsta, Lívio ALBI iz Trsta, Silvín POLETTTO iz Gorice, Renato TAVIAN iz Vidma, Joško KEŽAR iz Celovca, Jaka POTOČNIK iz Celovca.

Spominske plakete RO ZZB NOV Slovenije so prejele tele enote:

2. ruski bataljon 18. SNOUB 30. divizije IX. korpusa NOVJ, ustanovljen 10. marca 1944 v okolici Čepvana, 14. (20) tržaška brigada Garibaldi, ustanovljena 5. aprila 1944 v Spodnjem Lokovcu, bataljon »Alma Vivoda«, ustanovljen 14. maja 1944 na Socerbu, divizija Garibaldi-Natisone, ustanovljena 17. avgusta 1944 v Grmusnici (Fojska), prešla pod operativno vodstvo IX. korpusa NOVJ 7. novembra 1944, 24. brigada »Bratje Fontanot«, ustanovljena 17. novembra 1944 na Suhorju pri Metliki, 1. avstrijski bataljon, ustanovljen 24. novembra 1944 v vasi Tribuče pri Črnomlju.

Zlate značke ZRVS Jugoslavije so prejeli:

Miha Mišica, narodni heroji Jože Boldan, Albina Mali, Milan Zabukovec-Miloš ter partizanski zdravniki: Edvard Pohar, Božena Ravnikarjeva, Ruža Segedinova in Adi Drole. Za delovanje na področju SLO in zlasti v organizaciji ZK je prejel značko Matija Božič.

16. seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

O uresničevanju politike družbenega in ekonomskega razvoja republike

Na sredini, 16. seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije so obravnavali uresničevanje politike družbenega in ekonomskega razvoja SR Slovenije in SFRJ v tem letu ter analizo razvojnih možnosti SR Slovenije v letu 1985 (oziroma v obdobju 1985-1990). To je tema, ki jo je obravnaval še slovenski izvršni svet na svoji seji sredi junija in jo obravnavajo tudi vse družbenopolitične organizacije. Hkrati so borci obravnavali še poročilo ZIS o uresničevanju dogovorjenih nalog, ker za kakršneoli »oddihe« preprosto ni možnosti. Dogovorili so se, da bodo s sklepi z razprave na tej seji »oborožili« svoje delegate v Socialistični zvezi delovnega ljudstva.

Ocenili so možnosti razvoja v naslednjem letu (s predlogi ukrepov, potrebnih za uresničevanje družbenega plana Jugoslavije v tekočem letu).

Obravnavali so še gradivo za problemsko konferenco Zveze prijateljev mladine Slovenije o vprašanih mentorstva in pravila o izdajanju ter urejanju revije Borec.

Pregled aktivnosti, uspešnosti in težav

Na sredini beograjski seji zveznega predsedstva borčevske organizacije Jugoslavije so obravnavali vrsto vprašanj, prvo pa se je sukalo okrog poročila ZIS o uresničevanju politike družbenoekonomskega razvoja v lanskem in letošnjem letu ter o možnostih razvoja v prihodnjem letu.

Borci so ponovno (in seveda ne le nasplošno) opozorili, da je potrebna vsesplošna mobilizacija, in nobenih predahov pri uresničevanju dogovorjenih nalog, ker za kakršneoli »oddihe« preprosto ni možnosti. Dogovorili so se, da bodo s sklepi z razprave na tej seji »oborožili« svoje delegate v Socialistični zvezi delovnega ljudstva.

Odličja včerašnjih in današnjih dni

Dolgo je že tega, kar po naših cestah ne odzvanjajo več okovani škornji tujih vojakov, kar se v prahu in dimu ne rušijo domačije, kar ni slišati pokov strelnega orožja na bojiščih in v mučnicah. Štiri desetletja in tri leta. Dolgo, da spomini nekoliko zbledijo, premalo časa, da bi utonili v pozabo. Kakorkoli: spet je priložnost, da se srečajo stari vojni tovariši, da si sežejo v roke, popijejo kozarček ali dva, obudijo spomine. Da se nekoliko pogovorijo, kako je bilo in, kar je morebiti bolj potrebno, kako je.

Spomnili se bodo na čase, ko si bila poglavitna mera za presojo vrednosti in oceno sposobnosti posameznika zvestoba narodu in razredu, moralni lik, pogum, pobuda, sposobnost vojskovanja, kritičnost in samokritičnost. Morebiti današnji čas nekaterih teh meril ne potrebuje; gotovo pa je, da je na nekatere, navdse pomembne, žal pozabil.

Desetletja so mimo, spreminjajo se moralne vrednote in ljudje. Tudi če opazujemo štirikrat krajše obdobje, od ustave iz leta 1974 do današnjih dni, se moramo strinjati z oceno, do katere so se dokopali tudi v zveznem družbenem svetu za vprašanja družbene ureditve – ko gre za uresničevanje skupnih prizadevanj v zunanji politiki, varnosti, integriteti, enakopravnosti narodov in narodnosti ni resnejših problemov; Pojavljajo pa se na treh pomembnih področjih gospodarskega življenja. Na enotnem jugoslovanskem trgu, usklajevanju skupnega razvoja in v ekonomskih odnosih s tujino. Torej na terenih neposrednih materialnih odnosov, kjer ne pomagajo nobene resolucije. Izkazalo se je, da so posamične želje (republik, pokrajin, regij,

občin) preglasile skupne. Značilno je tudi, da so nekatere zakone in predpise, kot je bilo to v primeru nekaj zapovrstnih in pomanjkljivih verzij deviznih zakonov ali planov, že v naprej v zveznih delegatskih klopeh sprejeli zato, da jih ne bodo uresničili.

V razvoju socialističnega samoupravljanja smo prišli do razpوتا, na katerem se odloča o nadaljnji usodi, vsebini in možnostih socialističnega samoupravljanja, piše v predlogih sklepov 13. seje centralnega komiteja ZKJ. O razlikah pa, da so mnoge takšne, torej izraz takšnih interesov, ki so se porodili iz etatičnih družbenogospodarskih odnosov, kakršni ne ustrezajo biti družbene lastnine in proizvodnih odnosov samoupravno združenega dela. Opaziti je razlike in nestrinjanja tudi v pojmovanju nekaterih bistvenih vprašanj, temeljev in predstavitev družbenogospodarskih odnosov, na katerih temelji samoupravljanje. Izvirajo iz različnih gledanj na način deatizacije in odpravljanja vloge delavcev v tozidih pri odločanju o dohodku in presežku dela, uresničevanja načel delitve po delovnih uspehih, izpolnjevanja odnosov svobodne menjave dela in odpravljanja vzrokov neupravičenih socialnih razlik. Vse te razlike, ob tistih, ki izvirajo iz specifičnih mestnih, lokalnih, regionalnih, pokrajinskih in republiških prizadevanj, in ki niso v zadostni meri predmet demokratičnega in utemeljenega iskanja skupnih interesov v praksi, otežujejo izpolnjevanje dolgoročnega programa ekonomske stabilizacije.

Resnična razpota našega razvoja še poglobljajo različna pojmovanja enotnosti in solidarnosti ter še na-

jazličnejše pristope k pojmovanju in uresničevanju programa stabilizacije.

Tudi pomisliti ni, da je treba vreči puško v koruzo samo zato, ker nekaj let capljamo na mestu, ker ne rastemo tako hitro, kot smo bili vajeni, ker so razvojni koraki krajši, a realnejši. V deželi, ki je preživela hude vihere in vedno ponosno dvignila glavo, imamo še vrsto neizrabljenih temeljev in podpor, možnosti in priložnosti za družbeni in gospodarski razvoj. Več moramo delati, in to produktivneje delati. Izostriti odgovornost, zlasti do družbenega premoženja in inventivnost pri reševanju zagat in odpravljanju zablod. Odstraniti vse tisto, kar nas je leta dolgo zaviralo. Uskladiti majhne, provincialne, sebične želje s spremembami, ki jih terjajo poslabšane razmere v sodobnem svetu. Bolj se moramo nasloniti na resnično znanost, na lastne in nemajhne sile, krepiti idejno in akcijsko enotnost ZK, nadaljevati boj za razvoj demokratičnih vrednot naše samoupravne, socialistične in neodvisne skupnosti.

Priložnosti za boj, za pogum, za izražanje pripadnosti narodu in domovini, za resnična herojska ravnanja je še precej. Če bomo bolje in več delali, če bomo vztrajali v boju za preobrazbo gospodarstva, za vključevanje v mednarodno delitev dela, če bomo odplačali nakopičene dolge, kot jih že odplačujemo – vestno in natančno – če bomo dobro premislili, preden bomo odločili, če... Takrat bodo lahko ljudje današnjega časa s podobnim ponosom nosili odličja dela, kot borci na svojih prsih nosijo s krvjo izbojevana odličja poguma, zmag in tovarištva.

Ivan Vidic

Plameni upora gorijo Od vstaje do zmage

Sami najbolje vemo, kako trnova je pot od vstaje do zmage in kako težak je boj za svobodo, neodvisnost, lastno pot notranjega razvoja in proti poskusom tuje prevlade. Zato smo iskreno solidarni z bojem narodnosvobodilnih gibanj po svetu.

Vstajo narodov proti okupatorju, kolonializmu, nena-rodnemu režimu povezujejo s posamičnimi prelomnimi simboličnimi dogodki, navadno s tistim trenutkom, ko se tako ali drugače podjarmljeni narod oboroži in se z orožjem v rokah upre sovražnikom, vselej bolje oboroženemu, izurjenemu, izkušnemu...

Med zmagovite oborožene revolucije najnovejšega časa, tudi zaradi svojega vpliva na današnji trenutek nerazvitega sveta sodijo tiste v Mozambiku, Angoli, Zimbabveju in Nikaragvi, ki so od vstaje do zmage prehodile trnovo pot, mozambiška dvanajst, angolska pet, zimbabvejska sedem in nikaragovska tri leta. Vstaja v Mozambiku je imela vsekakor prelomni pomen za razpad portugalskega kolonialnega imperija, ki se je dokončno podrl z zmago angolske revolucije. To je bil krvav boj, v katerem so na strani kolonialistov šodelovale najrazličnejše neokolonialistične in imperialistične sile, ki so med drugim sprožile tudi državljansko vojno v Angoli – države, ki še danes tudi zavoljo dediščine te vojne ne more zaživeti v popolnem miru.

Ko je današnji predsednik vlade Zimbabveja Robert Mugabe, tedaj »le« voditelj Afriške nacionalne unije Zimabveja ZANU in soproed-ndnik Domoljubne fronte Zimbabveja, odhajal v Rodezijo na prve svobodne volitve, so mu v Mozambiku podarili leopardovo kožo, ki je po prastari afriški tradiciji simbol oblasti. To je bil bolj izraz želja kakor prepričano-sti v zmago. Afriški volilci Rodezije pa so ga v resnici tako rekoč plebiscitarno izvolili za prvega voditelja

neodvisnega in svobodnega Zimbabveja. Leopardova koža na Mugabejevih plečih je bila triumf najbolj avten-tičnega, najbolj ljudskega osvobodilnega gibanja v Rodeziji, ki je od sredine šestdesetih let bil ogorčen in brezkompromisen oborožen in političen boj za svobodo, neodvisnost ter proti rasi-zmu. Odločilnega pomena je bilo, da je bil to obenem tudi boj za družbeno osvobodite-ve, družbene spremembe v deželi, katere ljudstvo je dol-gih devet desetletij živel v okovih kolonializma in rasi-zma. Vsi računi rodezijske vlade, ki sta samozavestno stavili na črnega kvislinga škofa Muzorevo, so se na teh volitvah sesule v prah. Pičlih osem odstotkov glasov, ki jih je dobil na volitvah, je prepričljivo potrdilo, da je njegov politični vpliv med narodom segel le do vrha ba-jonetov rodezijske vojske.

Mugabe je tistega aprila le-ta 1980 zmagoslavje svojega partizanskega gibanja in stranke, s katerim je prese-netil celo najboljše poznaval-ce razmer v Rodeziji, razložil zelo na kratko: »Mi smo ljud-ska stranka, ljudska stranka je isto kot ljudstvo, in zato je hkrati zmaga ZANU tudi zmaga ljudstva.«

Leopardova koža, simbol oblasti, je bila torej na plečih ljudstva.

Zadnje dejanje več kot se-demletnega boja na življenje in smrt je bilo presenetljivo mirno. Pokazalo je, da je oboroženi, partizanski na-rodnoosvobodilni boj obro-dil politične sadove za Muga-bejevo ZANU in njeno arma-do ZANLA. Mugabejevi par-tizani so znali najbolje izrabi-ti strateške, zemljepisne in

politične prednosti v boju z rasističnimi četami in osvoboditi dobršen del ozemlja. Zato so bili povezani z naro-dom, bili so del naroda.

Zmagovita zimbabvejska oborožena revolucija, v kate-ri je padlo trideset tisoč žrtev, je bila najpomembnej-ša tudi zato, ker je z njo pad-la ena od dveh trdnjav rasi-zma na afriških tleh in zbudi-la še neizpolnjena upanja v edini rasistični trdnjavi – Južnoafriški republiki, kjer stiri milijoni belcev gospo-darijo dvajsetim milijonom črnecem in obarvanim (kakor pravijo mešancem in prebi-valcem azijskega rodu) z apartheidom, politiko loče-nega razvoja ras, ki jo je OZN razglasila na zločin pro-ti človeštvu.

Odpor belemu režimu sega že v leto 1912, ko je nastala najstarejša afriška organiza-cija – Afriški nacionalni kon-gres ANC. Skoraj šest deset-letij je črnsko prebivalstvo poskušalo doseči rasno ena-kopravnost s političnimi me-todami, ki bi leta 1960 v AN-CU ustanovili svojo vojsko »Kopja naroda« in začeli vstajo proti belim rasistom.

Prelomni dogodek, ki je spodbudil začetek oborože-nega boja, je bil pokol v Sharpwillu 21. marca 1960. Južnoafriški policisti so sre-di belega dne na ulici strelja-li na črne demonstrante, ki so se uprli obveznemu noše-nju potnih listov za gibanje po svoji državi. Na ulici je obležalo 69 ljudi.

Zavest o neogibnosti obo-roženega boja je še bolj dozo-rela leta 1976, ko so beli poli-cisti streljali v temnopolte di-jake v črnem getu Jo-hannesburga – Sowetu in hladnokrvno ubili 200 di-jakov. Priča pokola, sociologi-nja Winifred Mandela, žena

zunaj naših meja

legendarnega voditelja od-pora črncev v Južnoafriški republiki Nelsona Mandela, ki je že dvajset let v jeti, je pozneje pripovedovala:

– Tiste usodne srede je de-setletni Jonathan kot refren pesnice ponavljal, ne bom se učil in tem jeziku! Korakal je nekoliko oddaljen od vrst-nikov in beli policijski nare-dnik je nanj nagnal psa in se zadril: Primi ga! Policijski pes in deček sta se spopadla – zadnjič je v svojem življenju. Ostali dijaki so priskočili na pomoč in pes je zadavljen obležal na tleh. Beli nare-dnik je ustrelil in Jonathan je obležal v krvi. Takrat so začeli streljati tudi drugi...

Oboroženi punt se stop-njuje, čeprav so razmere izje-mno težavne, saj je nasprot-nik močan kot le redkokdaj v zgodovini. Vendar druge poti očitno ni, kajti po spora-zumevanju Angole in Mo-zambika z Južno Afriko so borci ANC izgubili tuja tla

drugim afriškim oboroženim revolucijam, okoliščine po-vsem drugačne – težko se je bojevati v nepreglednih pro-stranstvih puščave, ki terja povsem puščavsko gverilsko vojskovanje. Kljub temu je gibanje POLISARIO v letih od vstaje – 1976 – osvobodilo skoraj devet desetini ozemlja.

Več let so se borci sandini-ističnega odporniškega giba-nja v Nikaragvi bojevali s kr-vavo diktaturo Anastasia So-mose, da bi svet opozorili na-se in svojo revolucijo leta 1978 v spektakularnem na-padu v središču prestolnice – Managve. Petindvajset borcev je v dobro načrtovani in še bolje izvedeni operaciji »Svinjak« zasedlo parlament in zajelo skoraj vse ministre in večino poslancev. Po treh dneh pogajanj je diktator privolil v vse njihove pogoje: osvobodil je 70 sandinistov, jim izplačal pet milijonov dolarjev in zagotovil letalo, ki jih je odpeljalo v Panamo.

Boj proti okupatorjem, kolonialistom, rasistom in proti-narodnim režimom v svetu se nadaljuje – fotografija je s pohoda salvadorskih gverilcev.

pod nogami in so se prisilje-ni seliti bodisi višje na sever ali v Južno Afriko. Zgovoren je stavek mozambiškega vo-ditelja Samora Machela, ki ga je mogoče razumeti delo-ma kot opravičilo deloma kakor nasvet:

– Bojevati se ni mogoče v pisarni, temveč na terenu...

Še ena afriška bitka ni končana – na razbeljenih tleh Zahodne Sahare, kjer se sa-harski narod bojuje prvič v afriški zgodovini proti afriškemu okupatorju – Maro-ku. Cilji boja so podobni

Prav ta akcija je napovedala skorajšnji konec diktature. Komaj leto dni pozneje so v Managvo vkorakali sandini-istični borci. Zmagoslavje sandinistične revolucije v Nikaragvi, dve desetletji po zmagi Castrovih barbusov na Kubi, je bilo zgodovinski dokaz, da so zmagovite revo-lucije še vedno možne v pro-storu Srednje in Latinske Amerike, ki mu nekateri pra-vijo ameriško dvorišče. Po dveh desetletjih zastojev in muk, za kateri je bila značil-na vrsta gverilskih poskusov dela leveice in represija vlada-

jočih domačih krogov in ameriškega imperializma, ko so vsako revolucijo vnaprej obsojali na poraz, so sandini-sti uresničili tako rekoč neu-resničljivo. S puškami in mačetami so pregnali samo-sistični režim in prisilili ZDA, da sprejmejo njihovo zmago brez neposrednega vojaškega posega. Latinska Amerika jih je podprla.

S spremembo na ameriškem krmilu so se razmere zaostreile in sandinistično re-volucijo prisilile, da se vsako brani pred naleti protirevo-lucionarjev, ki jih upravljajo v ZDA. Zaostrovanje ideoloških nasprotij med super si-lama je v ZDA vnovič spravi-lo na sam vrh obveznosti vla-de – »preprečiti prodor ko-munizma na zahodno polo-blo«. Zaradi ameriške voja-ške pomoči in pritiskov na Nikaragvo se je znašlo v te-žavah gverilsko gibanje v drugih srednjeameriških dr-žavah, posebej v Salvadorju, kjer je Fronta Farabundo Marti pred časom že resno ogrožala vladajoči nenarodni režim.

Prav poslabšanje medna-rodnega položaja, oddaljuje od končnega cilja tudi nami-bijsko osvobodilno gibanje SWAPO, še bolj pa palestin-sko osvobodilno gibanje, ki bije najtrši in najdalgotraj-nejši boj za življenje v svobo-dni domovini. Na poti do zmage zadeva na številne probleme, pritiske, nerazu-umevanje, oportunizem, po-skuse genocida in na posku-se, da bi palestinsko revolu-cijo izrabili za namene, ki ji niso v prid. Proti palestin-skemu ljudstvu uporabljajo vsa sredstva – od direktne uporabe sile do nasilnega razseljevanja, bojevati pa se mora proti mnogim nasprot-nikom. Kljub vsemu je mo-goče reči, da če je palestin-ska revolucija prestala naj-novejše in najtežje preizkuš-nje doslej – izraelski pohod nanjo v Libanonu, sirske po-skus, da bi razklali njeno naj-pomembnejšo organizacijo Fatah in štiri leta Reagano-vih pritiskov in protipale-stinske propagande – potem ni sile, ki bi ji preprečila končno zmago.

Branko Kastelic

Stališča in sklepi letne skupščine ZZB NOV Slovenije junija 1984

I.

Letna skupščina ZZB NOV Slovenije sprejme poročilo o delu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije za čas od skupščine junija 1983 do junija 1984 poročilo nadzornega odbora ter uvodno besedo predsednika republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Skupščina ugotavlja, da je ZZB NOV Slovenije uspešno uresničevala stališča in sklepe letne skupščine iz leta 1983, delovala na podlagi programskih izhodišč SZDL, usmeritev zveze komunistov ter se tvorno uveljavljala v prizadevanjih za napredek naše družbe.

Skupščina zahteva učinkovitejše reševanje problemov v naši družbi, posebno v družbenopolitičnih skupnostih in družbenopolitičnih organizacijah.

V ospredju naše aktivnosti bodo še naprej prizadevanja za dosledno uveljavljanje delegatskega sistema na vseh področjih in vseh ravneh odločanja ZZB NOV kot celota ter delegati v samoupravnih organizacijah in skupnostih se bomo aktivno vključevali v urejanje bistvenih vprašanj našega razvoja ter kot sestavni del organiziranih socialističnih sil prispevali svoj delež k razvijanju in krepitvi samoupravnih odnosov, doslednemu spoštovanju ustavnih načel, bratstvu in enotnosti naših narodov in narodnosti. Po svojih močeh si bomo prizadevali, da se bodo naša stališča uveljavljala v okviru SZDL, samoupravnih organih in skupščinah družbenopolitičnih skupnostih. ZZB se bo odločno upirala ostankom tehnobirokratskih, nacionalističnih, liberalističnih in etatiističnih tendenc, ki oddaljujejo delavski razred, delovne ljudi in občane od odločanja ter se na temelju Titove in Kar-deljeve misli o razvijanju samoupravnih družbenoekonomskih odnosov, krepitvi kolektivnega dela ter uveljavljanja osebnih in skupnih odgovornosti zavzemala za razvijanje demokratičnih in samoupravnih odnosov v naši družbi.

Skupščina meni, da je rešitev iz težavnega gospodarskega položaja možna le z večjo delovno storilnostjo, boljše kvaliteto in organizacijo dela, z nagrajevanjem po doseženih delovnih rezultatih, z zmanjšanjem splošne, skupne in osebne porabe, s povečanjem izvoza, maksimalnim izrabljanjem strojev in osnovnih sredstev, s prehodom na večizmensko delo in s tem omogočanje hitrejšega zaposlovanja mladitih, s smotno porabo surovin in energije, z maksimalno izrabo domačih surovin in znanosti nasploh, z varovanjem družbenega premoženja, torej z doslednim uresničevanjem dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije. Zveza borcev se bo upirala poskusom po ohranjanju zatečenih razmer in proti črtanju ali socializaciji dolgov in izgub zaradi napačnih vlaganj in proti prenašanju teh obveznosti na širšo družbeno skupnost ali na Narodno banko Jugoslavije.

Prepričani smo, da lahko nakopičene težave rešujemo le na samoupravni način, s krepitvijo vpliva delavcev v sistemu odločanja, z zmanjševanjem administriranja na vseh področjih našega življenja, s povezovanjem in medsebojnimi dogovarjanji združenega dela ter z zaostrovanjem osebne in skupne odgovornosti. Zaostrovanje osebne in skupne odgovornosti ne sme biti le retorična faza, ampak mora postati stalnica v urejanju družbenoekonomskih odnosov. Upošteva izkušnje iz NOB se bo zveza borcev zavzemala, da se v sedanjih zaostrenih gospodarskih razmerah odločno razreši odgovornih del in nalog vse tiste, ki nočejo, ne znajo ali ne morejo uresničevati dolgoročnih plan-skih in stabilizacijskih dolžnosti, obveznosti in odgovornosti.

Odločno se bomo zavzemali za dosledno samoupravno reševanje gospodarskih težav ter za samoupravno odločanje o vprašanih gospodarskega, socialnega in političnega razvoja naše družbe.

Po svojih močeh si bomo tudi prizadevali, da se program gospodarske stabilizacije dosledno uresničuje, prav tako pa tudi določbe Ustave, Zakona o združenem delu ter sprejete samoupravne sporazume in družbene dogovore. Zaostri se morajo

družbena, politična in materialna odgovornost vseh nosilcev samoupravnih pravic in dolžnosti, družbenopolitičnih organizacij in skupnosti kakor tudi posameznikov pri uresničevanju sprejetih odločitev, družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov.

Zveza borcev se bo vselej zavzemala za objektivno posredovanje izročil narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije, za napristransko vrednotenje naše preteklosti in sedanjosti, ostro reagirala na poskuse posameznikov, ki žele z določenimi nameni izkrivljati, ponarejati amalovaževati in razvrednotiti zgodovinska dejstva NOB. Boj proti takim pojavom ni samo stvar organizacije ZZB, ampak je to skupna obveznost in dolžnost vseh organiziranih socialističnih sil. Upirala se bo vsem poskusom rušenja federativne skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti ter prizadevanjem po spremembi temeljev našega socialističnega samoupravnega sistema.

II.

Ohranjanje in razvijanje tradicij NOB in socialistične revolucije ter podružbljanje spomeniškega varstva bodo še naprej pomembno področje delovanja Zveze združenih borcev. Zveza borcev se bo v prizadevanju za čim širše in načrtno podružbljanje povezovala z organizacijami in organi, ki se deloma ali v celoti ukvarjajo s problematiko tradicij, posebej pa bomo aktivno sodelovali pri izvajanju programa SZDL na tem področju.

Vedno se bomo zavzemali, da se bodo vrednote, ki so se razvile v narodnoosvobodilnem boju in obdobju graditve nove Jugoslavije, kar najbolj uveljavljale v našem družbenem življenju.

Prenehati je treba s prakso, da se vrednote in izročila NOB prenašajo na mladi rod formalistično in kampanjsko. Hitreje in dosledneje moramo posodabljaliti proslave, povezane z dogodki iz NOB, za njihovo višjo kulturno raven, tako da bi tudi na ta način mladi generaciji zgodovinsko objektivno predstavili dogodke iz NOB in socialistične revolucije.

ZZB bo še naprej aktivno sodelovala pri zbiranju zgodovinskega gradiva iz obdobja NOB, ki naj bo osnova za strokovno, znanstveno in čimbolj verodostojno obdelavo našega narodnoosvobodilnega boja. V zvezi s tem bomo podpirali prizadevanja odborov enot in služb NOV in POS pri zbiranju zgodovinskega gradiva ter se zavzemali za materialno in kadrovske krepitve strokovnih institucij, ki proučujejo našo polpreteklo zgodovino.

Vso skrb bomo posvetili Knjižnici NOV in POS, Knjižnici OF in Mali knjižnici NOV in POS, tako da bi v nekaj letih dobili monografije vseh enot in služb NOV in POS ter orise delovanja odborov OF, organov oblasti, mladinskih in ženskih protifašističnih organizacij, zaledne oblasti, sanitete, itd.

Še naprej bomo skrbeli za prevajanje kvalitetnih del na temo NOB na Slovenskem v jezike narodov in narodnosti Jugoslavije in in čimbolj ter v tuje jezike.

Zavzemali se bomo za spremljanje in dosledno uveljavljanje zakona o varovanju naravne in kulturne dediščine, družbenih dogovorov, samoupravnih sporazumov in občinskih odlokov, da bi zagotovili stalno skrb za varovanje spomenikov in spominskih obeležij, posvečenih dogodkom in osebnostim iz našega narodnoosvobodilnega boja.

Ugotavljamo, da samoupravne interesne skupnosti, predvsem pa pri Kulturni skupnosti Slovenije kažejo vedno več razumevanja za zagotavljanje finančnih sredstev za aktivnosti, s katerimi se ohranja in razvija tradicija NOB. Še naprej se bomo zavzemali, da se programe ZZB NOV Slovenije na tem področju vključuje v programe samoupravnih interesnih skupnosti.

Terjali bomo, da bodo sredstva javnega obveščanja redneje objavljala teme s problematiko NOB in socialistične revolucije.

je, prav tako pa tudi odgovornejši odnos družbenih organov pri založniških in časopisnih organizacijah do teh vprašanj. Prizadevali si bomo, da se v praksi uveljavi takšna politika založniških organizacij, ki bo zagotavljala izdajanje izvirnih del s tematiko NOB in socialistične revolucije zlasti nagrajenih, Zavzemali se bomo, da bosta založbi »Borec« in »Partizanska knjiga« ohranili dosedanje raven izdajanja takšnih del ter si prizadevali za ureditev finančnega položaja glasila TV-15 Naš tovariš ter revije Borec.

III.

Zveza borcev si bo na področju sistema socialne varnosti ter borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev še naprej prizadevala za uresničevanje dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije in za uresničevanje tistih usmeritev, ki bodo prispevale k večji ekonomski uspešnosti, socialni varnosti delovnih ljudi in občanov ter borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev in za kar najbolj varčno porabo razpoložljivih družbenih sredstev v te namene.

Zveza borcev vidi ustrezno pomoč borcev in vojaškim invalidom pri organiziranju primerne patronažne službe, sosed-ske pomoči, kar vse bi pripomoglo k humanejšim odnosom v okolju, kjer živijo borci. Potrebe po omenjenem narekuje zdaj že precejšnja starost borcev in njihovo iz leta v leto slabše zdravstveno stanje.

Seveda pa bo treba tudi na tem področju storiti vse za še večje podružbljanje sistema socialne varnosti borcev NOV in vojaških invalidov in skrb za njihovo socialno varnost.

Pri invalidskem varstvu si bomo prizadevali za odstranjevanje številnih in raznovrstnih ovir, na katere naletijo invalidi, ki se vključujejo v aktivno vsakdanje življenje in delo.

Zveza borcev bo spodbujala in usklajevala delo ter dajala pobude pristojnim organom in organizacijam, ki urejajo in rešujejo probleme invalidov, predvsem kar zadeva zagotavljanje njim potrebnih ortopedskih pripomočkov in vključevanje invalidov v normalno življenjsko okolje.

Zveza borcev bo spremljala materialni in socialni položaj borcev NOV in vojaških invalidov in po potrebi predlagala ustrezne ukrepe pristojnim organom. Take primere bomo še naprej urejali z dodeljevanjem občinskih priznavalnic in z drugimi oblikami družbene pomoči. V ta namen si moramo vsi družbeni dejavniki prizadevati, da bodo v občinah zagotovljena zadostna družbena sredstva.

Na področju zdravstvenega varstva borcev in vojaških invalidov si bomo prizadevali za dosledno uresničevanje zakona o zdravstvenem varstvu in samoupravnega sporazuma o enotnem programu zdravstvenega varstva v SR Sloveniji.

Zdravstveno varstvo je ena najpomembnejših oblik varstva borcev NOV. Ugotovitev medicinske stroke, da je obolenje borcev večje kot pri drugih občan-ih, da se zlasti v starosti pojavljajo posledice vojne, terjajo od dispanzerjev in ambulant za borce temeljitejšo skrb za njihovo zdravstveno stanje in zagotove, da bodo zdraviliško topliškega zdravljenja deležni tisti borci NOV, ki so zdravljenja resnično potrebni (primerna zdravstvena indikacija).

Pri stanovanjskih zadevah borcev NOV bomo storili vse, da bomo uredili še preostale nerešene primere in pomagali pri upravičenih zamenjavah stanovanj, kar naj bi potekalo kar se da hitro.

S podružbljanjem tega področja bomo dosegli boljše organiziranost, ki bo borcev NOV bolj približala možnost vplivanja na odločanje o pravicah, večja pa bo tudi njihova vloga pri odstranjevanju slabosti in pomanjkljivosti, ki se pojavljajo v praksi.

IV.

Zveza borcev se bo še nadalje zavzemala za podružbljanje ljudske obrambe in

družbene samozaščite, za krepitev obrambne in samozaščitne pripravljenosti in usposabljanja delovnih ljudi in občanov kot tudi lastna pripravljenost za te naloge, za varovanje vrednot in razvoja socialistične samoupravne družbe. Pri tem želimo doseči večjo motiviranost in krepitev obrambne vzgoje, prožnost in učinkovitost priprav in delovanja za preprečevanje in odpravljanje najrazličnejših sovražnih in družbeno škodljivih pojavov in dejanj pa tudi večjo obrambno pripravljenost v primeru izrednih razmer in vojne. Občasno bo obravnavala politično-varnostno situacijo na vseh ravneh in predlagala ustrezne ukrepe.

Moramo doseči, da se bodo smernice Predsedstva SR Slovenije za delovanje družbene samozaščite, narodne zaščite, civilne zaščite ter akcija »Nič nas ne sme presenetiti« čimbolj stvarno in smotno uresničevala v vsakdanjem življenju in delu ljudi, da bodo stalna oblika hitrejšega podružbljanja splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, zlasti z vidika nalog ZZB NOV Slovenije.

Zveza borcev bo sodelovala pri izvedbi medrepubliško-pokrajinskega raziskovalnega programa splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite v SFRJ in pri podprojektu, ki ga bo realizirala SR Slovenija o družbenopolitičnih organizacijah in delovnih organizacijah v okviru družbenopolitičnega sistema in njihove pripravljenosti za naloge splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, zlasti z vidika nalog ZZB NOV Slovenije.

Zveza borcev odločno podpira hitreje vključevanje mladih v vsa telesa SLOJ in DS. V javnosti in pristojnih organih si bo Zveza borcev prizadevala za uresničevanje republiškega programa za usmerjanje mladih v vojaške in obrambne poklice. Zavzemala se bo tudi za dosledno uresničevanje sprememb in dopolnitev v zakonu o oboroženih silah v konkretni praksi.

V.

Na področju mednarodnih odnosov bo Zveza borcev skrbela za uveljavljanje in uresničevanje zunanje politike SFRJ. Prizadevali si bomo za poglobljanje in krepitve kulturnih, gospodarskih, političnih in drugih stikov s sosednjimi deželami ter s Slovenci v zamejstvu in za vsestransko krepitev položaja in uresničevanja pravic slovenske narodne skupnosti v Italiji, Avstriji in Madžarski.

V sedanji zaostritvi mednarodnih odnosov ponovno oživljajo v svetu tiste sile, ki jim gredo v račun grožnje z orožjem in spodbujanje nacionalističnih in iredentističnih strasti. Zato bomo še posebej pozornost spremljali vse pojave neofašizma v sosedstvu.

Poglobljali in razvijali bomo stike s sorodnimi borčevskimi, demokratičnimi in protifašističnimi organizacijami v tujini, posebno v zamejstvu. Skupno s prijatelji v zamejstvu se bomo zavzemali za vsestranski razvoj prijateljskih odnosov med sosednjimi deželami, za uveljavljanje politike odprtih meja in za uveljavljanje načel politike neuvrščanja.

Nadaljevali bomo tudi že začeto akcijo skupnega proučevanja zgodovinskega boja na območju Slovenije, Hrvaške ter severnozahodne Italije in se zavzemali, da bi se akcija razširila tudi na Avstrijo ter na ta način tudi mlajšo generacijo seznanili z dogajanjem med vojno na tem območju.

Nadaljevali bomo vsakoletna srečanja delegacij Vsestranskega združenja partizanov Italije (ANPI) za Furlanijo-Juljsko krajino, Zveze koroških partizanov in Zveze slovenskih izseljencev in političnih pregnancev ter Zveze socialističnih borcev za svobodo iz Celovca in Gradca, republiškega odbora ZZB NOV Hrvaške in republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, v kar bomo letos vključili tudi Madžarsko.

Skupščina ZZB NOV Slovenije

Borci drugih narodnosti v NOB na Slovenskem

Zasluzili so si pomembno mesto v naši zgodovini

Narodnoosvobodilno gibanje na Slovenskem je bilo tako razvejano, tako široko in ljudsko, da je v svoje vrste sprejelo vsakogar, ki se je bil pripravljen bojevati proti skupnemu sovražniku. V partizanskih vrstah so bili pripadniki skoraj vseh evropskih narodnosti, nekateri pa celo zunaj teh (Italijani, Rusi, Avstrijci, Nemci, Francozi, Angleži, Madžari, Poljaki, Čehi, Arabci, Avstralci, Američani). V narodnoosvobodilno gibanje se je večina vključila v zadnjih letih vojne, nekateri pa tudi zelo zgodaj. Prva dva, Mehmed JUNIS in Abdul KRIM, Arabca, sta bila že julija 1941 v celjski četi. Ko se je 20. julija v gozdu Resevna, 8 kilometrov jugovzhodno od Celja zbralo prvih 17 borcev in se je oblikovala Celjska četa, sta bila med prvoborci tudi oba Arabca. Po zavzetju Krete so Nemci zajeli tudi Abdula in Mehmeda in ju peljali v Nemčijo. V bližini Celja sta izkočila iz vlaka in se pridružila partizanom.

Zanimivi so tudi Avstralci Colin Cargil, Martin Gringer in John Denver. Dne 9. decembra 1941 so ušli iz nemškega ujetništva v Mariboru,

Pomembnejše so seveda večje skupine borcev tujih narodnosti, ki so se vključili v Slovensko partizansko vojsko. Med temi so brez dvoma

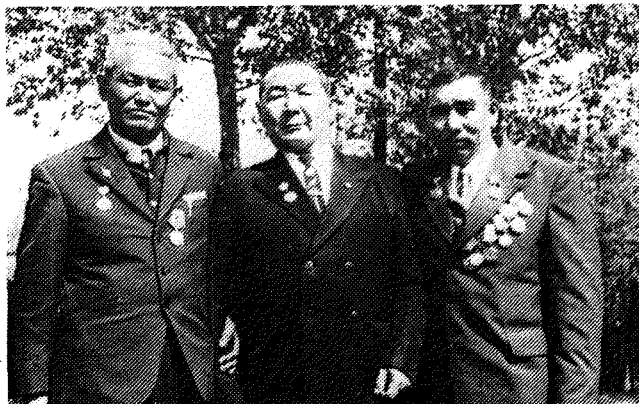

Sedemnajstega novembra 1944. leta je bila na Suhorju v Beli krajini ustanovljena 24. brigada, imenovana »Fratelli Fontanot«, ki so jo sestavljali italijanski borci. Večina je prišla v Belo krajino na osvobodeno partizansko ozemlje iz Tržaške udarne brigade. V začetku je bila brigada v sestavi osemnajste divizije Sedmega korpusa, od konca aprila 1945. pa v sestavi divizije »Garibaldi Natisone«.

se zatekli v Ljubljano, kjer so kmalu dobili zvezo z OF. Konec decembra 1941 je ob neki italijanski akciji izginil Martin Gringer, Colin Cargil in John Denver pa sta prve dni januarja 1942 odšla k partizanom na Samotorico.

V hajki 3. februarja 1942 na Kočevje so italijanski vojaki Colina Cargila ujeli in ustrelili. Denver Frenk je kasneje postal borec Šerčerjeve brigade in komandant bataljona. Vojno je preživel in večkrat je obiskal novo Jugoslavijo.

Tadeus Sadowsky-Tomo je bil Poljak po rodu. Med vojno ga je pot zanesla v Beljak. Odtod pa je prišel med gorenjske partizane. Brž po kapitulaciji Italije je bil v Cerknem, kasneje pa je prišel v novo ustanovljeno Vojkovo brigado. Postal je hraber borec in diverzant. Sodeloval je pri vseh velikih akcijah, ki so jih opravile sabotažne oziroma diverzantske skupine 9. korpusa. Omenimo naj le diverzantsko akcijo v rudniku živega srebra v Idriji 20. februarja 1944, ko so partizani uničili rudniške črpalke in veliko diverzijo v Postojnski jami 22. aprila

Trije sovjetski borci (Ospanov, Raisov in Koszanov), prvi je bil v ruskem bataljonu od petnajstega maja 1944, drugi od januarja 1945, tretji je bil bataljonski mitraljezec. Takole so se postavili skupaj za fotografijo, ki je bila posneta 9. maja 1977 v mestu Šahti, v rostovski oblasti, v SZ.

je to dogajalo šele po zlomu Italije.

Ustanovitev narodnoosvobodilnega gibanja je ustanavljanje takšnih enot spodbu-

Odlikovani borci Avstrijskega bataljona (foto: Štok, 31. 1. 1945)

1944, kjer so partizani zažgali okoli 20 vagonov bencina. V obeh (in seveda tudi v mnogih drugih) je sodeloval tudi pogumni Tomo. Žal je padel 14. oktobra 1944 ob napadu na nemški bunker na Pra-protnem.

jalo in podpiralo, kjerkoli so bile za to možnosti. Tako so že spomladi 1943 poslali v Furlanijo skupino protifašistično usmerjenih bivših italijanskih ujetnikov, iz katerih je marca 1943 nastal oddelek Garibaldi (Distaccamento

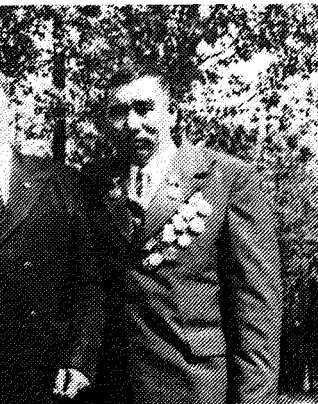
Garibaldi), julija 1943 pa tudi prve skupine rodoljubne akcije (GAP - Grupi di Azione Patriottica).

Ob kapitulaciji Italije so italijanske enote nastajale povečini tako, da so se naslanjale na narodnoosvobodilno vojsko. Tako so italijanski protifašisti pri Fojudi v Beneški Sloveniji 13. septembra 1943 ustanovili bataljon »Friuli«, čez 2 dni pa v Brdih bataljon »Garibaldi«, oktobra pa še bataljona »Pisacane« in »Mazzini«. Ti bataljoni so sestavljali Garibaldinsko urlansko brigado (Brigata »Garibaldi Friuli«).

Na Krasu je najprej nastal Tržaški kraški udarni bataljon (Battaglione triestino d'Assalto del Carso), nato pa trije garibaldinski bataljoni; 23. septembra se je oblikovala Tržaška udarna brigada (Brigata Triestina d'Assalto).

Iz slovenskih, hrvaških in italijanskih protifašistov sta septembra 1943 nastala dva garibaldinska bataljona oziroma Istrska tržaška brigada (Brigata »Trieste« istriana). V nemški ofenzivi so bili ti bataljoni in brigade večinoma razbiti. Spomladi 1944 je v Beneški Sloveniji nastalo več bataljonov, iz katerih so 17. junija 1944 ustanovili brigado »Garibaldi Natisone«. Divizija je delovala v sestavi štaba 9. korpusa, ko pa so diviziji priključili še brigado »Osoppo«, je postala divizija Osoppo, in ni bila več v sestavi NOV in POS.

V sestavi Kosovelove brigade je nekaj časa deloval tržaški udarni bataljon, vendar se je 5. aprila 1944 preoblikoval v 14. (kasneje 20.)

tržaško udarno brigado Garibaldi. Da bi okrepili sodelovanje med slovenskimi in italijanskimi partizanskimi enotami, so ustanovili iz predstavnikov 9. korpusa in italijanskih brigad poseben paritetni štab. Dokler so italijanske enote delovale na ozemlju 9. korpusa, so bile podrejene temu štabu in prek njega štabu 9. korpusa.

Za nas je zanimiva brigada Fontanot. V operacijski coni »Jadransko primorje« je nemški okupator ukazal mobilizacijo. »Moški, ki jih je zajela mobilizacija, pa so raje odšli v partizane. Del teh se je vključil v Tržaško brigado, okrog tisoč pa so jih poslali v Belo krajino, kjer so 17. decembra 1944 na Suhorju ustanovili 24. italijansko-narodnoosvobodilno brigado »Fratelli Fontanot«.

Sprva je bila v sestavi 18. divizije NOVJ, pozneje pa italijanske divizije »Garibaldi Fontanot« 7. korpusa NOVJ. V to divizijo so aprila 1945 oslavljen zaradi sovražniškega obnašanja, prišlo tudi 156. brigada »Antonio

Gramsci«. V sestavi NOV in POS se je krajši ali daljši čas bojevalo nekaj tisoč italijanskih partizanov. To dokazuje tesno sodelovanje in povezanost obeh sosednjih narodov v boju proti fašizmu.

oz. 15. divizije. Pripadniki tega bataljona so na levem rokvu nosili avstrijski grb, tudi poveljevanje je bilo v nemščini.

Tik pred koncem vojne so v Koroškem partizanskem

V zadnjih dneh vojne se je vedno več pripadnikov drugih narodnosti odločalo za vstop v partizanske vrste. Natančnega števila vseh sicer ni mogoče ugotoviti, verjetno pa je v enotah NOV in

STAB
II. B. "L. Serce" -
Na položaju, 2. IX. 1944.

Štabu 7. korpusa NOV in POJ

Posiljam o francoske internirance, ki so ušli iz Maribora in se po zvezah javili naši edini posiljajo in skupno z angleškimi letalci v Dolencjako.

1./ Waroux Adelson	ro. 21. 7. 1911.	ankou	ancine par Seclo
2./ Businelli Orlando	28. 6. 1918.	Gen. de Udine	Big. noa (Gironde)
3./ Laurentour Jacques	19. 1. 1922.	Gen. de	Gen. de
4./ Kere Marcel	3. 5. 1922.	Gen. de	Gen. de
5./ Bayul Andre	20. 12. 1922.	Gen. de	Gen. de
6./ Pasquelin Jean	16. 11. 1922.	Gen. de	Gen. de
7./ Bellin Pierre	13. 8. 1922.	Gen. de	Gen. de
8./ Villanod Fortune	3. 1. 1922.	Gen. de	Gen. de
9./ Lafrange Paul	10. 2. 1922.	Gen. de	Gen. de
10./ Saint Aroman	4. 6. 1922.	Gen. de	Gen. de
11./ Rouges Charles	24. 9. 1922.	Gen. de	Gen. de
12./ Margier Francois	12. 2. 1922.	Gen. de	Gen. de
13./ Durval Marcel	1. 5. 1922.	Gen. de	Gen. de
14./ Hirondele Andre	19. 7. 1922.	Gen. de	Gen. de
15./ Chabaud Marcel	11. 12. 1922.	Gen. de	Gen. de
16./ Barre Joseph	17. 9. 1921.	Gen. de	Gen. de

S. F. - S. M.

Polithomias:
Butara Ohika

Štab Šerčerjeve je 2. 9. 1944 poslal štabu 7. korpusa NOV in POJ skupino francoskih internirancev, ki so ušli Nemcem iz Maribora in se po zvezah zglašili partizanskim poveljnikom Šerčerjeve.

Prvi borci sovjetskih narodnosti so v enote NOV in POS prihajali iz italijanskih ujetniških taborišč kmalu po zlomu Italije, 18. Bazoviška brigada je že novembra 1943 imela eno »rusko« četo. V nemški ofenzivi so številni pripadniki 162. nemške (Turkestanske) divizije, ki so jo sestavljali nekdanji vojni ujetniki in pripadniki Rdeče armade, pribežali v NOV. Od 10. marca 1944 so sestavljali 2. ruski bataljon Bazoviške

odredu iz nemških in avstrijskih protifašistov ustanovili poseben bataljon, pri Lackovem odredu pa skupino »Avantgard«.

Poleti 1944 je bila v sestavi 9. korpusa krajši čas četa francoskih partizanov. Sredi julija 1944 je bila četa še v sestavi 16. brigade Janka Premrla-Vojka, kmalu nato pa je prek Severne Italije odšla v Francijo.

Po osvoboditvi francoskih internirancev na Ljubelju so

POS sodelovalo od 5 tisoč borcev tujih narodnosti.

Ko že govorimo o pripadnikih tujih narodnosti v enotah NOV in POS, ne moremo mimo zaveznikov vojaških misij. Zavezniki so dobro vedeli, da je NOV Jugoslavije edina resna bojna sila, zato so želeli tudi pri partizanih imeti svojo misijo. Prva misija britanska, je v glavni štab NOV in POS pod vodstvom kanadskega majorja Williama Jonesa prišla 27. junija 1943. Brez dvoma je bilo to priznanje dotedanjemu partizanskemu bojevanju in hkrati hud udarec beli gardi. Major Jones je bil demokrat, velik prijatelj partizanov in ima veliko zaslug, da so zavezniki priznali partizansko vojsko, da so jo materialno podprli (pošiljali so orožje, strelivo, zdravila, opremo, uniforme...) in da je resnica o NOB na Slovenskem hitreje prodrla v svet. Čeprav je bila zavezniška pomoč skromna, je bila zlasti glede težkega orožja (topov, minometov) in razstreliva zelo koristna. Nekaj kasneje sta prišli še ameriška in sovjetska vojna misija.

Pomoč, ki so jo poslali zavezniki, je bila brez dvoma dragocena, vendar je pri tem treba poudariti dveje: 1. delež, ki so ga slovenski partizani dali v boju z okupatorskimi in kvilinskimi enotami in 2. nekaj sto rešenih zaveznikov letalcev oz pilotov, ki jih je sestrelila nemška zračna obramba nad slovenskim ozemljem. Partizani so jih (če jih niso dobili v roke Nemci) odpravili na osvobodeno ozemlje v Belo krajino, odkoder so jih zavezniška letala odpeljala spet v svoje baze v Italijo oziroma na Bližnji vzhod.

Čeprav je ta prikaz, zaradi omejenega prostora, skromen, je bila udeležba borcev tujih narodnosti v NOV in POS dovolj pomembna in tem borcem moramo v slovenski zgodovini dati mesto, ki so si ga zaslužili.

Matija Žgajnar

brigade. Tudi v drugih enotah 9. korpusa so imeli posameznike ali skupine »ruskih« borcev. Nekaj časa je en »ruski« bataljon deloval tudi v okviru 18. divizije, vendar so ga kmalu ukinili in borce razvrstili po drugih enotah. V enotah NOV je sodelovalo nekaj tisoč borcev sovjetskih narodnosti.

Iz avstrijskih protifašistov, ki so se zbirali na osvobodnem ozemlju, so 24. novembra 1944, po privolitvi vrhovnega komandanta NOV in POJ Tita, ustanovili Avstrijski bataljon. Deloval je v sestavi 5. Cankarjeve brigade

le-ti oblikovali brigado »Liberte«. Stela je 106 borcev in je delovala v sestavi partizanske straže Bistrica na Koroškem.

Ob koncu vojne so se tudi madžarski protifašisti vključevali v NOV in PO Slovenije. Dne 30. aprila 1945 so v Lackovem odredu oblikovali madžarski bataljon s 132 borci, čez 6 dni pa je iz bataljona pristopilo še 450 madžarskih vojakov. Sredi aprila 1945 je v Šerčerjevo brigado, ki je bila blizu Štor, pristopilo 65 madžarskih topničarjev, od začetka maja pa je imela brigada poseben madžarski bataljon.

Izjava predsedstev CK ZKS in RK SZDL Slovenije

Naša revolucija je bila vselej zelo človeška

Prva povojna leta, obdobje intenzivne obnove in zanosnega žrtvovanja, odrekovanja na vseh koncih in krajih, niso minila brez pretresov in soočanj s številnimi problemi, podedovanimi iz preteklosti, pa seveda prežetimi s skritimi prizadevanji domače reakcije, prepletenimi z računi in špekulacijami različnih tujih sil. Bilo je to obdobje neizprosnega odkritega boja za obrambo pridobljenega, državne in nacionalne neodvisnosti. Soočali smo se z vojaškimi grožnjami, političnimi pritiski, v deželo so prihajale različne diverzantske emigrantske skupine, življenje so izgubljali številni aktivisti pa tudi vojaki na mejah.

Položaj je dobil še ostrejšo in usodnejšo razsežnost, ko je prišlo do spora s Sovjetsko zvezo: bitka za samostojnost in neodvisnost se je razširila, odprla se je tako rekoč druga fronta, bilo je nujno še povečati budnost in pripravljenost. V takšnih razmerah so bila jugoslovanska tla še kako plodna za delovanje na široko razpredene gestapovske mreže, ki je ni bilo mogoče do konca razkrinkati in ki je hkrati pomenila tudi potencialnega sodelavca za Stalinovo obveščevalno službo. Seveda so na določen način postali sumljivi tudi tisti, ki so bili v nacističnih taboriščih, imeli m določene ugodnosti, pa tudi dejstvo, da so se nekateri med njimi obnašali pred sovražnikom oportunistično, je sprožilo vrsto

sumov. Zatorej sta leti 1948 in 1949, v obdobju, ki je zapisano v naši zgodovini kot eno najtežjih, prišlo do tako imenovanih »dachauskih« procesov.

V sporočilu in izjavi predsedstva CK ZKS in predsedstva RK SZDL Slovenije pred dnevi so vsa dolgoletna sumničenja in špekulacije dokončno odpravljene.

V omenjenih letih je stopilo – in bilo obsojeno na hude zaporne kazni, nekateri med njimi tudi na smrt, zaradi sodelovanja z gestapom – pred sodišče več internirancev. Obsodbe so vsa lota razburjale ljudi in bile tudi razlog za vse mogoče napade na sistem in ureditev.

»Na pobudo političnega vodstva Slovenije so pravosodni organi na

osnovi nekaterih novih ocen ter na predlog obsojencev oziroma njihovih svojcev, so zapisali v izjavi obeh predsedstev, ponovno presodili dokaze in pretehtali okoliščine, v katerih je potekalo življenje v koncentracijskih taboriščih v Nemčiji med drugo svetovno vojno.«

Zaradi novih ocen je postala dvomljiva pravna utemeljenost obsodb bivših internirancev. Potem ko se je ZKS na 6. kongresu decembra 1968 ogradila proti posplošnim ocenam in sodbam, namreč, da sta bila taboriščna komiteja v Dachau in Buchenwaldu gestapovski organizaciji, in poudarila, da gre za organizaciji, »ki so ju interniranci organizirali v svojem skupnem boju zoper nacistično nasilje in ki jima tudi ZKJ in drugi družbenopolitični dejavniki pri nas s svojim odnosom dajejo in jima bodo še naprej dajali priznanje,« je tudi javno tožilstvo SRS leta 1971 in 1976 sprožilo obnovitvena postopka, do resnici pa sta sklenili priti tudi obe predsedstvi. Pri tem so temeljito proučili takratne razmere, povojna leta z vsemi ne ravno lahkimi razsežnostmi na vseh po-

dročjih družbenega življenja.

»Tudi dachauski procesi sami,« ugotavljajo v izjavi, »so bili izraz časa in razmer, stiske, neposredne ogroženosti in obrambe revolucije... boj na življenje in smrt... Vsak sum je zahteval preverjanje.

Obe predsedstvi sta prepričani, da sta kritičnost in pogum pri odkrivanju in odpravljanju odločitev, ki se danes kažejo v drugačni luči in so neizogibni sestavni del razvoja, iskanja in rasti, neprecenljiva vrednota in moč naše revolucije od njenega začetka do danes.«

Krivica je popravljena, obsodbe razveljavljene, to pa seveda še ne pomeni, da bi si posamezniki lahko kovali kapital iz naše kritičnosti, ki si ne pomišlja priznati pošteno in človeško svoje napake, ti isti posamezniki ali skupine, »ki hočejo iz sovražnih nagibov ali iz nevednosti zmanjšati pomen našega narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije. Zato naša družba odločno zavrača in ne sprejema ne danes ne jutri nobene zahteve po rehabilitaciji izdajalcev, okupatorjevih so-

delavcev, belogardizma in domobranstva in informbiroja,« kot poudarjajo v skupni izjavi predsedstvi. Prav tako predsedstvi zavračata vse poskuse prikazovati tako imenovane dachauske procese kot stalinistične. »Res je, so zapisali, da je prišlo v dachauskih procesih do uporabe nekaterih elementov nedovoljenih metod in sredstev, pri tem pa tudi do nekaterih zlorab, kar vse je ob hitrem in neizdelanem sodnem postopku pripe-

ljalo do usodne zmote. Ob teh procesih ni šlo za spopad med posamezniki in za pridobitev oblasti, kar je bilo značilno za stalinistične procese.«

Ob popolnem razčiščenju neljubih dogodkov v prelomnih letih, kritičnem pogledu v nas same in v svojo zgodovino je še posebej pomembno, da poslej za vselej preprečimo kakršnokoli tendenciozno prikazovanje in razlago povojnih družbenih razmer, je še rečeno v izjavi. Žrtve, ki smo jih vgradili v narodnoosvobodilni boj in revolucijo in ne nazadnje tudi v povojno graditev, ne sme nihče zlorabljati za svoje špekulacije in poizkuse razvrednotenja.

Milenko Strašek

Ob jubileju

Triinštrideseto obletnico vstaje Slovencev slavimo v miru in v drugačnih okoliščinah. Način, na kakršen se je organiziral slovenski narod med vstajo, je bil edinstven. Ob vodilni vlogi KP so sodelovale še napredne struje krščanskih socialistov, levega krila Sokola napredna inteligenca in kulturniki, seveda ob množični podpori ljudstva, ki je bilo izpostavljeno nasilju. Oborožena revolucija se je končala, revolucionarnost pa se nadaljuje. Danes se ne more kazati v enaki obliki, čeprav so njena vsebinska načela, ki vodijo v komunistično družbo, vsem znana.

S koncem oborožene revolucije šele nastajajo možnosti osvoboditve in reševanje konfliktov, kateri je revolucija tudi vzrok. Tudi današnji čas ni imun za ideje, ki nasprotujejo osvoboditvi človeka. Ne smemo zamenjati niti idejne niti delovne vloge oz. prispevka k današnjim temeljnim vrednotam naše družbe, ljudi, na katerih je slonela revolucija. Zato ni prav, če pluralizem, na katerem je zgrajena naša revolucija, danes osiromašimo na tak način, da jim zmanjšujemo vlogo, ki jo imajo pri gradnji socializma.

Idejni boj in mnoštvo alternativ ne smemo razumevati kot odstopanje od osnovnih smernic socializma, vendar le njegovo potrditve v vsem bogastvu in pestrosti alternativ. Gotovo ga ni med nami, ki bi oporekal zasluge udeležencem NOB, vendar pa to ni merilo za cilje, ki so jih polni vsi časopisi in občila množičnega obveščanja. S kritiko trenutnega stanja se ni treba sklicevati na omaloževanje revolucije, ampak na kritiko razmer, v katere je naša družba zašla v porevolucionarnem obdobju.

Današnja prizadevanja, ki govorijo o kar največji odgovornosti posameznikov in njihovem delovanju, so le pesek v oči tistim, ki že tako ali drugače nimajo nikakršnih pooblastil niti možnosti za to, da napravijo večjo družbeno škodo, so le slab izgovor tistim, ki bi radi prenesli vso odgovornost na malega človeka in ga ukrivili za majhno produktivnost, zgubarstvo in protistabilizacijsko obnašanje, kajti vsak posamezen član našega skupnega združenega dela lahko enakovredno in z enako dobrimi rezultati opravlja svoje delo.

Lado Mazovec

Položaj majhnih narodov

Ko je Edvard Kardelj v svoji razpravi o zgodovinskih koreninah neuvrčenosti poudarjal, kako je proces splošne še posebej gospodarske integracije sodobnega sveta zgodovinska nuja in torej zakonit proces našega časa, je hkrati opozoril na različnost oblik in načinov, v katerih se ta integracija, se pravi zbliževanje, združevanje, zlivanje v skupne razvojne tokove sveta, utegne uresničevati. Govoril je o dejstvu, da so blokofske sile dejansko uklenile v svoje okvire vojaško-političnih zvez naravni proces gospodarske integracije sveta. To se kaže v dejstvu, da obstajata značilni obliki povojnega gospodarskega združevanja držav, katerih okviri se pokrivajo z mejami blokovskih taborov. Tako imamo na eni strani zahodno gospodarsko skupnost, ki sodi med nekakšne gospodarske hrbtenice zahodnega bloka, na drugi strani pa prav tako blokofsko gospodarsko grupacijo v obliki SEV – Sveta za vzajemno gospodarsko pomoč, kot gospodarsko jedro Varšavskega pakta.

Kajpada bi v sodobnem svetu našli lahko še vrsto primerov gospodarskega – bolj ali manj regionalnega – združevanja posameznih držav in narodov.

Vendar tisto, kar je po sodbi Edvarda Kardelja najpomembnejše, je dejstvo, da bistvo zakonitosti integracije nikakor ni v uklenjenosti te integracije v okvire posameznih blokofskih skupin, pač pa mora integracijski proces zajemati če hočemo, da bo potekal brez omejitev in popačenj njegovega bistva – svet kot celoto, ne glede na vso pisanost političnih, ideoloških in drugih pregrad, ki sekajo svet po dolgem in počez. Za tako neovirano in sproščeno gospodarsko in splošno integracijo, združevanje sveta, je Edvard Kardelj postavil enega najbolj pomembnih pogojev: resnična, navsiljevana in nemotena integracija sveta kot zakonit proces našega časa je možna edinole ob spoštovanju načela neodvisnosti in s tem tudi enakopravnosti vseh narodov in majhnih in velikih. Edino pravilna in zakonitostim razvojnih procesov sveta ustrežna je torej tista integracija, ki izhaja iz priznanja in upoštevanja

enakopravnosti vseh narodov. Se pravi, da ni naključje, če se danes svet sooča s poudarjeno težnjo malih narodov po njihovem mestu pod soncem in po enakopravnem položaju v mednarodnih odnosih.

Eno izmed mest, kjer se majhni narodi in države lahko obnašajo kolikor toliko enakopravno z velikimi, so prav gotovo Združeni narodi, kjer mali vsaj lahko dobijo besedo, ki jim jo veliki na toliko drugih mestih odrekajo in onemogočajo. Ni zato odveč omeniti pomembno vlogo, ki jo je opravila svotovna organizacija v boju za enakopraven položaj majhnih in srednjih držav v mednarodni skupnosti pa tudi človeka kot posameznika. Obstaja nad 70 sporazumov, deklaracij in drugih dokumentov, ki zadevajo pravice posameznikov in narodov, krepitev miru in napredka za vse narode sveta. Sem sodijo deklaracija o dodelitvi neodvisnosti kolonialnim narodom, splošna deklaracija o človekovih pravicah, dogovor o odpravi rasnega razlikovanja, sporazumi o državljanskih, političnih gospodarskih in kulturnih pravicah državljanov, deklaracija o neintervencijah in nevmešavanju, o miroljubnem urejanju spornih zadev, predlogi o postavitvi nove mednarodne gospodarske ureditve, sporazum o neširjenju jedrskega orožja pa še drugi podobni sklepi Združenih narodov so pravzaprav samo dokaz, kako je danes v svetu navzoče in razširjeno prizadevanje o zaščiti pravic malih narodov in zagotovitvi njihove enakopravnosti. Pomeni, da sodi boj za enakopravnost vseh narodov med najbolj značilna napredna gibanja sodobnega sveta. Cilj takega gibanja je, da na tem pisanem svetu lahko žive in obstajajo druga ob drugi največje in najmanjše države kot na primer Sovjetska zveza s površino 22.402.200 kvadratnih kilometrov in pa država St. Kristof in Nevis, ki se razprostira samo na 262 kvadratnih kilometrih. Jugoslavija, ki zavzema 255.804 kvadratnih kilometrov ozemlja, sodi med 158 državami na 70. mesto, se pravi med srednje države.

Drago Košmrlj

NAROČILNICA

Naročamo **TV 15** na naslov:

Ulica, hišna številka

Kraj

Pošta

Nagrade vstaje slovenskega naroda Delček izročila NOB

Leto za letom podeljuje republiški odbor ZZB NOV Slovenije na slovesni seji ob 22. juliju nagrade vstaje slovenskega naroda, ob njih pa so podeljene še spominske plakete RO ZZB NOV Slovenije, plakete zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije ter plakete ZRVS Jugoslavije.

Letošnji nagrajenci so: Janko Jarc, Milan Guček, Ivan Seljak-Čopič, Julij Beltram, Vanda Škodnik pa uredniki zbornika Boj pod Olimpom (Albert Klun, Tone Gošnik in Rado Bordon), uredniški odbor zbornika Buchenwald (Janez Alič, Mila Filipčič, Lojze Krakar, Stanislav Mahkota, Janez Ranzinger in Rudi Supek), ustvarjalci oddaj Še pomnite tovariši (Ivan Jan, Lado Ambrožič ml., Matija Maležič, Stane Škrabar, Lojze Štradjot in Andrej Pengov-Bitenc) ter Vestnik koroških partizanov in njegova izdajateljica – osrednji odbor koroških partizanov v Ljubljani ter Zveza koroških partizanov v Celovcu.

Nagrade vstaje slovenskega naroda niso samo plačilo ustvarjalcem za trud in dosežke na področju kulturnega ustvarjanja na temo narodnoosvobodilnega boja. Gotovo, tudi to, a vendar pomenijo še nekaj več, pomenijo vzpodbudo za vse prihodnje poteze čopičev, izrečene ali napisane besede, ki bodo ohranjale izročila NOB. Kultura pomeni življenje naroda. Slovenci so se skozi njo ohranjali skozi stoletja tudi v najhujših dneh in morda jim je bila takrat še bolj blizu, oprijemljiva bilka, ki je budila ljudstvo, vlivala občutek, da živi kleno jedro, ki ga tudi revolucija ne more omajati. Zato so se skozi narodnoosvobodilni boj ohranjala imena naših velikih mož, zato so se v tem boju kalili kulturni ustvarjalci, z udarno, agitacijsko pesmijo pred seboj, in zato so tudi nagrade vstaje slovenskega naroda delček izročila narodnoosvobodilnega boja.

Živa Drole

Ivanu Seljaku-Čopiču za likovne stvaritve zadnjih desetih let

Akademski slikar Ivan Seljak-Čopič je nedvomno mojster stenskega slikarstva.

Monumentalen po zasnovi in pretehtan v kompoziciji uporablja svoje stvaritve s prizadetostjo resnične izpovednosti. Ta njegova občutljivost za vse človeško se še posebej kaže v njegovem upodabljanju narodnoosvobodilnega boja, ki se mu je tudi sam pridružil januarja 1943, star tedaj šele 15 let.

V zadnjih desetih letih je Ivan Seljak-Čopič svojemu opusu dodal novih pomembnih stvaritev. Njegova novejša dela v Idriji, v Delavskemu domu v Krškem in spomenik partizanom v Mislinji sodijo med vrhunske stvaritve sodobne slovenske likovne umetnosti. Še posebne pozornosti pa je vredna njegova monumentalna kompozicija na steni nove šole v Kostanjevici na Krki, kjer je na velikem mozaiku upodobljena »Bitka na Krškem polju«, znana bitka iz kmečkih uporov. Dobra slikarska in sploh umetniška tradicija je v tej Seljakovi stvaritvi pognala enega izmed najlepših cvetov.

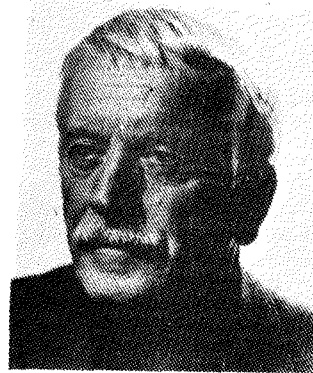
Janku Jarcu za življenjsko delo

mesta in ga poskril. Med nemško ofenzivo je del arhiva propadel, a znaten del se je po Jarčevi zaslugi le ohranil. Januarja 1944 je bil ustanovljen partizanski znanstveni institut in Janko Jarc je postal njegov arhivar.

Po osvoboditvi je dolgo vodil Dolenjski muzej v Novem mestu in tam organiziral stalno zbirko NOB, podobno pa tudi v Dolenjskih Toplicah in v Pletterjah. Nekaj let je skrbel tudi za spominske objekte na Rogu in o njih je tudi napisal znano monografijo »Partizanski Rog«. In zdaj – star 80 let – končuje pregled partizanskega zdravstva na Dolenjskem in v Beli krajini. Profesor Janko Jarc spada med začetnike enobejskega zgodovinopisja. Zaslužen pa je tudi kot pionir ustrezne arhivistike. Če danes zgodovinarji pravijo, da je slovenski NOB med najbolj dokumentiranimi v Jugoslaviji, je to v znatni meri zaslug Janka Jarca.

Milanu Gučku za knjigo »Pekoči sneg«

zbiral gradivo za to svoje delo. Imel je nešteto pogovorov s preživeli udeleženci pohoda, enako pa tudi z domačimi v krajih, kjer se je nekoč prebivala slavna divizija. Hodeč po njenih poteh je od kmetov dodatno izvedel še veliko pretresljivih navedb, odkril in popravil pa je tudi več stvarnih netočnosti v doslej objavljenih opisih tiste epopeje.

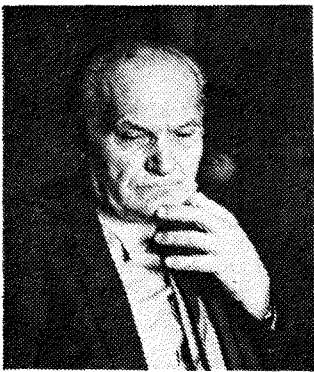
Milan Guček je kot zgodovinar stvaren, a vendar nikoli suhoparen in ničesar tudi ne olepšuje. Optimistični načrti, s katerimi je divizija krenila na dolgo pot, niso bili uresničljivi, a njen osnovni cilj priti na Stajersko in se tam zasidрати je bil s hudimi žrtvami in nadčloveškimi naporami vendar dosežen.

Knjiga »Pekoči sneg« je vsa tako prežeta z junaštvom, tragiko in moralno veličino kot komaj katero delo s tematiko našega NOB.

Juliju Beltramu za knjigo »Tukaj je Jugoslavija«

V knjigi z naslovom »Tukaj je Jugoslavija« Julij Beltram pripoveduje, kako je v tistem delu Primorske, ki je

bil do jeseni 1947 pod anglo-ameriško upravo, potekal boj za priključitev k jugoslaviji. Kljub močni protikomun-

nistični propagandi in takratni hladni vojni so se skoraj vsi Primorci še dalje trdno oklepali naše OF in kljubovali italijanskim nacionalistom kakor tudi šika-

nam zavezniške vojaške uprave. Beltramova knjiga torej govori o pomembnem zgodovinskem dogajanju, je pa obenem tudi nekakšna oddolžitev vsem tistim zavednim Primorcem, katerih pravični boj je trajal do jeseni 1947, a onstran nove, takrat določene meje z Italijo pravzaprav traja še zdaj.

Julij Beltram je bil v prvih dveh povojnih letih sekretar KPS za goriško okrožje, vseeno pa knjiga ni čisto memoarska, saj je pisec uporabljal tudi arhivske vire. Njegova zgodovinska pripoved je dokumentirana in stvarna. Takratni boj Primorcev, zlasti prebivalcev Goriške, je v njej prikazan nazorno in v vsej širini.

Uredniškemu odboru zbornika »Buchenwald«

Janezu Aliču, Milanu Filipčiču, Lojzetu Krakarju, Stanislavu Mahkoti, Janezu Ranzingerju in Rudiju Supeku

Koncentracijsko taborišče Buchenwald je bilo po svoji zasnovi uničevalno taborišče. »Tu se je še smrt utrudila do smrti«, je zapisal pesnik Lojze Krakar, sam jetnik tega pekla. Pa vendar – prav tu je prišla do veljave tudi želja po dejavnosti in upor, človeški solidarnosti in medsebojni pomoči. Zbornik o nacističnem koncentracijskem taborišču Buchenwald je zgodovinski in spominski zapis o trpljenju in umiranju, a tudi o upanju in upornosti jetnikov. Pretresljiv in dragocen dokument nekega časa.

Urednikom zbornika »Boj pod Olimpom«

Albertu Klunu, Tonetu Gošniku in Radu Bordonu.

V knjigi »Boj pod Olimpom« so zbrala osebna pričevanja številnih Slovencev, zlasti Primorcev, ki so se med drugo svetovno vojno po muhasti igri usode znašli na ozemlju Grčije, Makedonije in Albanije in se tam vključili v oborožen protifašistični boj, a nekateri so celo postali njegovi organizatorji in voditelji. Ta tematika je sicer že bila načeta v nekaterih monografijah o naših prekomorcih, a tu je prikazana izčrpno in z mnogimi zanimivimi podrobnostmi. Vrh tega so zbrana osebna pričevanja večinoma tudi izrazno barvita, in zato je knjiga »Boj pod Olimpom« privlačna tudi za bralce.

Vandi Škodnik za knjigo »Hej, to naši partizani pojo«

skega zbora, največji del knjige pa je posvetila Invalidskemu pevskemu zboru. To je pripoved o pojoči partizanski četi, edinstveni in neponovljivi bojni enoti našega NOB.

Knjiga, ki je tudi prijetno branje, je tehten prispevek k zgodovini naše partizanske pesmi in partizanske ustvarjalnosti, obenem pa je nazoren prikaz požrtvovalnosti, tovarištva in pevsko kulturne dejavnosti med oboroženim bojem kakor tudi v povojnih desetletjih, ko Partizanski pevski zbor ohranja partizansko pesem svežo in živo do današnjih dni.

Knjiga Vande Škodnik »Hej, to naši partizani pojo« je posvečena 40-letnici delovanja Partizanskega pevskega zbora.

Z ljubeznijo in s čustveno navezanostjo na partizansko pesem avtorica opisuje nastanek in delovanje Partizanskega pev-

Ustvarjalcem oddaj »Še pomnite, tovariši«

Ivanu Janu, Ladu Ambrožiču ml., Matiji Maležiču, Stanetu Škrabarju, Lojzetu Štradjotu in Andreju Pengovu-Bitencu

Radio Ljubljana v tedenski oddaji »Še pomnite, tovariši« že 33 let objavlja pričevanje o narodnoosvobodilnem boju in revoluciji. V treh desetletjih se je pri oblikovanju teh oddaj zvrstilo več urednikov: mlajši so prevzemali izkušnje in delo iz rok starejših, vseskozi težeč k temu, da veličino NOB približajo tudi mladini, ki je sama ni doživela. Pri tem so zaobjeli narodnoosvobodilno gibanje v vsej celotnosti, tako v teritorialnem kot v tematskem pogledu, a še posebej upoštevajo snovi, ki v določenih trenutkih zbujajo posebno pozornost občinstva. Zato so oddaje »Še pomnite, tovariši« večinoma tudi zelo odmevne. V njih zbrano gradivo pa je za naše zgodovinopisje dragocen dodatni vir.

»Vestniku koroških partizanov« in njegovima izdajateljema Osrednjemu odboru koroških partizanov v Ljubljani in Zvezi koroških partizanov v Celovcu

Osrednji odbor koroških partizanov v Ljubljani in Zveza koroških partizanov v Celovcu že 18 let izdajata svoje glasilo »Vestnik koroških partizanov«. Glasilo izhaja vsake četrta leta. Med drugim objavlja spomine samih borcev pa tudi razprave poklicnih zgodovinarjev. Protihitlerjevski boj koroških Slovencev oziroma njihov neutajljivi prispevek k zavezniški zmagi, s tem pa tudi k svobodi samih Avstrijcev, je snov, kateri to borčevsko glasilo posveča največ prostora. Spremlja pa tudi današnje napore naših zamejskih Korošcev za njihov narodnostni obstoj. »Vestnik koroških partizanov« je revija s posebno nalogo, ki jo njen uredniški odbor tudi opravlja z ustreznim znanjem in z najboljšo voljo.

Ob prazniku enot ABK obrambe Zgolj za obrambo

V drugi svetovni vojni niso bili upravljeni bojni strupi. Tudi na ozemlju Jugoslavije so Nemci, Italijani in ustaši samo grozili z uporabo tega orožja. Zato je vrhovni štab NOV in POJ 1943. izdal navodila za zaščito proti bojnim strupom. Ker ni bilo sredstev za osebno zaščito, odkrivanje in dekontaminacijo, so navodila določala operativno-taktične ukrepe zaščite.

Takoj po vojni, 20. julija 1945, pa je bila z ukazom tovariša Tita ustanovljena prva enota protikemične obrambe. Zato praznujejo enote ABK na ta dan svoj praznik.

Razvoj ABK obrambe in te zvrsti naših oboroženih sil je podoben razvoju JLA in celotne naše družbe. Razvoj skozi nekaj obdobji je bistveno vplival na njeno sestavo ter širino, kot tudi na njeno vlogo in mesto v oboroženih silah Jugoslavije.

upoštevamo stališče, da se orožju za množično uničevanje lahko uspešno upremo samo z množično usposobljenostjo vseh prebivalcev.

V enotah JLA, torej tudi v enotah Ljubljanskega armadnega območja namenjaajo usposabljanju v ABK obrambi

posebno pozornost. Enote ABK obrambe so angažirane pri usposabljanju drugih enot JLA kot tudi enot civilne zaščite, teritorialne obrambe, mladine in prabivalstva. Vojaiki in starešine so veliko prispevali in dosegali pomembne rezultate pri posodobitvi materialno tehničnih sredstev, poligonov, kabinetov in učilnic.

Danes so enote ABK obrambe šole za usposabljanje mladim za naloge na tem področju in za naloge, ki jim jih postavlja zasnova SLO, saj so vse možnosti za usposabljanje po najodobnejših znanstvenih metodah.

Slovenija intenzivno razvija in pripravlja ABK obrambo, ki bi bila sposobna pravočasno odkriti in zanesljivo ugotoviti morebitne nevarnosti ter odgovoriti na njih in tako uspešno zavarovati prebivalstvo in gmotne dobrine. Imamo veliko enot ABK zaščite v okviru civilne zaščite ter veliko organov v sestavi služb za alarmiranje in obveščanje, ki so dobro usposobljeni in opremljeni.

Za večjo bojno pripravljenost ABK obrambe je nujno še boljše delo tako vojakov kot starešin pripadnikov ABK enot kot tudi vseh družbenih struktur pri nadaljnjem usposabljanju, organiziranju in opremljanju glede na zahteve ABK zaščite v morebitni vojni.

Bojan Kuntarič

Enote ABK obrambe so bile ustanovljene izključno za odkrivanje in odstranjevanje posledic atomsko-biološko-kemičnega napada, torej samo za obrambo in za varovanje vsakega našega občana.

Zasnova SLO in DS je ABK obrambi dala nove naloge v razvoju sistema ABK zaščite. Poleg JLA in TO mora namreč zajemati tudi civilno prebivalstvo, to je vsakega posameznika. S tem je sistem ABK obrambe razširjen na vse jugoslovansko bojišče in na vse udeležence v splošni ljudski obrambni vojni ter na celotno prebivalstvo.

ABK obramba ima svoje organe in enote v vseh treh rodovih naših oboroženih sil. Je nosilec razvoja in graditve celotnega sistema atomsko-biološko-kemične obrambe v JLA in TO, hkrati pa veliko prispeva tudi k razvoju tega sistema v drugih strukturah SLO. Pri graditvi obrambnega sistema

Pri svojem delu uporabljajo pripadniki ABK obrambe opremo, ki je plod domačega znanja in izdelana v domačih tovarnah.

14. srečanje ZRVSJ »Bratstvo in enotnost«

Slovenska delegacija gost Suve Reke

Nekaj tisoč borcev, mladincev, brigadirjev, tabornikov in prebivalcev Kosova ter več kot 1.000 rezervnih vojaških starešin iz vse Jugoslavije in prek 700 rezervnih starešin s Kosova se je zbralo na sklepni slovesnosti 14. srečanja rezervnih vojaških starešin Jugoslavije »Bratstvo in enotnost« na Brezovici pod Šarplanino. Srečanje je bilo posvečeno 40. obletnici osvoboditve Kosova. Prav pod obronki Šarplanine je bil leta 1942 ustanovljen Šarplaninski odred narodnoosvobodilnega gibanja, njegovo delovanje pa je močno vplivalo na boj in odpor teh krajev. Seznan krajev, vasi, gozdov in goličav ter sotesk, kjer so bili boji med vojno na tem območju je dolg.

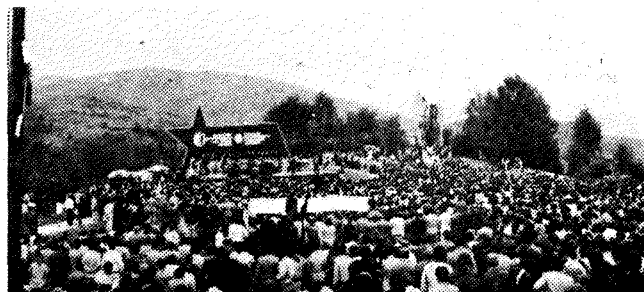
Opredelitev, naj bo to pomembno srečanje rezervnih vojaških starešin na Brezovici, je hkrati pomenilo tudi priznanje in podporo vsem organiziranim socialističnim silam Kosova, ki so glavni in bistveni dejanik uspešne, postopne in vztrajne politične stabilizacije razmer v pokrajini.

V okviru letošnjega srečanja je približno 1.000 rezervnih vojaških starešin iz vseh krajev naše domovine bivalo dva dni v vseh 22 občinah Kosova. Seznanili so se z osnovnimi podatki o občinah, gospodarskim razvojem po vojni v teh krajih in prizadevanji za nadaljnji razvoj tega pri nas najbolj nerazvitega območja. Ogledali so si zgodovinske spomenike, zlast pa veliko število delovnih organizacij. Iz razgovorov z rezervnimi vojaškimi starešinami s Kosova spoznali, da so zraven zveze komunistov in drugih socialističnih sil tudi rezervni vojaški starešine Kosova v mnogočem pripomogli k stabilizaciji stanja in odnosov na Kosovu.

Slovenska delegacija rezervnih vojaških starešin, štela je 44 članov, je bila letos gost občine Suva Reka. Pred srečanjem so nam nekateri trdili, da je ena razvitejših, vendar pa jo narodni dohodek in drugo uvršča med najnerazvitejše. Steje približno 65.000 prebivalcev, v občini pa je zaposlenih le okoli 4.300, od tega pa skoraj 1.000 delavcev prihaja na delo iz drugih občin. Torej je na 17,18

prebivalca zaposlen en delavec. Drugi se ukvarjajo z obrtjo in kmetijstvom. Območje je vinogradniško, veliko pa v zadnjem času pridelajo tudi namiznega grozdja.

Suvo Reko poznamo predvsem po industriji gume Balkan, kjer izdelujejo transportne trakove, klinaste in zobate jermene ter podobno. Delovna organizacija Balkan je hkrati nosilec razvoja v celi občini, prav zdaj pa se spopada s skrajno težko jugoslovansko vsakdanjostjo. Že pred leti so investirali milijarde v novo tovarno gum za težke stroje Balkan-Damper, poslopja in obrati ter energetske objekti so že zgrajeni, zdaj pa hitijo z urejanjem deviznih kreditov za nakup tehnologije. Tehnologija v teh obratih bo Dunlopova in prva tovrstna v eni od socialističnih držav. Konkurence na tem področju se ne bojijo, po-

Na Brezovici, na obronkih Šar planine se je zbralo več tisoč ljudi, med katerimi je bilo 1000 rezervnih vojaških starešin iz vse Jugoslavije in 700 s Kosova

izvodnja naj bi dosegla evropsko raven. Manjka jim le 65 milijonov dolarjev, ki naj bi jih v jeseni dobili po ustreznem odluku zveznega izvršnega sveta. V občini sta še dve večji delovni organizaciji. Vinska klet zaposluje približno 700 do 800 delavcev, tovarna kovinskega pohištva pa 150 delavcev. V Suhi Reki imajo še polnilnico brezalkoholnih pijač, ki tesno sodeluje z ljubljanskim Slovionom. To pa je, ob komunalnem in gradbenem podjetju v kraju, skorajda vse. Pospešeno se ukvarjajo še z razvojem obrti, radi pa bi še bolj razvili živinorejo. Voda najbolj pesti Suvo Reko. Zdjaj jo dobivajo iz okolice Prizrena, vendar pa ne zadostuje vsem potrebam, zato iščejo z vrtinami na poljih no-

venske delegacije zadovoljni s pogovori in predstavitvijo občine gostiteljice. Najbolj je vse presenečeno dejstvo, da je na Kosovu le drugače, kot se na splošno piše in še bolj na splošno govori med našimi ljudmi. Gostitelji so bili v vseh pogovorih odkriti, odgovarjali so prav na vsa vprašanja. Se najbolj pa je presenetilo vse, da so vse vodstvene položaje in funkcije v občini zaupali predvsem mladim, tako predsednik občine kot drugi funkcionarji štejejo po vrsti manj kot štirideset let, skoraj vsi so šolanji ljudje, odprti v svet in oboženi s spožnanjem, da je njihova prihodnost predvsem v jugoslovanski skupnosti.

Boris Knific

ALBERT KLUN

DRUGA TANKOVSKA BRIGADA NOVJ

Proti Vinkovcem

Zjutraj 13. aprila so enote 1. armade nadaljevale ofenzivo. Enaindvajseta divizija, okrepljena s 3. tankovskim bataljonom, je prodirala v dve smeri: s 4. brigado v smeri Negoslavci-Nuštár, s 31. brigado pa v smeri Svinjarevci-Ceríc. Prvi tankovski bataljon pa je s 14. brigado 48. divizije sestavljal divizijsko rezervo, ki je prodirala za 31. brigado.

Srbska 31. brigada je prišla zgodaj dopoldne do vasi Ceríc, četrta brigada pa uro zatem do vasi Nuštár. Obe brigadi sta napadli sovražnikovi postojanki. Divizijska rezerva je prišla na odsek kote 100 (severno od Martin Gaja).

Orog vasi Nuštár in Ceríc je sovražnik postavil minska polja in vasi spremenil v močne postojanke. Posebno močno se je upiral v vasi Nuštár. Enaintrideseti brigadi je do zgodnjega popoldneva uspelo zavzeti Ceríc, 4. brigadi pa s pomočjo tankov vasi Nuštár in presekati prometno pot Nuštár-Vukovar. Sovražnik se je bil prisiljen umakniti v Vinkovce.

Napad tankov iz pehote se je začel po topniški pripravi zgodaj popoldne. Z močnim naskokom so s pehoto prodrli do mesta, pri tem pa sta bila od protitankovskih topov 75 mm zadeta dva tanka.

Popoldne so se tanki in pehota prebili v mesto. Medtem so enote 1. brigade 48. divizije prišle čez reko Bosut in napadle mesto z jugozahoda, na desni strani reke. Brigade 21. divizije pa so čakale v severnem in severovzhodnem delu mesta, pred železniško postajo in

opekarno. Ko se je pehota uredila, je proti večeru ob pomoči topništva skupaj s tanki v naskoku zavzela železniško postajo in opekarno. Nato je prodirala v notranjost mesta in ga zavzela. Sovražnik se je vztrajno branil v vasi Ostro, zato je štab 21. divizije poslal tja bataljon. Malo pred polnočjo je bil sovražnik obkrožen in uničen.

Ze konec prvega dne so enote 1. armade vdrle 45 km globoko v sovražnikovo obrambo, in sicer s hitrostjo 3,3 km na uro. Pri tem je imela posebne zasluge 5. brigada, ki ji je uspelo prekorati Donavo in si pri Sotinu ustvariti mostišče, pritegniti nase del sovražnikovih enot in našim enotam omogočiti hiter prodor.

Glavnina 2. tankovske brigade je vsekakor odločilno prispevala k hitremu preboju fronte. Vendar je imela tudi hude izgube. Zelo hude so bile izgube moštva motodesantnega bataljona. Ob koncu prvega dne jih je padlo blizu 70, bilo pa je tudi nekaj ranjenih. To je bila tretjina motodesantnega bataljona, ne računajoč pri tem čete, ki je z 2. tankovskim bataljonom napadala v smeri Brčko-Zupanija.

Odločna dejavnost 2. tankovskega bataljona

Po izkrcanju v Šabcu je 2. tankovski bataljon nadaljeval pot proti Zvorniku. Moral je čez Drino na bojišče pri Brezovem Polju in Brčkem, kjer so divjali hudi boji. Ko so se menjavali napadi in protinapadi na prihodih k

Brčkem in Brezovem Polju, je bataljon čakal na Kozluku, da napravijo brod za prevoz tankov čez Drino. Ta brod so delali borci 1. bataljona 3. inženirske brigade od 1. do 7. aprila 1944. Motodesantna enota je varovala inženirce pri delu, ker so jih večkrat poskušale napasti ustaške in četniške skupine, ki so delovale v zaledju. Vse tanke so srečno prepeljali čez Drino. Tovornjaki so prešli Drino na obnovljenem mostu pri Zvorniku.

V noči na 9. april je bil 2. tankovski bataljon na pohodu proti Bijelini in Brčkem. Cesta je bila slaba, vozniki pa so vozili brez luči. Mnogim tankom so se med potjo pokvarile krmilne naprave. Zato se je kolona nedaleč od Bijeline ustavila, da so tanke popravili in jih spet usposobili za boje. Medtem pa je bilo Brčko že osvobojeno. Težišče bojev se je preselilo na ozemlje okrog Bosanskega Šamca, kjer so se bojevale enote 2. proletarske divizije.

Dne 12. aprila so začeli prevažati čez Savo tudi 2. tankovski bataljon, ki je bil določen za napad. Ker bi morali prvi tanki podpreti v napadu pehoto, so začeli prevažati najprej 2. tankovski bataljon. Podnevi je bataljon skupaj s pehoto osvobodil Zupanjo, v njej prenočil in zjutraj 13. aprila začel zasledovati sovražnika proti Slavovskemu Brodu, v smeri Zupanja-Babina Greda-Gundinci-Velika Kopaonica. Toda že nekaj kilometrov iz Zupanje so našli na sovražnikovo zaščitnico, ki se je, še preden se je bataljon pripravil za napad, umaknila s tovarnjaka na naslednji položaj. Tako se je zgodilo dopoldne še dvakrat. Tretjič pa je komandant bataljona, kapetan Nikola Rukavina, ukazal, naj začne bataljon streljati na sovražnika iz kolone, ga prisili k boju in uniči.

Ko se je bataljon približal vasi Gundinci, je zopet našel na sovražnikovo zaščitnico in komandant bataljona je kar iz kolone odprl ogenj na Nemce. Toda nemški tovarnjaki so na begu drveli proti Gundincem, njihove kolone pa ni bilo mogoče oceniti, ker se je prehitro umikala. Na njenem koncu je vozil motocikel s prikolico, ki ga je tankovski bataljon ustavil.

Tanki so z vso hitrostjo vozili proti Gundincem. Čelni tank je začel streljati. Kakih 600 metrov pred vasio so Nemci, ki so se peljali z motociklom, vrgli v zrak mostiček, speljan čez potok. Ko se je dim razpršil, Nemcev ni bilo več videti. Najbrž so se bili skrili na vrbe ob potoku. Kolona tankov se je zbrala na razmeroma majhnem prostoru in komandant je ukazal komandirju motodesantne čete, naj njegova enota krene naravnost čez potok. Toda prehod je bil zaminiran.

Deset minut nato, ko se je tankovska kolona ustavila pred potokom, so začeli Nemci streljati z minometi. To je komandanta bataljona presenetilo, ker ni pričakoval resnejšega odpora. Tedaj je ukazal tankovskim četam, naj se umaknejo na rob gozda in se razvijejo za boj. Medtem je sicer prišla pehota, toda zaradi nemškega streljanja iz vasi se je ustavila pred potokom in čakala okrepitev.

V nočnem napadu

Do mraka je prišla 5. divizija do Gundincev in del enot se je pripravil za napad. Ker so bili mnenja, da se sovražnik ne bo preveč upiral, so za napad dovolili le manjše število enot. Iz tankovskega bataljona je bil določen tankovski vod skupaj z vodom desantne pehote. Tanki so dobili nalogo uničiti sovražnikova obrambna gnezda na severozahodnem delu vasi in s tem omogočiti pehoti prehod čez zavarovano zemljišče k prvim hišam v vasi. Do mraka so našli na severu obhodno smer za prehod čez potok in dostop k vasi.

Naslednjega dne so se razdivjali boji na vsej fronti od Striživojne do Save. Napad na Gundince so ponovili. Pionirji 5. divizije so odstranili protitankovske in protipehotne mine. Komandant bataljona je ukazal, naj tankovski vod podpre v tej smeri pehoto, zato so tanki morali, skriti v vrbovju ob potoku, najprej uničiti sovražnikove položaje v skupini hiš na robu vasi, nato pa v jurišu pripeljati pehoto v vas. Verjetno pa komandir tankovskega voda

Ob obletnici ustanovitve Prve tankovske brigade Pot, dolga štiri desetletja

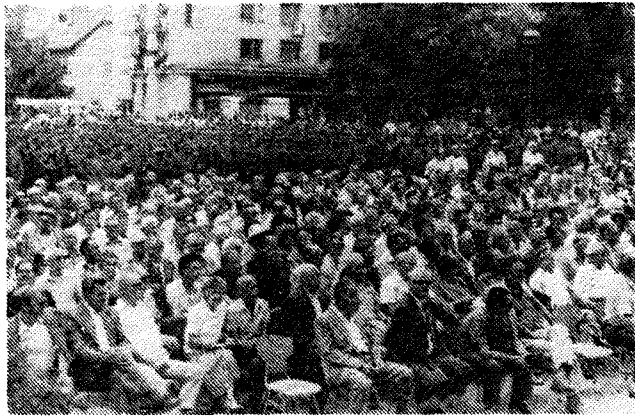
Vrhnik se je prejšnjo soboto oblekla v praznično obleko. Njeni prebivalci so tako slovesno kot takoj po vojni sprejeli Titove tankiste. Ti so prišli iz vseh krajev Jugoslavije, da bi skupaj s svojimi soborci in vojniki enote JLA, ki nadaljuje njihova izročila, proslavili štiridesetletnico ustanovitve Prve tankovske brigade.

Prvi borci Prve tankovske brigade so se začeli zbirati na Vrhnikih že dan ali dva pred proslavo. Obiskali so enoto JLA, ki nadaljuje njihovo izročilo in vojakom ter starešinam pripovedovali o bojih, ki jih je imela brigada na svoji bojni poti, ki se je končala z boji za Trst in Koroško. Še posebej so z veseljem pripovedovali spomine, ki jih lahko sedanji tankisti koristno uporabijo pri svojem delu.

V soboto dopoldan se je na ploščadi pred Domom JLA zbralo več kot petsto borcev tankistov in več tisoč vojakov, borcev, rezervnih vojaških starešin, občanov in drugih. Ko je na prizorišče prikorakal vod vojakov z zastavo in oborožen s sodobnimi avtomatskimi puškami se je zaslišalo glasno ploskanje. Marsikateremu borcu se je ob pogledu na vojake utrla solza in spomnil se je, kako so bili sami opremljeni. Res so jih opremili zavezniki, toda ko so začeli svojo pot po Jugoslaviji, so morali pogosto deliti hrano z begunci, ki so bežali in se umikali pred Nemci in ustaši. Ob pogledu na sveže zlikane uniforme in bleščeče čelade so se spomnili, da sami mnogokrat niso imeli možnosti, da bi se temeljito umili in oprali, saj je bilo treba sovražnika tolči na vsakem koraku.

Zbrane borce, vojake in druge je pozdravil predsednik predsedstva republike odobora ZB NOV Slovenije Bogo Gorjan. Dejal je, da Prva tankovska brigada združuje prve generacije naše revolucije z ge-

neracijo, ki je danes sicer na začetku delovne življenjske poti, vendar s tem že tudi nosi breme odgovornosti za usodo in razvoj naše domovine. Prav je zato, da jim starejši borci pripovedujejo ne samo o preteklosti, ampak tudi o sedanjosti, o tem, kako danes uresničujemo naloge starih revolu-

Na Vrhnikih so borci Prve tankovske brigade NOV proslavili štirideseto obletnico ustanovitve enote, vojniki, ki nadaljujejo njihova izročila, pa so slovesno proslavili tudi 16. julij, dan oklepnih enot JLA

cionarjev in samoupravljalcev. Poudaril je, da borci v celoti ne samo da sodoživljajo današnji čas, ampak so odločeni, da še naprej nosijo svoj delež odgovornosti.

Bogo Gorjan je tudi dejal, da so borci ravno zaradi velikega občutka odgovornosti včasih tudi kritični, ugotavljajo celo, da so vse bolj kritični in nestrpni. Vendar tako razpolože-

nje izraža predvsem veliko zavzetost za naše stvari. Pri tem mislijo na naš samoupravni sistem, na razvoj socialistične Jugoslavije, na utrjevanje enotnosti med narodi in narodnostmi, na našo neodvisnost in ugled v svetu. Menil je, da je del tega danes že resno ogrožen. Zato so borci skupaj z drugimi generacijami bolj glasni, bolj kritični, ker ne bodo dovolili, da bi se neodgovorno zapravljalo dragoceno in težko izborjeno ime naše nove Jugoslavije. Poudaril jo, da so pred nami časi, ko moramo biti, ne

samo borci, ampak vsi delavci do skrajnosti pripravljeni uresničevati naloge in hkrati biti do skrajnosti pozorni na vse poskuse razbijanja naše enotnosti, obrekovanja in ponarjanja prvin našega samoupravnega sistema. Bogo Gorjan je govoril tudi o našem gospodarskem položaju in poudaril, da smo preveč zadovoljni nad nekaterimi ugodnimi rezultati.

Borci so z nadušenim ploskanjem pozdravili besede Boga Gorjana. Avgustin Boželj iz Ljubljane, Fabijan Kovačev iz Kaštel Lukšiča, Živojin Milošević iz Beograda, Dušan Krčum iz Zagreba in številni njihovi soborci so se strinjali, da nastajajo težave predvsem zaradi tistih, ki niso in še vedno ne zaupajo samoupravniemu sistemu. Sami so prepričani, da se moramo za dosedanje uspehe zahvaliti ravno tistim celicam naše samoupravne družbe, kjer je dobro delo povezano z dobrim in pravočasnim odločanjem. Rešitev iz sedanjih zagat je po njihovem, in ne samo njihovem, prepričanju v kar največji dejavnosti vseh samoupravnih celic naše družbe.

O ustanovitvi in bojni poti Prve tankovske brigade pa je govoril poveljnik Ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnik Branko Jerkič.

Cepprav je bila ta enota ustanovljena v drugi polovici našega narodnoosvobodilnega boja, ne smemo misliti, da je bil to dejanski začetek ustanavljanja tankovskih enot. Takoj ko se je sovražnik zatekel v postojanke in zgradil utrdbe, katerim partizanske puške, strojnice in bombe niso bile kos, so partizani začeli premišljati o topovih in tankih, ki bi jih lahko zelo uspešno in učinkovito uporabili. Branko Jerkič je tudi dejal, da je bila Prva tankovska brigada že v svojem začetku jugoslovanska, saj so jo sestavljali partizani iz vseh naših republik in pokrajin. Bila je kovačnica bratstva in enotnosti, bila je naša najmočnejša šola prihodnjih starešin oklepnih enot jugoslovanske ljudske armade.

Takoj po proslavi je skupina sto petinpetdesetih vojakov odšla v Ljubljano in darovala kri za ponesrečene v železniški nesreči v Divači.

Ob teh besedah so Dragan Čirović iz Zagreba, Vojislav Jovanović iz Beograda, Boban Radak iz Zagreba in Milan Vidov iz Zadra premišljali o našem

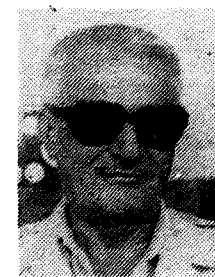
se prenaša iz generacije na generacijo in vsaka poskuša in hoče biti boljša od prejšnje. Razvili so svojevrsten sistem tekmovanja, v katerem ocenju-

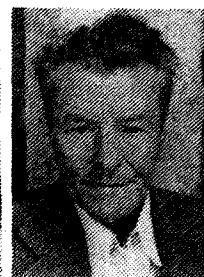
Predsednik predsedstva RO ZZB NOV Slovenije Bogo Gorjan je izročil predsedniku skupnosti borcev Prve tankovske brigade Nacetu Golobu plaketo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije

bratstvu in enotnosti. Spomnili so se številnih hudih ur iz bojev. Sovražnik je mislil, da jih bodo lakota, mrz, vlaga in neprespanske noči sprle med seboj, dejansko pa so samo okre-

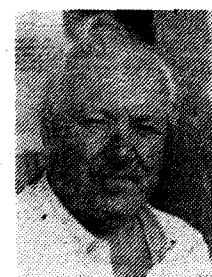
jejo delež vsakega posameznika, posadke in tamelnih enot. Tako dobijo kar najbolj objektivne rezultate. V mesecih pred proslavo so največ pozornosti namenjali strelski in tak-

Dragan Čirović

Milan Vidov

Karlo Milok

pile vezi med njimi. S soborci so delili zadnjo skorjo kruha, zadnjo kocko sladkorja, zadnjo cigareto, Kaj pa danes...?

Na proslavi na Vrhnikih so bili tudi številni borci Prve tankovske brigade, ki živijo v tujini. Med njimi je bil Karlo Milok, naš rojak iz Trsta. Veselil se je vnovičnega srečanja s soborci.

Za borci so v vrstah stali vojaki enote JLA, ki nadaljuje izročilo Prve tankovske brigade. S svojim delom so dokazali, da so pravi nasledniki Titovih tankistov. V njihovi enoti je že tradicija, da so pri usposabljanju med najboljšimi. To

tični usposobljenosti, vajam posadk za kolektivno delo. Od tega je namreč odvisno, kako bo vsaka posadka v najhujših bojnih razmerah opravila delo, tako samostojno kot v sestavi enote.

Nekdanji tankisti so navzoči pri vsaki fazi usposabljanja vojakov. S svojimi izkušnjami veliko pomagajo pri predavanjih in zgodovinskih urah sedanjih tankistov. Skoraj ni vojak, ki je odslužil vojaški rok, da ne bi vedel vsaj nekaj stavkov o zgodovini Prve tankovske brigade. Za te namene so uredili tudi spominsko sobo.

Bojan Kuntarič

Avgustin Boželj

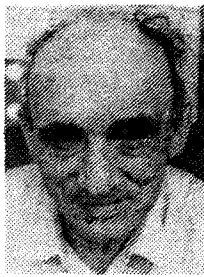
Fabijan Kovačev

Živojin Milošević

Dušan Krčum

Vojislav Jovanović

Boban Radak

naloge ni dobro razumel, kajti napako je plačal z življenjem. S položajem v vrbovju ob potoku je vsak tank izstrelil eno ali dve granati, od njihove eksplozije pa se je vnela streha na eni izmed hiš. Komandir voda je ocenil, da so cilji uničeni, zato so tanki z vso hitrostjo zapeljali proti vasi. Pehota je seveda zaostala za tanki, saj jih ni mogla dohajati.

Tedaj so Nemci pustili tanke do prvih hiš, nato pa so jih zasuli z minami iz ročnih protitankovskih metalcev. Prva dva tanka sta se zaradi zadetkov vnela, tretji pa je z manevriranjem naprej in nazaj nepoškodovan pričakal pehoto, ki je nato pod njegovo zaščito prišla do prvih hiš. V tem je pehota prodrla tudi iz drugih smeri in sovražnika prisilila k umiku. Začelo se je zasledovanje, vendar zelo kratko. Na kanalu Berava pa so se tanki ustavili, ker je bil most porušen. Pehota se je sicer ločila od tankov in hotela prodirati napej, vendar jo je sovražnik zaustavil. Obrambo je organiziral na novi črti Striživojna-Beravci-Jaruge.

Za zasledovanje je Zupanec proti Slavonškemu Brodu pa 2. tankovski bataljon ni imel možnosti. Manjkali so mu predvsem pionirji ter sredstva za prehod potokov in kanalov.

Drugače, kot so računali

V smeri Striživojna-Brod so se nemške enote močno upirale. Zaporedni napadi naših enot podnevi in ponoči so bili torej 14. in 15. aprila brez uspeha. Tega dne so prebili fronto v rajonu Djakovo. Ko sta 6. in 21. divizija z vsemi močmi napadli Djakovo, je 1. proletarska divizija nepričakovano prodrla v zaledje tega mesta in nadaljevala akcijo proti Pleternici. Dne 16. aprila je zavzela vasi Ruševo in Drakovac ter prišla do Pleternice.

Prodor 1. proletarske divizije in osvoboditev Djakova 16. aprila sta ponujala možnost, da bi

sovražnika na širšem odseku Slavonskega Broda bočno obšli ter da bi ga v ugodnem trenutku poskušali obkoliti, zato je štab 1. armade za 1. proletarsko napotil še 21. in 6. divizijo ter 2. tankovsko brigado.

Dne 16. aprila je bila glavnina 2. tankovske brigade v Vinkovcih. Večino poškodovanih tankov so medtem popravili ter jih oskrbeli z gorivom in strelivom. V noči na 17. april se je 2. tankovski brigadi priključil še njen 2. tankovski bataljon. Zjutraj 17. aprila je brigada krenila iz Vinkovcev v smeri Ivkovo-Stari Miklavci-Djakovo-Major-Ruševo-Pleternica. Štab 2. tankovske brigade je menil, da bodo brigadne enote prodrle v Pleternico brez bojev in da bodo tu dobile nadaljnja navodila. Toda zgodilo se je drugače.

Ko so borci 1. proletarske divizije namreč

začeli prodirati, so nemške enote ukrepale hitro in odločno. Sovražnik je okrepil obrambo, pripeljal sveže sile in skušal preprečiti, da bi enote 1. armade presekale cesto Slavonški Brod-Batrina. Druga tankovska brigada je 18. aprila prišla v vas Buk. Popoldne so dobili komandanti bataljonov in komandirji samostojnih čet ukaz za napad na Pleternico. Prvi tankovski bataljon bi moral to vas zavzeti, nadaljevati z napadom v smeri Kadanovci-Gružići-Andrejevci in enotam 11. divizije pomagati, da presekajo prometno pot Slavonški Brod-Orlovac. Tretji tankovski bataljon bi moral s 3. četo motodesantnega bataljona napasti severni del Pleternice, podpreti 3. krajiško proletarsko brigado 1. proletarske divizije pri zavzetju položajev v tej smeri, zasedi Pleternico in čakati na nadaljnja navodila. Drugi tankov-

ski bataljon z 2. četo motodesantnega bataljona pa bi moral kot brigadna rezerva čakati pri vasi Kalenić. Tu sta bili tudi protiletalska in transportna četa ter druge prištabne enote.

Enote 1. proletarske divizije so začele napad popoldne, po kratki topniški pripravi. Takoj za njimi sta krenila v napad 1. in 3. tankovski bataljon, medtem ko je bil 2. tankovski bataljon razporejen ob cesti z motodesantno pehoto, ki naj bi varovala tanke in prištabne enote.

Napad že v začetku ni uspel, saj se je 1. tankovski bataljon moral ustaviti pri porušenem mostu čez Lodžo. Pred njim se je na nezavarovani ravnini znašla v bojni razvrstitvi 3. krajiška proletarska brigada in ji tanki niso mogli pomagati. Tretji tankovski bataljon je šel v napad s položajem pred vasjo Gradac ter je prodiral na prostoru med cesto in železniško progo. Komandant bataljona je uporabil za napad samo eno tankovsko četo. Pehota je bila zaradi močnega sovražnikovega topništva, strojniškega in minometnega ognja ustavljena. Tankovski vod, ki je napadal na poti Bilaš-Pleternica, pa je pehoto prehitel in vpadel v vas. Za njim je jurišala pehota in prišla do prvih vaških hiš. Vnel se je boj, v katerem je Nemcem uspelo z ročnimi in protitankovskimi bombami uničiti en tank.

Glavnino tankovske čete je pred Pleternico ustavil ogenj sovražnikovih topov. Komandirju čete je uspelo spraviti tanke v naravne zaklone, od koder je s streljanjem z mesta poskušal nevtralizirati sovražnikove topove. Ker je en tankovski vod vdrl v vas, se je komandir čete odločil, da počaka na izid boja. Prepričan je bil namreč, da bodo tanki in pehota uničili protitankovske topove, ki so na severni strani Pleternice onemogočali napad. Toda medtem so Nemci in ustaši s protinapadom odbili pehoto in tanke iz Pleternice proti položajem na odseku Smiljanka in Sokolovac.

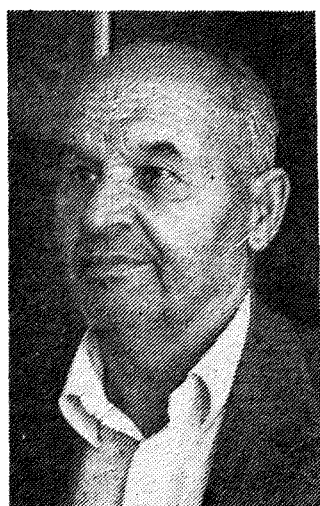
Se nadaljuje

Druga tankovska brigada v osvobojenem Zagrebu 8. maja 1945. Na tanku T-34 so vojniki motodesantnega bataljona

Franc Avbelj-Lojko:

Puške smo še potrebovali

Spomini Franca Avblja-Lojka na partizanska leta so še vedno sveži in zdi se mu, da se je vse to dogajalo šele včeraj, ne pa že pred več kot štiridesetimi leti. Posebno se spominja dni po kapitulaciji stare Jugoslavije in odhoda v partizane.

»Bilo je nekaj dni po kapitulaciji. V vasi Čepelje smo se deli vaščani za veliko mizo in ugibali, kaj nam bo prinesel novi gospodar. Eden izmed možakarjev je začel hvaliti Nemce in njihovo kulturo. Nenadoma pa je vstal njegov sin Janez Masel in dejal, da bomo puške, ki smo jih pred tedni metali stran, potrebovali še tisto leto. Te besede so se mi tako zarezele v spomin in slutil sem, da je ta človek že organiziran. Občutek me ni varal in ob mojem odhodu v partizane je bil ravno on moja zveza.«

Dobra dva meseca po okupaciji je bil Franc Avbelj-Lojko brez dela, nato pa so ga poslali v Kokro, kjer je pomagal pri obnovi ceste. Delavci, ki so tam delali, so se začeli deliti v skupine. Pet delavcev, med

njimi je bil tudi Franc Avbelj-Lojko, se ni hotel učiti nemško. Konec junija 1941 so slišali, da so Nemci ustrelili prve talce in začeli izseljevati Slovence. Prav tako so slišali, da se po gozdovih skrivajo ljudje, ki jih drugi imenujejo »gošarji«.

»Tovariša Anton Per in Pajk sta mi 25. ali 26. julija rekla, naj grem z njima v akcijo, v kateri naj bi zažgali most na Rači pri Viru. Res sem se jima pridružil, toda druge skupine ni bilo, in odpravili smo se domov. Ko sem se naslednji dan, peljal s kolesom na delo v Kokro, sem videl porušene telefonske stebre. Druga skupina je torej prišla, vendar nekoliko kasneje. To so naredili v noči na 27. julij, in to je tudi dan vstaje na Kamniškem.«

Franc Avbelj-Lojko je imel vsega počasi zadosti. S prijateljem Tonetom Urbanijo z Moravske sta neko soboto vzela denar, se primerno oblekla in se odpravila med »gošarje«. Pot ju je vodila k Maslu, ki je bil v Zalogu pri Ljubljani, toda aretirali so ju gestapovci. Urbanijo so zasiljevali, Franc Avbelj-Lojko pa je bil zunaj brez straže. Hitro se je usedel na kolo in se odpeljal v gmajno. Gestapovci so ga skušali ujeti, vendar je bil že predaleč. Priložnost je izbral iz Urbanija in jo tudi on popihal. Videla se nista dolgih enajst let. Leta 1952 sta se srečala na neki proslavi v Dolenjskih Toplicah.

»Ko sem prišel k Maslu in mu povedal, da bi šel rad med borce, mi je razložil, da to ni tako preprosto. Tako sem moral še tri mesece delati v ilegali. Končno pa sem 10. decembra 1941 odšel na Kožlek. Tam je bila skupina osmih borcev, nas pa je prišlo štirinajst. Tako se je množila naša vojska, ki je sama osvobodila našo domovino,« je ponosno poudaril Franc Avbelj-Lojko.

Bilo je treba prekoračiti razmejitevno črto med nemškim in italijanskim ozemljem, ki je potekala od Podgrada do Krškega. »Na tem pohodu je počila prva naša puška,« pravi Lado. »Bilo je v Besnici, kjer smo naleteli na švaba. Padel je...«

Prvi strel. Nismo bili vajeni tega bobnenja in odmevanja po dolini. Oči in ušesa so bila napeta. Ah, bile so le vojaške vaje. Za teden dni smo se utaborili na Jančah. Patuljirali smo proti Litiji, Lazam in Jevnici, spopadov pa ni bilo. Tudi našli nas niso, čeprav so kot

reakcijo na žrtev v Besnici že čez dva dni Nemci in Italijani prečesali naše območje.«

Ceta se je vrnila na ozemlje, ki so si ga lastili Nemci. Dobila je ukaz, da se delno razformira. Nekateri aktivisti so se vrnili na teren in postali vosovci, ilegalci. Ostala je le manjša skupina petih ali šestih fantov. Najprej so se priključili Molniški četi, pa se spet razšli, in to vključevanje in razhajanje se je vleklo do jeseni 1941.

»Zato, vidite, 22. julij za nas ni nekaj posebnega. Našel nas je že oborožene vojske,« je še pripomnil Lado Mazovec.

Dana Klanšček:

Narod, ki se je stoletja obdržal na nogah skozi upore

»O začetkih vstaje sprašujete, o naših takratnih občutkih?« je malo pomislila Dana Klanšček s Kodeljevega v Ljubljani. Pa ni dolgo premišljevala. »Pravzaprav je bilo to za nas pravo olajšanje, ko smo izvedeli za oborožen upor,« je dejala. »Ko je počila puška na Krimu, se je vest hitro razširila in prišla tudi do naših ušes. Upor nam je dejansko omogočil, da smo lahko zadihali, da smo zaživel, sicer bi obupali. Čutila sem, da življenje brez svobode ni življenje.«

Dano in njenega brata so tako vzgojili starši. Njihov uporni duh je tekel tudi po žilah njihovih otrok. Bili so Primorci. Oče je prišel v Jugoslavijo iz Trsta in je vedel, kaj pomeni pod tujcem tlačena zemlja. Zato ni nikoli nasprotoval Dani, pa če se je podala v še tako drzno in nevarno akcijo.

»Bil je to notranji klic. Zdi se mi, da smo kar čez noč dozoreli. Ko je padla stara Jugoslavi-

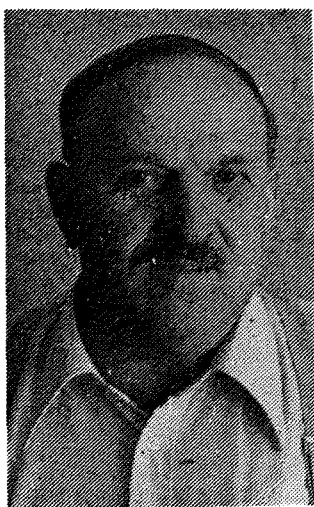
ja, sem bila gimnazijka. Da, imeli smo občutek za svobodo, in ko smo jo izgubili, se je v meni rodila želja po upor. Upreti se, pokazati tujcu, takrat za nas še ni bil sovražnik, da ni res vse njegovo, kakor misli, da si nas ne more lastiti. Čutila sem, da moram rešiti čast, kajti bila sem ponižana.«

Začele so se akcije. Že konec maja ali v začetku junija je bil na Kodeljevem plenum OF in mladinske organizacije. V Mostah je bilo veliko delavske mladine. Dana je bila odgovorna za mlade skojevce. Poleti 1941 je bil že v vsaki ulici mladinski aktiv. Delali so vse, kar je bilo potrebno za pripravo upora. Enkrat so zbirali smuči, drugi sanitetni material, potem so prišle na vrsto napisne akcije po plotovih in zidovih hiš. Vse v strogi konspiraciji. Mladi so bili veča Osvobodilne fronte, njena podaljšana roka. Komunistična partija je imela zelo velik vpliv. Tudi trojke so delovale. Dana je skrbela za zveze med njimi. »Pa kaj bi naštevala,« pravi Dana, »saj je bilo podobno povsod pri nas, kjer se je pripravljala upor. Vsaka akcija nam je pomenila zmago. Z vsako smo zrastle samo pred seboj. V sebi smo nosile ideale: naš narod in svobodo, ki nam je toliko več pomenila prav v življenju naroda, ki se je skozi stoletja vedno znova obdržal na nogah prav skozi upore.«

Marca 1942 je odšla prva večja skupina mladih fantov s Kodeljevega med partizane. Julija so mladinske aktiviste razredčili. Dano so zapirali; najprej v italijanske zapore, nato v Ravensbrück, kjer je prebivala tri huda leta, vendar pravi, da niti za trenutek ni padla morala, ker je bilo prepričanje v zmago močnejše od trpljenja.

Tomaž Slapar-Tugo:

Pomembno je, kaj se je dogajalo prej

»Veste,« pravi Tomaž Slapar s partizanskim imenom Tugo, »pomembno je tisto, kar se je dogajalo prej, kajti tisto nas je zbližalo, poenotilo naša mišljenja.« Tomaž živi v Domžalah, sicer pa je pred vojno živel na Prevojah, kjer ga je tudi dohitela revolucija. Svojo pripoved je začel z letom 1935, ko se je vrnil iz vojske iz Niša, kjer je bil pri kolesarjih. »Začel sem delati pri gradbincih v Ljublja-

ni,« pripoveduje. »Skromno smo živeli, zelo skromno in delavec ni imel nobenih pravic. Zato smo sklenili: štrajk! Pa smo dosegli le majhno povečanje plač. Bila pa je druga stvar, bolj pomembna: spoznali smo delavsko solidarnost in vedeli smo, da smo samo skupaj močni. Takrat sem poslušal Leskova, ki se je bojeval za delavske pravice, pa Avblja in druge. Večino so nas sprejeli v sindikat. Potem sestanki delavcev na terenu z idejo: za večji kos kruha! Delavski shodi ali pa samo srečanja z delavci iz drugih tovarn, na primer iz papirnice Količeve, kjer so tudi organizirali štrajk. Nič nam ni bilo treba prigovarjati, ni nas bilo treba politično prepričevati; šlo je za našo stvar, za delavsko gibanje. In tako smo se že med seboj poznali, komu lahko zaupamo, ko so se pri nas začele priprave na vstajo in sama vstaja.«

Šesti april 1941. Tomaž Slapar na orožnih vajah v Ljubljani, in sicer kot kolesar na Viču. Tistega dne so potovali proti Celju. Nad seboj so zagledali nemška letala, ki so letela proti Beogradu. »Mislili smo, da bodo napadli nas,« pravi Tomaž. »Ustavili smo se za Dravo pri

Sentvidu. Nekako sumljivo se mi je zdelo, saj so bili naši oficirji tako nerazporejeni. Stiri dni smo prebili na nekem hribočku in le nekaj kuhanega krompirja smo dobili z bližnje kmetije. Potem so ukazali: »Umik!« Povsod okrog je ležal sneg. S kolesom sem se spustil do ceste. Nenadoma sem zaslišal: »Reks!« To pa niso naši, sem si mislil. Bilo je šest ali sedem Nemcev, ki so obkolili hrib. Hitro sem skočil v graben pod cesto. Toda nemški strel me je kljub temu še zadell v levo nogo. Še dobro, da sem prav tam nosil plinsko masko, in da se je ob strelu razpršil velik črn oblak, ki me je zamaškiral.«

Potem so izvedeli: jugoslovanska vojska je pri koncu, so poročale radijske vesti. Tomaž se je s še tremi tovariši podal proti Celju, potem v Ljubljano in domov. Na cesti je bilo vse polno pehote, kot listja in trave. Nekaj časa si je doma zdravil ranjeno nogo, ko pa si je nekoliko opomogel, je začel delati na cesti čez Prevoje v Lukovico. Nemci so jih nadzorovali, toda fantje so delovali

podtalno in zvito. Vstaja se je že začela, frontovska organizacija pa se je razvijala. Tomaž se s soprogo Mehničevga Ivana in Maricija Kvedra iz Sentvida, s katerima je bil tesneje povezan. Z bratom Jakom sta zbirala puške in jih zakopala prav pod hišni prag. Vse to je živelo v podzavesti, da bo orožje še kako potrebno. Pa zviti je bil, ta Tomaž. Da se je lahko pogovarjal z ljudmi in izvedel njihovo mišljenje, ne da bi bil osumljen, si je na kolo natovoril vse mogoče drobnarije, od igel do glavničkov, pil, masti za vozove in podobno ter to prodajal po okolici.

»Za vstajo smo izvedeli zelo hitro,« pravi, »tako, kot je Radomeljska četa porušila most pri Duplici. Pošta je hitro tekla. Veste, takrat se je delalo; vsak je delal tisto, kar je najbolj mogel.«

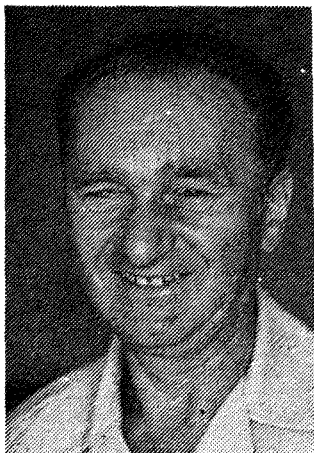
Tomaž Slapar je odšel k partizanom v devetindvajsetem letu, maja 1942 v Kamniški bataljon, toda takrat brez puške, saj je tiste, zakopane pod hišnim pragom, že prej izročil partizanski vojski.

Pod pepelom iz nje je izb

Dvaindvajseti julij je za vse, ki so doživljali pomlad in poletje enainštiridesetega, le simboličen datum upora slovenskega ljudstva, simbol vsega tistega, kar se je dogajalo v pripravah na vstajo, kar je killo v ljudeh, simbol zbiranja prvih skupin partizanov, še neizkušanih fantov, rojevanja četic in čet, pokanja prvih pušk. Enega je dohitelo tu, drugega tam. Eden je doživljal tako, drugi drugače. Upor! Upor, ki bo pomagal zadihati, ki bo presekalo to utesnjenost v okove suženjstva. Saj bomo do jeseni zmagali, spet se

Matija Pečenik:

V začetku je bilo bolj spontano

»Kapitulacijo kraljeve Jugoslavije in prihod Italijanov sem doživel pri Avgustu Martinčiču na Rimske cesti v Ljubljani, kjer sem se učil za ključavničarja,« je začel svojo pripoved o vročem poletju 1941 Matija Pečenik, najmlajši nosilec partizanske spomenice v občini Ljubljana Vič-Rudnik.

»Ze takoj po razpadu smo začeli v okolici Ljubljane spontano zbirati orožje.«

V začetku maja sem postal član mladinskega krožka v delavnici, ki sta ga vodila Tihomir Žigon in Vilijem Čuk. Člane krožka, bilo nas je štiri ali pet, sta učila, kako je treba zbirati in skrivati orožje. Ker nisem mogel več tako varno prenašati orožje z rodne Dobrave v Ljubljano, sem se tam povezal z Jožetom Božičem in Marjanom Suhadolcem. Tudi mi trije smo orožje zbirali in ga skrili. Vsega smo jeseni 1941 izročili skupini partizanov, ki je prišla na naše območje in pa pripadnikom narodne zaščite.«

V tistem času je Matija Pečenik opravljal tudi vrsto drugih nalog. Zbiral je material za borce, razširjal je Slovenskega poročevalca, zbiral pomoč, pisal gesla po zidovih in raztresel letake. On in sodelavci so bili tako zagnani, da so izpolnili

vse naloge. Izkazal se je s svojim delom in Tihomir Žigon je začel politično pripravljati njega in Ogorelca. Sprejeta sta bila v Skopje.

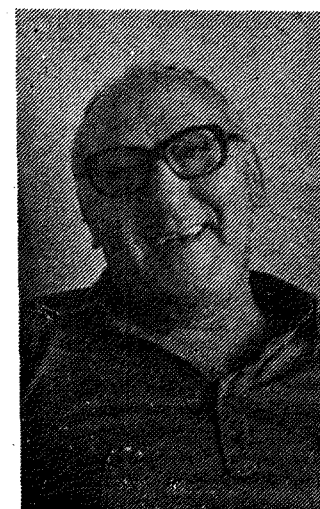
»Za napad na Sovjetsko zvezo smo zvedeli 23. junija na rednem jutranjem sestanku v Martinčičevi delavnici. Zelo smo se veselili, saj smo bili prepričani, da bo vojne konec v nekaj mesecih. Malo smo bili presenečeni, da Nemci prodirajo vse bolj globoko na ozemlje SZ. Toda naši starejši tovariši so nas prepričevali, da je to samo taktična poteza, s katero naj bi razvlekli nemške sile in jih nato neusmiljeno uničili.«

Skojevci so bili iz dneva v dan bolj nestrpni in zahtevali so takojšnji odhod v partizane. Žigon in Čuk pa jim nista dovolila, ker so bili še vedno bolj potrebni organizaciji v mestu, kot pa bi bili v partizanih. Vse bolj so v delavnici zbirali pomoč in na vsakem koraku pripovedovali sodelavcem in drugim o Osvobodilni fronti in njih nagovarjali, naj tudi sami vstopijo v njene vrste. Povezal se je tudi s Slakovem Koscem in Ladom Dolničarjem-Rudijem in 15. maja 1942 je odšel v partizane. Pridružil se je skupini dolomitskih partizanov, vendar pa je že naslednji dan odšel v Poljansko dolino, kjer je postal borec čete, ki ji je poveljeval pred nedavnim umrli Franc Biček-legenda iz Dražgoš.

»V dokaz kako smo resno sprejemali zaupane naloge, bom opisal dogodek. Žigon mi je naročil, naj priskrbim pištolo in tri bombe. Vsa zadeva je bila zapletena, saj orožja ni bilo več. Pogovoril sem se z nekim tihotapcem, ki je ukradel pištolo Nemcem v gostilni na Toškem čelu, ki je bil že na nemški strani. Orožje sem prinesel v delavnico, tam pa ga je prevzel Žigon. Vse to moje pripovedovanje zveni nekoliko poenostavljeno, toda v resnici je bilo to zelo skrivno, saj tudi moji domači niso vedeli za moje početje.

Lado Mazovec:

Hiša pri Gmajnarju je bila zatočišče naprednih

Na območju Zgornjega Kašlja smo, tam, kjer se je rodil in odrasel Lado Mazovec. Z dvor, - Zgornji Kašelj - Zalog imenuje »naš rajon«. Hiša pri Gmajnarju pod hribom je bila zaradi mejnega položaja že daleč pred vojno zatočišče naprednjakov; komunistov in njihovih somišljenikov, pozneje še skojevcev. V zavetju Gmajnarjeve domačije so se odvijale seje CK in pokrajinskega vodstva, rdeče pomoči, sem se je stekala zaloška in zadovrška mladina Svobode, ki je pozneje prerasla v Vzajemnost. Tu so se mladi spoznavali, si širili obzorje, govorili so o idealih, o Sovjetski zvezi, o kapitalizmu, zanimalo jih je združništvo, vse skupaj pa so prepletale sanje o lepših časih v svobodi. »Takrat je bilo vse še zelo teoretično,« pravi Lado Mazovec. »Potem je stara Jugoslavija kapitulirala. Za nekaj časa je zavladalo mrtvilo. Spominjam se: kolone napol dremajočih vojakov na cestah

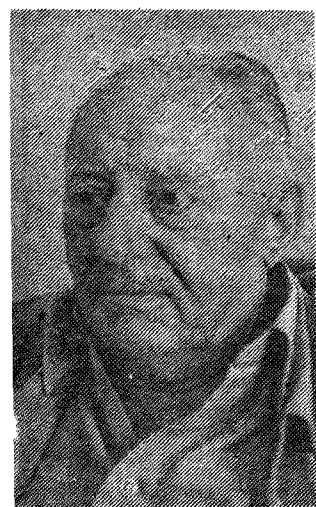
Ljubljana-Zalog in proti Litiji. Toliko smo že bili mladi fantalini, da smo tu in tam sunili kakšno puško ali vojaški plašč. Petindvajsetega aprila enainštiridesetega so bile pri nas prve aretacije svobodašev in komunistov. Italijani so prišli k nam domov, obkolili hišo in nas tri brate odpeljali v šempe-trsko kasarno. Seveda, vedeli so, da sem po kapitulaciji 6. aprila odpeljal iz skladišča v Polju cel voz orožja in streliva. Po treh tednih so me izpustili...

Naša aktivnost se je okrepila 22. junija, ko smo izvedeli za napad Nemčije na Sovjetsko zvezo. Nikar se prezgodaj ne veselijo, sem mislil pri sebi, ko sem v Spodnjem Kašlju in Zalogu slišal vesele vzklike Italijanov: Čez osem dni bo Rusije konec! Mladinci smo do takrat že imeli za seboj nekaj sabotažnih akcij, sestankov po vaseh in širjenje Poročevalca je odlično teklo. Dokončni alarm, ki je v naši notranjosti zahteval upor za vsako ceno, pa je bil gotovo dogodek istega dne, 22. junija, ko so Italijani v Sneberjah ustrelili našega Slavka.«

Začele so se intenzivne priprave na oboroženo vstajo. Na območje Zgornjega Kašlja so prihajali prvi ilegalci. Tudi Tone Tomšič je prišel in dajal navodila, kako se je treba organizirati. Nastala je Zaloška skupina, ki je kmalu narasla na sedemnajst borcev. Fante je bilo treba prehraniti. Mazovčeva mama je v enem tednu pokuhala vse, kar je bilo pri hiši. Treba je bilo organizirati prehranjevalno akcijo. Tone se je zamislil... Kmalu je prispelo nekaj riža in moke. Toda skupina, sedaj že velika, ni več mogla obstati med temi hribi. Za 16. julij je bil načrtovan premik na območje Janč in Litije.

Kazimir Keržič:

Razmere so nas silile v upor

»Ljudje in mladina me večkrat vprašajo, zakaj smo se uprli. Vsi pričakujejo, da jim

kazal z delom in ker sem bil prepričan, da je treba stvari v Mostovni postaviti na drugačne temelje. Nismo govorili o socializmu in kapitalizmu, temveč o razlikah pri nas v delavnici!

Mladinci iz Mostovne so poleg zbiranja rdeče pomoči delali tudi »bikce.« To je majhna stvar, ki ima štiri konice in kakorkoli jo vržeš, je vedno ena konica pokonci. S to preprosto pripravo so neusmiljeno uničevali zračnice italijanskim in nemškim tovornjakom. V mehanizmu železniških vagonov so stresali kovinske opilke in jih tako uničevali.

»Za prve partizane pa sem izvedel iz Slovenskega poročevalca, ki smo ga imeli od prve številke naprej. Bil sem nekakšen delilec, ker sem delal v orodjarni. Seveda sem ga dal samo tistemu, ki sem mu lahko zaupal. Tudi iz Mostovne so kmalu odšli fantje med parti-

je; slovo od doma, spanje pod milim nebom, saj šotorov nismo imeli. Vsak pa je bil opremljen s puško, nahrbtnikom in odejo. V nekaj dneh se je četa namnožila. Na Molnik so iz Ljubljane prihajali prostovoljci in tisti, ki so bili kompromitirani. Prišli so Daki, Serčer, ki je začel organizirati akcije, za nekaj časa tudi Majcen, dokler ni odšel organizirat upora v Mokronog. Na Molniku pravzaprav ni bilo kakšnega posebnega vojaškega vodstva in tudi ne političnega izobraževanja. Pač pa smo se veliko pogovarjali med seboj, iskali oblike našega upora. V Podmolniku smo bili kakor doma. Tudi podnevi smo prihajali v vas.

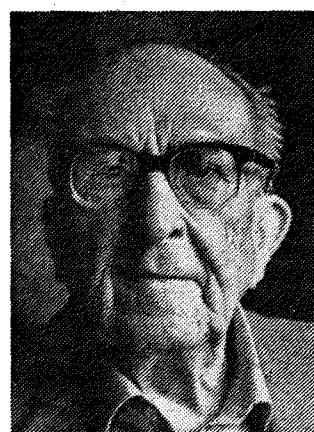
Okoliške vasi so oskrbovale četo. Vsak dan so mladinci prinašali hrano v nahrbtnikih, mimo italijanskih patrolj. Dvain-

dvajsetega julija fantje še niso natančno vedeli kaj in kako. Zaprisega je bila za njimi; tovariš Dolinšek jih je zaprisegel. V prvih dneh so pripravljali teren, izvajali akcije, kot je bil na primer napad na obmejno patroljo, na železniško progo, zbirali orožje, ki je moralo biti tako skrito, da je bilo dostopno v vsakem trenutku, največkrat zakopano na njihovah. Na terenu so ostali komite in aktivisti OF, ki so bili s četo ves čas povezani.

Dvanajstega avgusta je velika sovražna enota obkolila Molnik, vse preiskala, sicer ne najbolj vneto, zato Molniške čete niso odkrili. Potem: premik. Nekaj časa so borci ostali na Pugledu. V septembru so prišli na Dolenjsko. Blizu Muljave se je Molniška četa s Mokronoško in Stiško združila v 2. štajerski bataljon.

Franc Smrke-Još:

Prvi poveljnik mesta

Življenjska zgodba Franca Smrketa-Jošta je zelo zanimiva. Rodil se je še v prejšnjem stoletju. Za »presvitlega« cesarja se je bojeval na soški fronti. Oktobra 1918 je bil na Piavi ranjen. Na Koroškem se je bojeval kot Maistrov borec, kasneje pa je postal član Sokola.

Priprav na začetek vstaje v Žužemberku pa se spominja tako: »Konec maja 1941 je prišel v Žužemberk Lado Ambrožič, ki je takrat služboval v Črmošnjicah, in poiskal Staneta Vehovca in Jožeta Smrketa. Dogovorili so se o povezavi z mladinci, ki naj bi zbirali orožje, in o pripravah za ustanovitev terenske organizacije OF. Lado Ambrožič je sklical sestaneke na svojo pobudo, saj še niso bili ustanovljeni terenski, rajonski in okrožni odbori OF. Kasneje se je sestankov udeleževal tudi Jože Rus, ki je bil član izvršnega odbora OF. Junija 1941 so zaradi prvih priprav za ustanovitev terenskega odbora OF in kasneje tudi rajonskega odbora OF, ki naj bi zajemal večji del Suhe krajne, sklicali sestanke. Po temeljitih pripravah so 15. avgusta 1941 ustanovili terensko organizaci-

jo OF. Odbor, v katerem smo bili Ivan Rakef, Jože Smrke, Ivan Vehovec, Stane Vehovec, dr. Ludvik Znidaršič in jaz, je takoj začel z živahnim in razgibanim delom.

Pozno jeseni pa so se začele po Žužemberku širiti govorice, da nekdanji člani telovadnega društva Orel hočejo ob podpori duhovščine in klerikanih mogotcevi ustanoviti nekakšno organizacijo, ki naj bi bila protiutež naprednemu odporišskemu gibanju. Protirevolucionarji so sicer sumili o organizaciji, vendar niso imeli nobenega oprijemljivega dokaza. Sumili so, da so njeni člani nekdanji sokoli in mladina iz naprednejših družin. Z osebnimi stiki so skušali pridobiti ljudi na svojo stran, vendar niso bili najbolj uspešni. Bela garda se je rojevala počasi, a vztrajno.

Franc Smrke-Još je v odboru opravljal nalogo vojaškega referenta za organizacijo vaških zaščit, skrbel je za povezavo z mladinci in bil delegat za OOOF Stična in Novo mesto. Naloge je uspešno opravljal in njegovo delo ni moglo ostati skrito. Dne 26. marca 1942 je odšel v partizane, v Znanodolenjski odred.

Zelo živo se spominja poletja 1943, ko je s svojo četo blokiral Žužemberk. Okupator je moral mesto zapustiti in Franc Smrke-Još je vkorakal s svojo četo in postal je prvi partizanski poveljnik mesta na Slovenskem.

Kljub visoki starosti je Franc Smrke-Još še vedno poln življenja in hudo mušnosti. Tudi delo mu ne zmanjka. Tako zdaj pripravlja gradivo za monografijo o narodnoosvobodilni vojni v bivši občini Žužemberk.

Ko sva se poslavljala, mi je hudo mušno dejal: »Na mladost nima nobenih spominov. Imam samo skomine.«

naredila dva lepaka, kar tako po svoji zamisli in prepričanju. Izdelala si je čopič in namočila rdeč krep papir, da je dobila barvo. Potem je začela nekako takole: »Delovnemu ljudstvu!... Svarila je ljudi pred bližajočo se vojno, pred napadom fašistov. Slozno bodimo in enotni! je pozivala. Za konec je narisala še srp in kladivo. En lepak je brat odnesel na Božakovo, drugega pa čisto na drugi konec Bele krajine v Bušinj vas pri Suhorju. Seveda ilegalno. Vaščani so se ustavljali in brali velike rdeče črke. Solarji pa so plakat stražili, vse dokler niso morali v nedeljo popoldne na pašo.

Anica je imela svoje ideje in zanje je vedno šla naprej. Neorganizirane samoiniciativne akcije širjenja ilegalne literature in zbiranja materiala so prerasle v organizirane. To je bilo takrat, ko je prišel Ježe Borštner in organiziral mestni odbor OF v Metliki. Anico so zaupali vodstvo mladine in žena. Ze avgusta enainštiridesetega so jo sprejeli v partijo. »Kako?« je bila začudena Anica. »Saj nisem še ničesar nare-

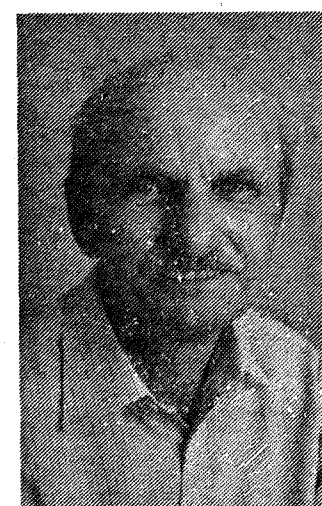
dila.« Če nisi, pa še boš, jo je zavrnil Tone Sušarski. Pri Anici doma so imeli tehniko in med drugim so razmnoževali Poročevalca.

»Oborožen boj se je v metliškem okolju začel maja 1942, pri Korenovi Lozi, kjer so partizani napadli kolono Italijanov, ki se je pomikala proti Suhorju,« se spominja sogovornica in na vprašanje, ali jih je bilo kaj strah pokanja, pravi: »Ne, pokanje pušk nas pa ni bilo strah, pogumnih že ne. Včasih smo bili kar preveč drzni in smo zaradi prevelikega navdušenja pozabili na konspiracijo. Korakanje z zastavo čez polje v Gornje Laze res ni bilo nekaj skritega. Ljudje so nas podpirali, naše ideje in dejanja. To nam je bilo v oporo.«

Po akciji 9. maja 1942 pri Korenovi Lozi so Anico skupaj z njeno šivilsko pomočnico Slavko Firovo odpeljali v zapor v Metliko, ker pa niso ničesar odkrili in tudi onidve nista ničesar izdali, so ju izpustili. Ze drugega julija je Anica odšla na suhorski konec, v Dragomljo vas, kjer je organizirala mladino.

Boris Lenček-Igor:

Prvi ognjeni krst v Želodniku

Kolikor ljudi, toliko različnih poti. Tudi vstaja je dohitela vsakega drugega in na svoj način zapustila v njem svoje znamenje. »Mi smo imeli dan vstaje 27., in ne 22. julija,« pripoveduje Boris Lenček-Igor iz Domžal, sicer rojen v Radomljah, kjer je živel vse do vojne. Ta ga je potem popeljala po vsej Sloveniji, povojna leta pa so ga v službi JLA vodila po celi Jugoslaviji. »Zakaj sedemindvajsetega? Takrat smo namreč prišli na sestanek pred odhodom k partizanom v Kriškarjeve smreke. Ddanes stoji tam spominsko obeležje, 27. julij pa so si Radomeljčani izbrali za krajevni praznik. Toda to je samo datum,« opozarja moj sogovornik. »Prej so bile dolgotrajne priprave. Dr. Marjan Dermastja, njegova žena Mihela, Tone Sturm ter Stane Zerovnik-Miško so bili člani vojno-revolucionarnega komiteja. Zadolženi so bili tako za pripravo upora kakor tudi za samo vstajo. Sodelovali so z zanesljivimi ljudmi, predvojnimi komunisti, kakor so bili narodni heroji Franc Bukovec delavec v papirnici Količevo, pa Roman Potočnik, Tomo Brejc, kmet iz Gorjuš Polde Miš in še drugi.«

Jedro te napol vojaške formacije so sestavljali mladinci. Med njimi je bil tudi Boris Lenček. Mladi fantje so spoznavali komunistično partijo, njeno organizatorsko sposobnost in moč. Vedeli so, s kom sodelujejo. In če so najprej zbirali orožje in strelivo po svoji volji in vesti, so s partijo na čelu to delali organizirano. Osnovali so manjše skupine, zelo spretni in smeje. Cele Radomlje, od Kamnika pa do Domžal, so popisali z oljno barvo; Smrt fašizmu, svoboda narodu! in podobna gesla so ostajala za čopiči. Nemci so morali začutiti odpor. Takrat so že govorili o »banditih«

»Dan pred 27. julijem pa smo

že bili obveščeni: Resno se pripravite na odhod! V mraku smo se zbrali v Kriškarjevih smrekah. Odložili smo nahrbtnike in drugo bomo opremo, ki smo jo še imeli s seboj, ter se takoj podali v prvo sabotažno akcijo. Treba je bili porušiti most čez Kamniško Bistrico in prekiniti telefonske zveze med Kamnikom, Domžalami, Presejerm in Radomljam. Uspelo nam je!

Hrib Hratovec. To je bil naš novi dom, naše prvo taborišče, dom Radomeljske čete, ki je v jutru 28. julija štela približno dvanajst do petnajst borcev. Stefan Stangel je postal naš prvi komandir. Postavili smo šotore, kuhinjo, stražarska mesta, pa tudi vsak dan več nas je bilo. Nekako petindvajset se nas je zbralo. Po dveh dneh bivanja na Hratovcu nas je že obiskal vojno-revolucionarni komite, ki je bil zadolžen za območje od Črnuč do Kamnika in Domžal, naše politično vodstvo. Vojaške vaje, politično usposabljanje, iskanje zvez – to so bili naši prvi dnevi. Nikoli pa ne bom pozabil ognjenega krsta, prve resne vojaške akcije, ko smo na mostu v Želodniku med Dobom in Prelukovico pripravili zasado nemškim enotam. Nemci so imeli žrtve. Koliko, to ne vemo, saj so takšne številke vedno skrbno skrivali. Vem pa, da nisem nikoli več pozneje sovražniku tako od blizu gledal v oči.«

Četrtega avgusta istega leta so Nemci prvič poskušali uničiti taborišče in Radomeljsko četo na Hratovcu. Toda borci so bili pripravljeni. Prejšnji večer jih je namreč oskrbnik gradu Krumpperk tovariš Keglovč obvestil, da se nekaj pripravljajo. »Ko smo zjutraj zaslišali tovarnjake, ki so se prebijali skozi megle po Smoletovem klanecu, smo vedeli, kaj se pripravlja. Po naročilu komandirja čete Janka Peleha smo izpraznili taborišče in se umaknili. Koliko je švabov, skozi megle nismo mogli oceniti. Slišali smo kričanje v Brezovici in mislili smo, da Nemci pobijajo. Zato smo se odločili za udar. Napadli smo obe nemški krili. Njihovi vojaki so bili tako presenečeni, da so v pol ure pobrali štela in kopita, mi pa smo bili opoldne že spet v našem taborišču. Pa le še za ta dan, kajti zvečer nam je tovariš Dermastja dal ukaz za premik na Rašico, kjer je že bila Rašiška četa.«

Sredi avgusta 1941 se je prav tam iz malih enot, med katerimi je bila tudi Radomeljska četa, formiral 1. kamniški bataljon. Marjan Dermastja je postal njegov prvi komandant, za komisarja pa so postavili Toneta Sturma.

e tlela iskra; uhnil upor

bomo svobodni vrnili na svoje domove. Koliko takšnih upanj je bilo, ki do ohranjenja ljudi pokonci. Pa se je jesen prevesila v zimo, v dolgo in mrzlo zimo, in spet v pomlad, poletje, v novo jesen... Štiri leta se je ponavljal koledar v znamenju upora, vse do zmage.

Utrinki, ki smo jih tokrat zbirali o začetkih vstaje v Sloveniji med našimi prvoborci in aktivisti, nosilci partizanske spomenice 41, so le delček celotne podobe.

»m začel govoriti o razredni avesti in o marksizmu, vendar m povem veliko bolj preproste stvari. Predvsem življenjske razmere so nas silile v to. »Zaposten sem bil na železnici in sicer v delavnici, ki se je menovala Mostovna. Delovne azmere so bile zelo slabe. Vse azlike med nami in vodilnimi a so rodile odpor,« se spominja priprav na upor Kazimir Keržič.

Živel je v Šentvidu pri Ljubljani, delal pa je v Šiški. Kmalu a je Lojze Zargi starejši pridobil in čez italijansko-nemško roje je nosil pošto. V delavnici so redno pobirali rdečo poroč, ki so jo dobivali najprej seljenci nato pa družine zornikov. Pri svojem delu je il vester in Lojze Bezek in tane Zupančič sta ga vključila v SKOJ.

»V to organizacijo nisem bil prejet zato, ker bi bil član iarksističnega krožka, ampak reprosto zato, ker sem se po-

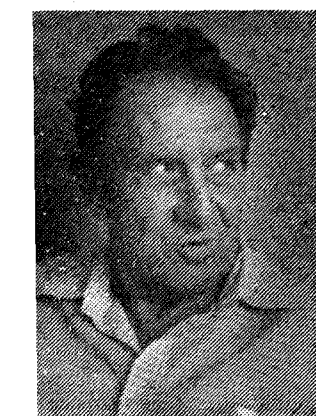
zane, to so bili Jože Seme, Tine Porenta, Stane Zupančič in drugi. Pa tudi drugače je bil Poročevalca osnova za vse drugo delo.«

Ko je okupator zažgal Rašico, so Kazimir Keržič in drugi mladi začeli kopati bunkerje za kamniško progo in v njih skrivati orožje. Nekaj dni po požigu Rašice, 27. septembra, pa ga je Edo Brajnik zaprisegel in postal je vosovec.

»Najraje se iz tistih časov spominjam našega odnosa do priprav na boj in boja samega. Pri človeku je bila pomembna predvsem vdanost, ne pa to, kakršno je marksistično znanje. Pomembno je bilo, kako si opravi naloge, ki so ti jo zaupali. Proti koncu vojne pa je bilo vedno več šolanja, vendar tudi takrat smo naporno delali in vedno smo bili zaposleni. Danes pa na žalost ni več tako, in zato smo v takšnih težavah,« je nekoliko grenko pripomnil Kazimir Keržič.

Stanislav Keber-Kogo:

Molniško četo so estavljali komunisti

»Povedati o 22. juliju danes, pravzaprav težko,« se je zaislil Stanislav Keber iz Most v ljubljani, sicer pa rojen v Zavoru. »Mislim, da se za nas stega dne ni kaj posebnega livilo. Bil je samo eden od

datumov v pripravi upora, saj ni vse ravno dvaindvajsetega zgrmelo na kup. V našem kraju so se začele priprave takoj 6. aprila, ko je v Zadvor prišla četa stare jugoslovanske vojske, seveda že razpadle. Skojevci, in med njimi predvsem komunisti, smo jim pobrali precej orožja in streliva. Dvanajstega julija so Italijani izvedli racije v Dobrunjah, Zadvoru in Sostrem. Kaj je bil vzrok za to? Iskanje in zbiranje levičarjev. Toda fantje so bili obveščeni in so se umaknili.«

Trinajstega julija se je iz štirinajstih komunistov formiral Molniška četa. Med njimi je bil tudi Stanislav. Komandir je postal Feliks Vidergar, komisar pa Jože Moškrič. Četa ni bila tako mlada, vsem je bilo že čez dvajset let. »Bil je lep občutek, da sem ušel, ko so me mislili zapreti,« pravi Stanislav. »Začelo se je novo obdobje.

Anica Ivec:

Kako so poganjale korenine upora

Anica je doma iz Križi pri Komendi. Rojena pa je bila leta 1908 v Metliki. Tam, med belokranjskimi griči, je doživljala tudi začetek vstaje. Šivilja

je bila in dekleta so se k njej hodila učiti šivilske obrti. »Prav iz teh deklet,« pravi Anica, »je nastala prva mladinska organizacija pri nas. Skojevke smo jih imenovali, imele pa so nalogo pridobivati mlade somišljenike v našo organizacijo.« Anica je bila članica društva Sokol. Zelo zgodaj je dozorela in rada je svoje mišljenje posredovala drugim. Iz ruske literature je spoznala drugačen red, pravičnejši, vedela je, kaj delajo v Sovjetski zvezi. Morda jo je to še bolj zanimalo zato, ker je bil v prvi svetovni vojni njen oče zajet v Karpatih in je tam umrl. Imela je tudi knjigo Hitlerjevih načrtov in Razvoj slovenskega narodnega vprašanja Edvarda Kardelja. Ko je govorila, so eni zamajali z glavo, drugi so pritrdjevali. In vedno več je bilo teh, ki so pritrdjevali.

Ze oktobra 1940 je Anica iz velikih pol paketnega papirja

TINKA ŽABAR, IRENA SIGURNJAK, PETER ŠKER.
ANDREJ KECELJ novinarski krožek 4. f OŠ Danile Kum
Ljubljana

Sedemindvajseti tabor Sutjeska v Dolenjskih Toplicah

Obroč prijateljstva povezuje skozi življenje

Tabori Sutjeska so del enotnega vzgojno-izobraževalnega sistema in zelo pomembna oblika delovanja Sveta Zveze pionirjev Jugoslavije. Organizirani so vsako leto v vseh republikah in pokrajinah, vsako leto zblizujejo pionirje, kajti na vsakem taboru so delegati iz vseh republik in pokrajin, najboljši pionirji. Osnovni cilji vzgojnega dela in življenja na taborih Sutjeska so poleg ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil še krepitev medsebojnega tovarištva, bratstva in prijateljstva med pionirji vseh narodov in narodnosti Jugoslavije, uresničujeta smotre delovne vzgoje, pionirji razvijajo svojo ustvarjalnost po svojih interesih, pomemben delež pri vsem tem pa imata samoupravna organiziranost pionirjev in vzgoja za samoupravljanje.

V Sloveniji so se pionirji zbrali na taboru Sutjeska že sedemindvajsetič. Kakih osemindvajset šotorov so postavili v krogu na prostoru prav blizu osnovne šole v Dolenjskih Toplicah. Štirinajst dni, od 29. junija do 12. julija, je hitro minilo, morda kar prehitro, da bi uresničili vsa pričakovana pionirjev. Po deset delegatov iz vsake repu-

ga svoj namen? To nas je zanimalo, ko smo jih obiskali. Za obisk pa smo izbrali posebno priliko, ko je 5. julija pionirje tabora Sutjeska v imenu RO ZZB NOV Slovenije pozdravila in nagovorila članica zveznega odbora ZZB NOVJ Dragica Rome, in to sredi partizanskega Roga na Bazi 20, tam, kjer je v časih najbolj črnega svetovne-

go časa na Bazi 20; le mi-mo je prišla, morda za dva dni, po veliki nemški ofenzivi, takrat, ko se je slovenska delegacija ravno odpravljala na drugo zasedanje Avnoja v Jajce.

Dragica, nekoč pomočnica komisarja bataljona za zveze pri glavnem štabu NOV Slovenije, je predstavila naš boj kot odločitev vseh, ne le mož, temveč tudi žena, otrok in starčkov, boj, ki so ga vodili neizmerna želja po svobodi, tovarištvo in požrtvovalnost, disciplina in odgovornost, kakršna je potrebna tudi danes, je poudarila govornica.

Spregovorila je tudi o družbeni morali, o poštenem odnosu do družbenega premoženja, o vrednotah, ki naj krasijo današnjo mladino kakor nekoč tisto med narodnoosvobodilnim bojem, o

vlivala voljo do življenja, «je dejala Dragica Rome. »Sele v narodnoosvobodilnem boju smo spoznali globok smisel besed: domovina, svoboda, ljubezen. Sele tu smo globoko doumeli velike slovenske moke, kot so bili Prešeren z njegovo Zive naj vsi narodi... pa Levstik z Martinom Krpanom, Gregorčič in njegova Soča, spoznali smo Ivana Cankarja in razumeli Hlapce, v katerih bo... iz naroda hlapcev nastal narod junakov. Po teh in drugih slavnih Slovencih smo dajali imena partizanskim enotam in tako ohranjali spomin nanje skozi narodnoosvobodilni boj. Pravzaprav smo narodno kulturo, ki je rasla skozi stoletja, posebili v NOB. Pa ne samo to; bili smo drzni. Sredi okupacije leta 1944 ob 100-letnici Josipa Jurčiča so aktivisti na njegovo rojstno hišo vklesali ploščo. Leta 1945, tudi še med vojno, pa je bil 8. februar, spomin na Prešernovo smrt, razglašen za slovenski kulturni praznik. Imeli smo tudi srečo, saj so v OF vstopili vsi kulturni delavci in se že julija 1941 odločili za kulturni molk. Kdor kaj velja, naj molči! Za okupatorja ne bomo snovali! K partizanom so prihajali kulturni delavci; med njimi slikarji Božidar Jakac, Pirnat, Hinko Smrekar, Šubic, skladatelji Ciril Cvetko, Simoniti, Radovan Gobec in drugi pa pisatelji Bogomir Magajna, Bevk, Kozak in drugi, ljudje iz gledališča, in prav tu na Rogu je bil ustanovljen Invalidski pevski zbor, ki še danes poje partizanske pesmi. Med partizani so se rodili poetje. Seveda pa brez harmonike in tabornega ognja ni šlo... Tako je pripovedovala Dragica Rome in za pionirje iz drugih republik je bilo to nekaj povsem novega, košček naše kulture, ki je naš narod ohranjala tudi skozi narodnoosvobodilni boj, košček, ki ga bodo odne-

Dragica Rome je na Bazi 20 v imenu RO ZZB NOV Slovenije pozdravila pionirje letošnjega tabora Sutjeska

sli s seboj in pripovedovali o njem svojim vrstnikom.

Dan še ni končan, program se nadaljuje. Po malici, s katero je pionirje tabora Sutjeska pogostil RO ZZB NOV Slovenije, so se odpeljali na izlet po Beli krajini. Sele zvečer so utrjeni polegli pod svoje platnene strehe.

Kako pa je bilo druge dni? Dolgčas ni imel prostora, da bi se utaboril med pionirji. Kar naprej je bilo nekaj na programu: orientacijski pohod po liniji VDV, pohod po dolini Starih Žag, proslava ob dnevu borca, program splošnega ljudskega odpora, kulturni dan, športni dan, cela vrsta interesnih dejavnosti, od glasbene, likovne, literarne, plesne dejavnosti do telesne, tehnične kulture, spoznavanja in varstva narave, delovnih akcij pri urejanju okolice, za konec pa še pionirski živžav. Ali so dosegli tisto, kar jim je prvi dan v pozdravnem govoru položil na srce predsednik sveta Zveze pionirjev Slovenije pri ZPMS Franci Kržan, ki je med drugim dejal: »Tudi tokrat boste pionirji, udeleženci tabora s svojo aktivnostjo ob pomoči vaših mentorjev pa tudi predstavnikov Dolenjskih Toplic in Novega mesta na najprimernejši način proslavili najtežje in najslavnejše dni boja slovenskega in jugoslovanskega narodov ter narodnosti, saj je bilo leto 1944 v marsičem prelomno za dokončno zmago nad fašizmom vseh naprednih sil v Jugoslaviji

in v svetu. Dan borca, ki ga boste tukaj proslavili, je še posebej primeren dan za poudarjanje pomena sodelovanja borčevskih organizacij s pionirskimi, saj je tako možno najbolj neposredno prenašanje revolucionarnih izročil in vrednot narodnoosvobodilnega boja. Pričakujemo, da boste pionirji in mentorji pripevali k negovanju vrednot, ki krase lik pionirja in ki so nepresahljiv vir vzgojnega, idejnega in moralnega oblikovanja celotne mlade generacije.«

In kako se je uresničevala ideja samoupravne organiziranosti in delovanja pionirjev? »To je pravzaprav naš osnovni smoter,« je povedal vodja tabora Janez Plevnik. »V taboru v resnici vlada demokracija. Vsaka skupina ima svojega predsednika, ki skupaj sestavlja predsedstvo. Pionirji imajo svojo besedo, so soustvarjalci našega programa. S svojimi problemi in predlogi prihajajo na vsakdanje sestanke in zbere po večernem tabornem ognju.«

Ena izkušnja več in kanček več zrelosti, saj so se člani pionirskega oddelka Bratstvo in enotnost s tem, ko so pomagali načrtovati in odločati o delu in življenju v taboru, počutili odgovorne. Stkana prijateljstva pa so ostala pečat, da se vezi ne prekinjo tudi takrat, ko morajo udeleženci tabora Sutjeska, te Jugoslavije v malem, spet vsak na svoj dom.

Ziva Drole

Ivan Hrovat je vodnik na Bazo 20. Pionirjem je predstavil Rog vse od pragozda dalje, skozi obdobje kočevjarjev in narodnoosvobodilnega boja.

blike in pokrajine, iz Slovenije so bili to mladi Zalcanci, je skupaj sestavilo pionirski odred Bratstvo in enotnost z osemdesetimi pionirji. Razdeljeni oziroma združeni v osem skupin, mešanih po nacionalnosti in vsaka skupina s svojim mentorjem, so skupaj preživljali dneve. Kako? Ali tabor dose-

ga mraka v stoletnih gozdovih utripalo srce svobodne Slovenije, kjer so ostali pomniki, lesene barake in kjer gozdovi dajejo mir tistemu, ki gre mimo s spoštovanjem.

Pionirji so potihnili. Zdelo se je, kakor da so se v globini gozda tudi sami pogrezili vase in prisluhnili Dragici. Ni bila dol-

zaupanju v mlade, ki so v vsakem obdobju odigrali najpomembnejšo vlogo, o žrtvah, ki jih je bilo preveč, da bi nanje pozabili, najdlje pa se je zaustavila njena beseda pri kulturi kot pomembni narodni sestavini in pomembni sestavini narodnoosvobodilnega boja. »Kultura nas je plemenitila in nam

Prvi spopad z okupatorjem v Prlekiji

Narodnoosvobodilno gibanje na območju Prlekije se je že leta 1941 organizacijsko precej razmahnilo. K temu so pripomogli idejni nosilci upora, med njimi prof. Jože Kerenčič, Vinko Megla, inž. Polde Berce, inž. Josip Hedžet, dr. Metod Spindler, Štefan Kuhar-Bojan in drugi. Upor se je tako razširil od Gornje Radgone, Kapele, Ljutomer, v Moti pri Kogu, Kostanju ter Središču ob Dravi. Na drugi strani pa se je širil v Jursince in v notranjost Slovenskih goric. Tesne povezave so obstajale tudi z Madžimurjem, še posebej pa s Štrigovo. Veliko sta pomagala pri razvoju narodnoosvobodilnega gibanja na desni strani Mure PKKPS za Štajersko in prekmurska partijska organizacija. Jeseni 1941 so že bile prve izdaje. Okupatorju je uspelo zajeti vse pomembnejše nosilce upora. Že oktobra 1941 so ubili prvega sekretarja OF za Ljutomer Jakoba Babiča. Še hujši udarec je narodno-

osvobodilno gibanje doživelo v severovzhodni Sloveniji ob koncu leta 1941, ko so bili ubiti ali zaprti vsi pomembnejši nosilci upora.

V začetku leta 1942 so Nemci zajeli Vinka Meglo in povzročili nove težave v narodnoosvobodilnem gibanju na desni strani Mure. Spomladi 1942 so ptujski komunisti ustanovili Slovenjgoriško četo. Njen vpliv je segel tudi na ljutomersko območje. S četo je bila povezana Nada Rajh iz Mote pri Ljutomeru. Prek nje se je četi priključil kmečki sin Drago Stojko iz Mote. Nemci so 8. avgusta 1942 razbili četo. To je imelo daljnosežne posledice tudi za narodnoosvobodilno gibanje na ljutomerskem območju.

Nov vzpon je doseglo narodnoosvobodilno gibanje na območju Slovenskih goric po prihodu Ivana Nemca-Vojke, ki ga je vodstvo NOG Slovenije poslalo v te kraje, da ponovno pozivi narodnoosvobodilno giba-

nje. Za spremljevalca sta mu bila na Pohorju dodeljena domačina Stane Červič-Bojan in Slavko Ivanjšič-Rigo. Po prihodu v Slovenske gorice se je Ivan Nemec-Vojko zagrizel v delo. Kot domačin je poznal mnoge zavedne družine že iz predvojne dobe. Povezal se je z njimi in jih pridobil za sodelovanje. Že junija 1943 je ustanovil nov okrožni odbor OF za ljutomersko-radgonsko območje. Veliko je storil pri razvoju SKOJ, ZSM in na področju SPFŽZ. Za sekretarja SKOJ za ljutomersko območje je določil Danijela Hojsa-Ljuba.

Da bi pospešili delo SKOJ, je Danijel Hojs-Ljubo sklical 31. decembra 1943 širši posvet skojevcev na domačiji Alojza Červiča-Mihca v Radomerju pri Ljutomeru. Na sestanku so bili: Dragica Vrtnjak-Nadja, njena mama Elizabeta Vrtnjak, Marica Potočnik-Rosita, Zinka Vajnrgl-Majda, Mirko Zakrajšek-Miško, Stane Červič-Bojan ter

njegov oče Alojz Červič-Mihec. Sestanka naj bi se udeležila tudi Anica Slavnec iz Cezanjevec, vendar je bila prepozno obveščena. Analizirali so celotno politično situacijo v Slovenskih goricah. Dogovorili so se, kako poživiti delo SKOJ. Zlasti je bilo poudarjeno, da je treba v SKOJ vključiti čimveč kmečke mladine, zbirati orožje, strelivo, sanitetni material, obleke in obutev za partizanske enote. Ko je bil sestanek končan, sta odšla Marica Potočnik-Rosita in Zinka Vajnrgl, drugi pa so še ostali.

Okrog 10. ure zvečer so nenadoma obkolili Červičevo domačijo nemški orožniki. Začeli so razbijati po vratih in zahtevali, da jim takoj odprejo. Partizani so kmalu ugotovili, da so izdani. Umaknili so se v kletne prostore, kjer so imeli skrivni izhod. Sklenili so, da se bodo prebili. Ko so nameravali odpreti skrivni izhod, so tam že našli leteli na nemškega orožni-

ka. Hitro so se skrili v kletnih prostorih. Medtem so Nemci prebrskali stanovanjske prostore, nato pa so zahtevali še pregled kletnih prostorov, kjer so bili skriti partizani. Za talca so gnali pred seboj gospodarja Alojza Červiča. Ko so prišli v kletni prostor, je gospodar povedal: »Saj vidite, da ni nikogar!«

»Mislim, da so se partizani že umaknili skozi skrivni izhod. Nemci so po pregledu prvega prostora v kleti zahtevali, da pokaže še drugi prostor, tam pa so v napetosti čakali partizani. Ko je vstopil gospodar v drugi prostor, se je umaknil in takoj je spregovorilo partizansko orožje. Danijel Hojs-Ljubo je ustrelil orožnika in ga rani. Zdaj so začeli streljati tudi Nemci. V boju je bil ranjen v levo roko Stane Červič-Bojan.

Močno je krvavel. Drugi nemški orožniki so se umaknili iz kleti. Partizani so izrabili zmogo in se v kletnih prostorih umaknili v kuhinjo. Gospodar je dvignil pokrov odprtine v kuhinji. Ljubo je mislil, da odpirajo Nemci, in bi s stre-

lom skoraj ubil gospodarja. Partizani so se odločili, da se prebijejo za vsako ceno. Odvrgli so ročne bombe in si utirali pot. Z njimi se je umaknil tudi gospodar Alojz Červič. Gospodinja se je zatekla k sosedom, toda Nemci so jo drugi dan dobili. Zaprti so jo v ljutomerske, nato pa v ptujske zapore in jo končno odpeljali v taborišče.

Po spopadu so se partizani prebijali k Andreju Hanžekoviču v Cuber, nato k Ozmečevim v Veličane. Tam so se srečali z Ivanom Nemcem-Vojkom in mu poročali o dogodkih pri Červičevih. Proti jutru so se umaknili v Illovce k Jožetu Kraju, nato pa odšli k Francu Ozumecu v Hermance, kjer so ostali do 6. januarja 1944.

Ivan Nemec-Vojko je potem poslal Alojza Červiča, Dragico in Elizabeto Vrtnjak ter Staneta Červiča-Bojana v Prekmurje z nalogo, da tam poživijo delo. Prvi spopad z okupatorjem v Prlekiji je močno odmeval po vseh Slovenskih goricah.

Drago Novak

Osreddek na Vidovski planoti na Notranjskem

»Ostajajo, vendarle ostajajo!«

Dvoje vasi, dvoje nasprotij

Vasica Osreddek, sestavljena iz več zaselkov, raztresenih po prostrani in vetrovni planoti, obkroženi z vrhovjem, od katerih jo ločijo globoke, prepadne tesni, vintgarji in temne, težko prehodne grape, leži v cerkniški občini, v krajevni skupnosti Cajnarje-Žilce, na skrajnem severovzhodnem delu tako občine kot krajevne skupnosti. Za sosede imajo občino Vič-Rudnik, krajevno skupnost Novo vas in Begunje.

V labirintu vseh mogočih, makadamskih cest, ki se vijejo po planoti, se je težko znajti, ko pa se zapelješ naposled po ravnini vidovske planote, so zapleti pozabljeni. Kot mnogokje pri nas, kjer se v potu svojega telesa, pozabljeni od doline, strminci, grizoc v kolena, le redkokdaj potožijo, tudi na vidovski planoti ne negodujejo. Pač povedo, kar je res, brez rožic in dišav, naravnost – in znajdi se, človek, poslušaj, če že nimaš kosmatih ušes! Lahko pa ni, dandanašnji je treba kajkrat tudi zavito spregovoriti, da te prav razumejo, naravnostno pa ostaja tudi – gluho. Nekaterih pravil so se že naučili, tile Vidovci.

»Prihajajo turisti, o ja, prihajajo. Krasen zrak imate, prekrasen. Za kmečki turizem kot nalašč, poreko, zdravijo gor in dol po planoti in – pozdravljeni! Od krasnega zraka pa se težko živi,« smo kajkrat slišali tisti dan na planoti, v Osredku.

Planota na štirih kolesih

Vasica premore dvajset hiš, nam je povedal postavljeni predsednik sveta krajevne skupnosti Anton Intihar, ki je za hip preganjal vročino, ki je vela po planoti, v senci pred hišo.

»Dve sta že prazni. Bržkone ne bosta edini. Pred vojno je tukaj živelo več kot sto ljudi, zdaj le še nekaj čez petdeset. Ukvarjamo se z živinorejo, gozdarstvom – veliko lesa je tod – dobro uspeva le krompir. Čista kmetija – skoraj vsi smo kooperanti – je le ena, vsi drugi pa se vozimo skupaj z otroki vred v dolino ali pa še bliže, na delo v obrate v Cajnarje, Cerknico, na Unec. Ne gre drugače, dopolnilni vir preživljanja je treba imeti. Eden od hiše pač mora biti v službi.«

Vozijo se odrasli, vozijo se šolarji. Planota živi pol na tleh, pol na štirih kolesih.

Otroci se kotalijo v Begunje, pretolčejo štiri leta, nato se voznja raztegne za štiri leta na dvajset kilometrov. Najbližja trgovina je v Žilcah – štiri kilometre, pošto jim prinese poštni mož vsak drugi dan.

»Pred osmimi leti smo cesto usposobili za avtobusni promet,« pove Intihar. Mati kuha kosilo, deček kakšnih štirih, petih let kljub pogovoru trdno spi, obrnjen v steno, proti dolini, kamor ga bo vsak čas odneslo imenitno vozilo. »Če tega ne bi bilo,« nadaljuje Intihar, »bi se življenje na planoti ustavilo. Življenje pa teče tudi že nekaj stoletij. Pomagale so delovne organizacije, družbenopolitične organizacije, občine, dodali so samoprispe-

Draga Štritofova

vek...« tako si pomagajo hribovci.

»Lani smo začeli graditi vodovod, prvi javni vodovod v naši krajevni skupnosti. Dva kilometra in osemsto metrov. Veliko delo smo končali pred štirinajstimi dnevi. Sosednje vasi ga še nimajo, le teh naših dvajset, plačano pa je že, plačano.«

Križev in težav pa še ni konec. Nagaja elektrika. Moč električnega toka niha. Morali bi postaviti daljnovod, transformatorsko postajo, posekati gozd, kjer bi tekla žica...

»Nič ne bi bil problem, če

bi ljudje ne bili čudni, nerazumljivi, malenkostni, kaj vem, kakšni še, malo tudi hodobni, bi rekel. Soglasja imamo vsa, tudi denar bi se našel, zaradi posameznikov, ki ne dovolijo posekati gozda, pa se je stvar ustavila. Kljubovanje nam žre živce.«

Človek težko ohrani ravnotežje, Intihar je vidno slabe volje, a se obvlada. Razumljivo: težko se je obvladati, če lahko v vasi, ko je košnja na višku, dela le en puhalnik. Vsi morajo čakati soseda, da neha delati, potem poprimejo še drugi, lepo po vrsti. Nič drugače ni s televizijo, radiom, gospodinjskimi stroji... Ljudje so zaradi kljubovanja (zanimivo, pri vseh simpozijih, sestankih, kongresih, polemikah, seminarjih, ipd., bi si lahko Slovenci privoščili še seminar, zagotovo bi moral biti daljši od štirinajstih dni, o kljubovanju in zavisti) potisnjeni za najmanj dvajset let nazaj. Na potoku Zala bodo v prihodnjih letih zgradili manjšo hidroelektrarno in potem bo daljnovod pač treba postaviti. Se bodo strasti do takrat ohladile?

Bilo je nekoč...

Seveda je veliko razkošje ljudi s planote tudi telefon.

»V Osredku ga ni, pripoveduje Intihar, le v Žilcah, ta pa običajno ne dela. Naslednji je v Cajnarjih. Dva telefonska aparata pokrivata celotno območje krajevne skupnosti, ki meri več kot osem tisoč hektarov.«

V časopisih se sicer zelo lepo prebere, ko pišejo o naši nenehni skrbi za človeka, na vidovski planoti pa ta zadeva še malo ni taka. Bodi tako, spreminjati ni lahko: do konca leta 1985 naj bi telefon našel pot tudi na Osreddek. Do takrat bodo premislili o kmečkem turizmu, cesti, še o čem. Prvi kmetje so se že prijavili, kmečki turizem nanje ni le prijetna obveza, tesnejši stik s svetom, temveč tudi dodatna možnost za službo.

Galileo je zaklical »in vendar se vrtil«, zemlja okoli sonca namreč. Pomemben stavek. Anton je tudi dejal, ne koliko bolj na glas, a zavzeto, dejal bi, z navdušenostjo hribovcev, ki čustev ne nosijo za klobukom in na dlaneh: »Ostajajo, vendarle ostaja-

jo!« Mladi namreč. Kljub vsemu, kljub trditvam, da ni perspektive, da je življenje na planoti življenje na robu. Vendarle – ostajajo. Navsezadnje, tudi časi so takšni, da

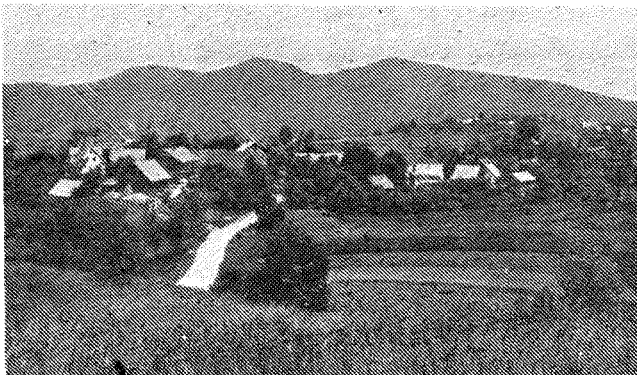

Anton Intihar

bo za marsikoga vrnitev na zemljo pomenila tudi rešitev. Zaposlitev. Denar. Preživetje. In kar je najpomembnejše: več hrane. Kaj nam pomeni hrana, ne kaže razlagati. Zakaj je Intihar s sovaščani vred vesel, tudi ne.

Antonova mati Franciška je ves čas poslušala, včasih vrgla pogled proti fantiču na postelji pa proti nama, in ko sva z Antonom spregovorila o preteklosti ljudi s planote, je pridala svoje.

»Pred vojno smo slabo živeli. Pozimi so moški hodili tesat les na Hrvaško in Štajersko, v rudnike so se zari, zobotrebce smo delali. Sestro sva naredili vsaka po tisoč butaric zobotrebcev (v eni jih je bilo 25!) in sva jih prodajali na Rašici. Za 1000 butaric sem dobila 50 dinarjev. Zanje sem si kupila no-

Osreddek. Ni ga lahko zaobjeti z objektivom fotoaparata.

gavice, svilo za bluzo in »fir-tah« (predpasnik, o. p.). Tudi po vojni ni bilo veliko boljše, tista prva leta. Spominjam se, da je moral dedek nekje okoli leta 1949 spraviti v dolino, na tovarnjak, torej na cesto v Osreddek, sedem ku-

bičnih metrov hlovodja, za katere je dobil ene slabe »čizme« (čevlje, o. p.).

Vasica, je rekla mati Franciška, je med vojno precej prestala. Dne 29. oktobra 1941 so Italijani požgali vsa gospodarska poslopja kot maščevanje za spopad s partizani, v katerem je izgubilo življenje šest borcev, eno partizanko pa so ujeli. Okoli štirinajst vaščanov so odgnali v Ljubljano, v zapore, kjer so preživeli šest tednov, od tega štiri v šamcah. Italijani so se s partizani spopadli pri prvi hiši v Osredku.

Drugič so vasico zajeli plameni 1. novembra 1943. Štiri sovražna letala so štirideset minut sipala bombe nad nesrečno vasjo. Le dve hiši sta ostali celi.

Tudi 13. avgusta 1942 ne bodo pozabili. Takrat so na Radljeku pri Velikih Blokah ubili trinajst vaščanov iz Osredka, skorajda vse gospodarje (nekaj jih je bilo pri partizanih). S partizani je sodelovala skoraj vsaka domačija.

Na Radljeku je za vedno zatisnil oči tudi Antonov oče, Franciškin mož. Tonček je takrat imel šest mesecev!

»V partizanih sta padla dva vaščana, trinajst so jih ustrelili za talce, ostalo je deset vdov,« jedrnat konča vaško zgodovino mati Franciška. Nikoli prej se v vasi ni veliko dogajalo, vznemirjanje so bila redka kot potresi in kuga.

Vse je bilo izrečeno. Ko žalostni spomini zajamejo ljudi, pogovoru splahnejo krila. Deček je še naprej mirno spal. Anton je strmel v mizo, mati skozi okno.

Na Rudolfovem

V nasprotju z Osredkom so Rudolfovo, vasico neda-

že vseskozi živi na Rudolfovem. Pri sosedu je kaplan Pezdur organiziral belo gardo, in tako so ljudje tavalj skozi zgodovino. Ne vsi.

»Spomladi 1941 je včasih

Mati Franciška

prišel k nam Janez Hribar, je dejala Draga Štritofova. Tu in tam je ostal tudi čez noč. Nekoč so nam sosedje s kamenjem razbili šipe, ker da so menda bili pri nas komunisti. Oče je Hribarja opozoril, naj ne prihaja več.

Aprila 1942, proti koncu meseca, so prišli iz Ške partizani pod vodstvom Toneta Vidmarja-Luke in ubili župana Tekavca, tajnika Strle-ta in odbornika Strleta. Ti so namreč pisali na Bloke, da so se v vasi pojavili partizani. Pismo je dobil partizanski zaupnik v italijanski službi, Dobrila, in ga – prebral.

Po pogrebu so prišli Italijani po mojega očeta, ga pred hišo močno pretepli in ga odpeljali v logaške in cerkniške zapore, kjer je preždel dva meseca. Junija so ga spustili, 28. julija pa so ga skupaj z drugimi odpeljali na Bloke in ga 30. julija s še osmimi iz drugih vasi ustrelili za kassarno.

Dragina mati je bila zelo bolna in dekle je moralo biti druga mati bratcu in sestrici. Ni ji bilo lahko, ne zaradi družine ne zaradi vasi, kjer so jo gledali postrani: nihče razen njih ni bil kaj prida naklonjen gibanju. V jeseni 1943 je začela aktivno sodelovati z odporom, kolikor je zaradi družinskih razmer pač mogla.

Tudi partizani so še hodili, kurirji, aktivisti.

»Dočakali smo jo, svobodo, kljub nenehnim, hudobnim opazkam sosedov, ki so vedeli, kaj se dogaja pri nas,« je končala Draga.

Tako je to na planoti. Svet ni ne črn in ne bel.

Milenko Strašek

Osrednja republiška proslava dneva borca v Mariboru

V Mariboru že dolgo ni bilo takšne prireditve, kot so jo pripravili Mariborčani ob letošnjem dnevu borca. Na osrednji republiški proslavi borca se je zbralo v novi dvorani Tabor okoli 5000 ljudi, med katerimi so prevladovali borci. Prišli so tudi številni gostje: France Popit, Andrej Marinc, Viktor Avbelj, Sergej Kraigher, Lidija Šentjura, Mitja Ribičič, Vinko Hafner, Janez Vipotnik, Franc Šetinc, Marjan Orožen, Alojz Briški, Stane Markič, Svetozar Višnjič, Radislav Klanjšček, Jože Smole, Tina Tomlje, Rafael Razpet in drugi.

Predsednik organizacijskega odbora pri mestni konferenci SZDL Maribor Rafael Razpet je dejal, da posvečajo to uro spominov borcem enot, ki so se bojevale na Štajerskem, pohodnikom 14. udarne divizije in vsem borcem njenih brigad: Tomšičeve, Serčerjeve in Bračičeve, borcem Šlandrove in Zidanskovce, Lackovega in

Kozjanskega odreda, Tretje brigade VDV in drugih enot 4. operativne cone, vsem aktivistom OF in vsem, ki so sodelovali v partizanskih ustanovah ter službah na Štajerskem, narodnim herojem in prvoborcem.

Predsednik CK ZKS Andrej Marinc je v svojem slavnostnem govoru med drugim obudil tudi spomin na vstajo in podčrtal vlogo, ki jo je imela partija v oboroženem boju in pripravi nanj. Spregovoril je o prizadevanjih okupatorja, da bi severovzhodno Slovenijo čimprej naredil nemško. Dejal je, da sta za Štajersko značilna tudi množični izgon narodno zavednih Slovencev v Srbijo, Bosno in Hercegovino ter beg številnih ogroženih v Ljubljansko pokrajino.

Zelo visok je bil tudi krvni davek slovenske Štajerske, saj je okupator ustrelil in obesil 67 skupin, v katerih je bilo 1590 organizatorjev in sodelavcev narodnoosvobodilnega gibanja.

Andrej Marinc je poudaril še eno značilnost narodnoosvobodilnega boja na Štajerskem. Ne le za Štajersko, tudi za vse drugo slovensko ozemlje je bilo pomembno

dejstvo, da si vodstvo slovenske reakcije na Štajerskem ni moglo zagotoviti

kakšnih pomembnejših pozicij.

Govorec o 14. diviziji je Marinc dejal, da sta CK KPS in Glavni štab Slovenije na podlagi Titove pobude in

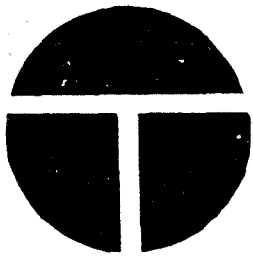
okrepi s 14. divizijo. Zaradi pomembnosti naloge je bila izbrana – tako po sestavi kadrov kot po opremljenosti enot – najelitnejša divizija. Po dolgem pohodu čez Hrvaško je 14. divizija sredi snežnih viharjev prebijala nemške obroče in zapore. Po uspešnih akcijah na Senovem je napredovala skozi ves osrednji del Štajerske proti Pohorju in Mozirskim planinam. Okupator je zbral velike sile, a je zaman napovedal njeno uničenje. Ljudje so med pohodom spoznavali neizmerno vdanost borcev 14. divizije osvobodilnemu boju, njihovo dostojanstveno in nadčloveško prenašanje težav, trpljenja in žrtev. Štirinajsto divizijo in njena dejanja med pohodom prštevali v sam vrh legendarnih dejanj našega narodnoosvobodilnega boja.

Predsednik mestne konference SZDL Maribor Ivan Gorjup je okrožnemu odboru aktivistov OF Maribor

izročil prapor v znak priznanja za dosežene uspehe pri razvijanju izročil NOB. Sprejela sta ga Vlado Marčinko in Tone Ulrih-Kristl. V kulturnem programu so sodelovali: srednja šola pedagoške in kulturne usmeritve Maribor, KUD Jože Hermanko – Maribor, pevska zbor Partizan in Slava Klavara – Maribor ter godba na pihala KUD Pošta. Za scenarij prireditve je poskrbel Tone Partljič, medtem ko je bila režija v rokah Bojana Čebulja.

Pred začetkom proslave je komandant pohoda Pohorje-Rog Stojan Ledinek poročal nekdanjemu komandantu 14. divizije Tonetu Vidmarju-Luki o uspešno prehojeni poti, dolgi 340 kilometrov, po poteh Štirinajste. Pohodna brigada mladincev Teritorialne obrambe Maribor in pripadnikov JLA je od 24. junija do 4. julija obiskala številne kraje, znane iz pohoda 14. divizije in se tam pogovarjala s prebivalci. Pripravili so tudi kulturne prireditve in si ogledali znamenitosti na tej poti.

M. Kos

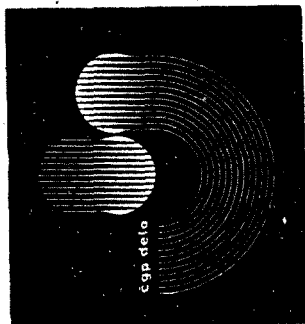
Tekstil

TOZD

Motvoz in platno n. sol. o.

Taborska 34
61290 Grosuplje

telefon: (061) 771-311 ● telekx: 31498 Motvoz
Grosuplje ● železniška postaja:
Grosuplje ● tekoči račun: SDK 50130-601-
31002

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

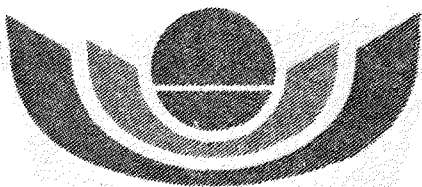
Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Šeškova 17 - h. c. 861-038
- direktor 861-269
rač. 861-144 - komerciala
861-010
61310 Ribnica na Dol.
Žiro račun: 51310-601-
13021

Industrija termičnih
aparatorov,
Žičnih tkanin in plastike

Zdravilišče Topolšica

Topolšica - nadmorska višina 395 m
● srednjegorsko podnebje ● bogat zdravilni vrelec, 50 l/sek, natrium magnezium
hidrogenkarbonatna hypoterma temperatura 32° C.

Hotel »Vesna« - visoka B kategorija - 220
ležišč - apartmaji - enoposteljne in dvoposteljne sobe, restavracija s 300 sedeži, kongresna dvorana ● hotel »mladika« - B kategorije - 50 ležišč, enoposteljne in dvoposteljne sobe ● domača in raznolika kuhinja - kvarna - slaščičarna - aperitiv bar - prodajalna spominkov in časopisov - frizerski in kozmetični salon - menjalnica.

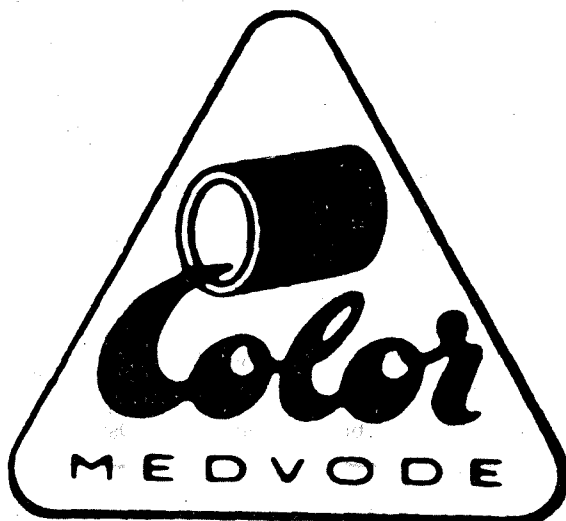
ohranjanje prihofizičnih zmogljivosti
● preprečevanje bolezni

● zdravljenje poškodb na gibalih, degenerativnih obolenj sklepov in hrbtenice, nevrotičnih stanj s telesno simptomatiko, kroničnih obolenj dihalnih organov.

Vse za zdravje

Zdravstveni center Velenje
Naravno zdravilišče Topolšica
63326 Topolšica, Velenje,
Jugoslavija

Telefon: (063) 891-110, 111, 112
Telex: 33606 Tertopyu

DO COLOR

Industrija sintetičnih smol, barv
in lakov,

n. sol. o. Medvode
TOZD SMOLE

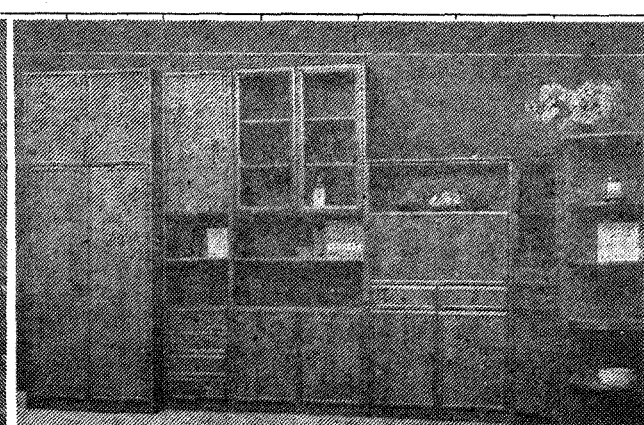
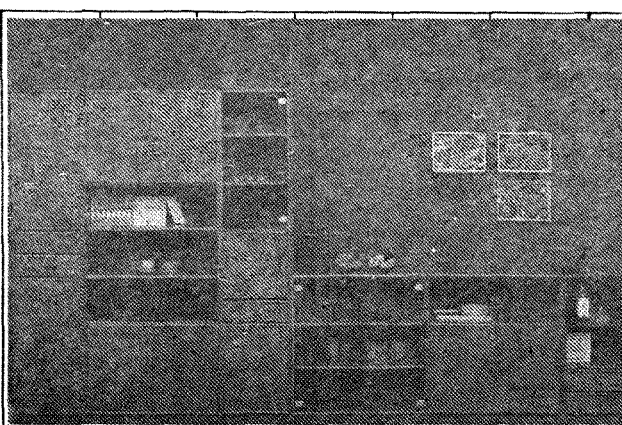
Čestita za dan vstaje
slovenskega naroda

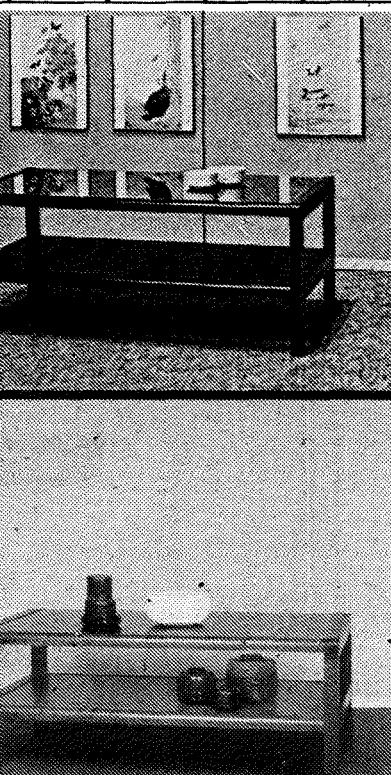
NAGRADNA KRIŽANKA

INDUSTRIJA POHIŠTVA ALPLES

Razpis nagradne križanke

Tokrat vam je pripravila nagradno križanko Industrija pohištva ALPLES. Pravilne rešitve pošljite do 2. avgusta 1984 na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji levi rob pa pripišite ALPLES. Tri reševalce čakajo nagrade iz knjižnega sklada založbe Borec.

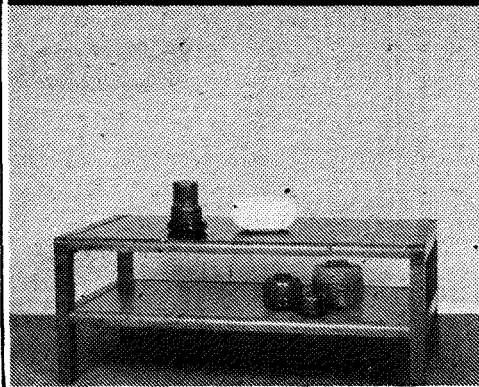
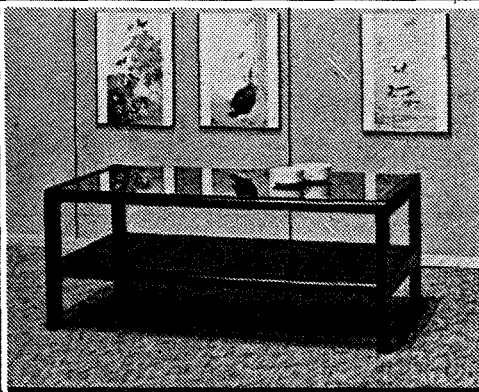
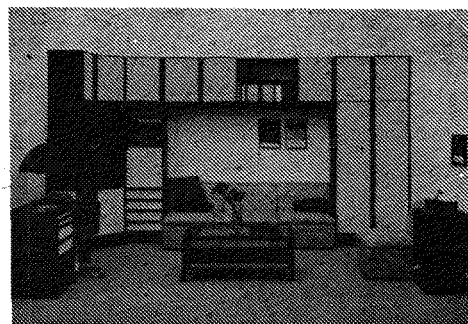
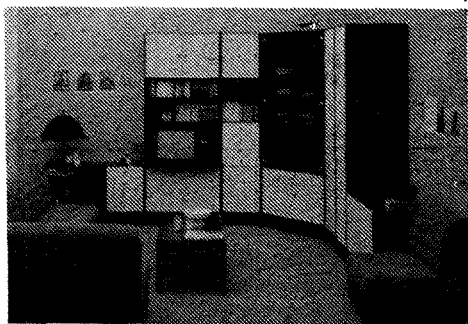
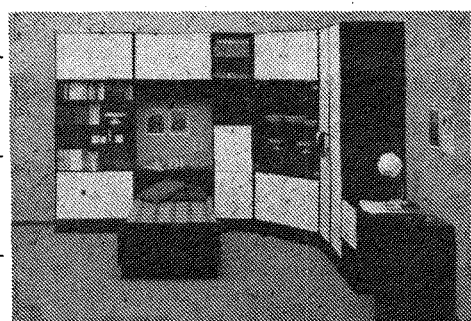

AŽIJA	GRADBENI MATERIAL	PEŠČINA	MESTO V SPANLJI	EMILE ZOLA	ŽITNA BOLEZEN				KRAJ PRI OPATJI	KONEC SAH.IGRE	
						EISENHOWER	DEL OKOSTJA	MILANSKI KLUB	PRODUKT GORENJA		
									REKA V SZ		
									JAPONSKO MESTO		
				URAD EKONOMA							
	25. IN 10. CRKA DEL NOVE GVINEJE			MODO						ZAGREVANJE BEOTUEC	
MUSLIMAN					VRSTA ZDRAVILA	KITA					
KRAIGHER						DEL OBRAZA					
		MOJZESOV BRAT					KRAJ V SRBIJI				
							PREBIVALITVE				
		VRSTA RASTLINE	MALIK					RIBIŠKA MREŽA	POLT		
			T.Ž.IME						PREČNA GRED		
										ZNAČAJ	
						SLOVENSKI EKOLOG					
						PRILIZOVANJE					
				TAJNO SHAJALISCE MED NOB					NUMERO		
									ALUMINIJ		
						NEGRI			Ž.IME		
										TURŠKI VELIKAS	
						MESEC					KRALJ ZIVALI
						BLOHIN					
							OBRADOVIČ				
	SL. SMUČ SKAKALEC										
OPUS CITATUM						PAJČOLAN NA OBRAZU	ESTONEC				
GR. JUNAK											
DEL STOPALA											

Nagradni kupon

Ime in priimek

Naslov

V Termah Čatež imajo prvo šolo hujšanja v Jugoslaviji

Docent dr. Anton Franovič, ki si je zamislil in ustvaril šolo hujšanja v Termah Čatež, je povedal, da je debelost že socialni problem; zmanjšuje delovno sposobnost, pospešuje arteriosklerozo, povečuje možnost kapi in s tem prezgodnjo smrt.

Število kalorij določi zdravnik po ugotovitvi debelosti.

4.) Programirana rekreacija: V času bivanja razvrstijo paciente v skupine od 1 do 10. Najprej napravijo poseben posnetek na EKG in ga obremenijo po njegovih sposobnostih, n. pr. koliko kisika porabi. Vsa-

ka skupina se rekreira po svojih sposobnostih. Tisti iz prve skupine imajo večje obremenitve kot tisti iz 10. skupine. Stalni vodja rekreacije je profesor fizikulture Delibor Fackovič. Vaje trajajo včasih do tri ure, vse pod vodstvom še drugih profesorjev.

Kakšne so vaje?

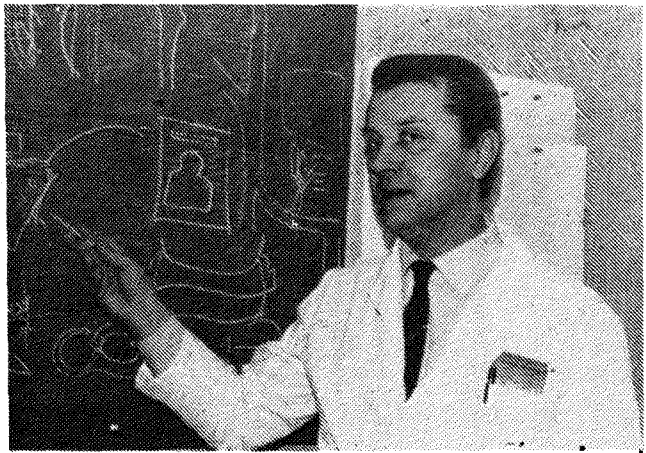
Plavanje v pokritem ali odprtih bazenih, trajanje je določeno po telesni zmogljivosti in ugotavljanju izgubljenih kalorij.

Kolesarjenje v telovadnici in v okolici hotela, ker imajo na voljo dovolj koles za izposojanje. Hoja v telovadnici na traku in v prelepo okolico hotela.

Razne športne igre. Tenis na šestih najmodernejših igriščih. Kegljanje na modernem avtomatskem kegljišču.

Igranje namiznega tenisa. Telovadba v bazenu in v telovadnici, vse pod vodstvom diplomiranih profesorjev fizikulture. Specialist diabetolog nadzoruje paciente, da ne bi dobil preveč kalorij tisti, ki bolj miruje.

Poleg vsega navedenega zdravijo debelost še z uporabo

Anton Franovič

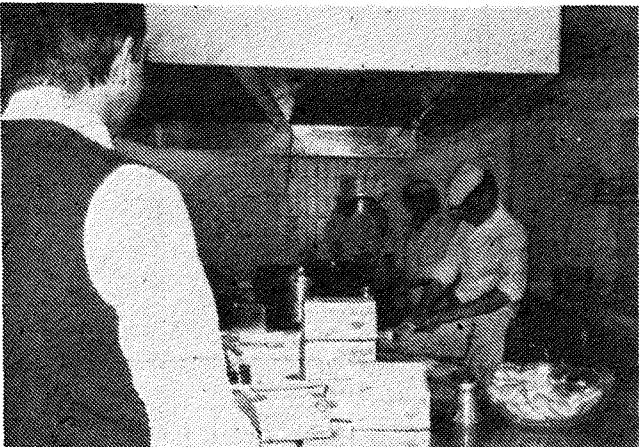
Docent dr. Anton Franovič, vodja šole hujšanja v Termah Čatež

Kakšen naj bo boj proti debelosti?

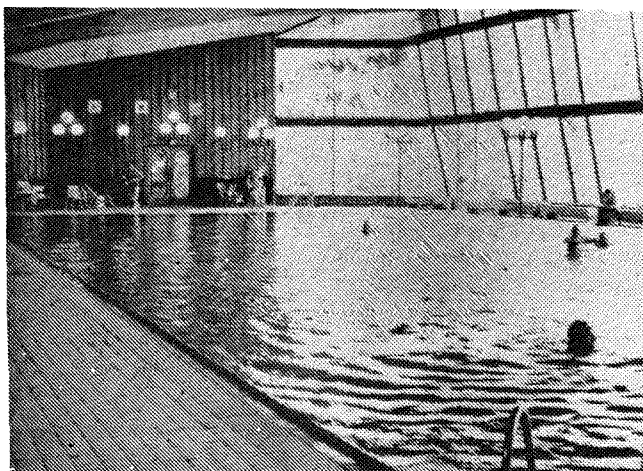
V šoli hujšanja zmanjšujejo kalorije, tako da pacientom ni treba stradati. Način življenja prilagodijo hujšanju tako z gibanjem in športno dejavnostjo.

Koliko časa traja šola hujšanja?

To je odvisno od tega, koliko hoče pacient takoj shujšati. Lahko traja 14 ali 21 dni.

Kljub hujšanju mora biti gost sit. Za to skrbi odlična kuhinja

Veliki pokriti bazen v Termah Čatež s toplo vodo

enemona, ki ga je začela proizvajati TOZD EMONA, TOZD Agroemona-Dietetika. Enemon je hrana, ki ima v primerni količini izdelano razmerje ogljikovih hidratov, maščob, beljakovin in vitaminov, ki napolnijo želodec in odvzemajo človeku glad. Enemon so v Termah že preskusili, tako sami kakor tudi že pri pacientih. Enemon so imeli s eboj na Himalaji že slovenski alpinisti. Z enemonom in šolo hujšanja so dosigli zmanjšanje telesne teže od 5 do 8 kilogramov.

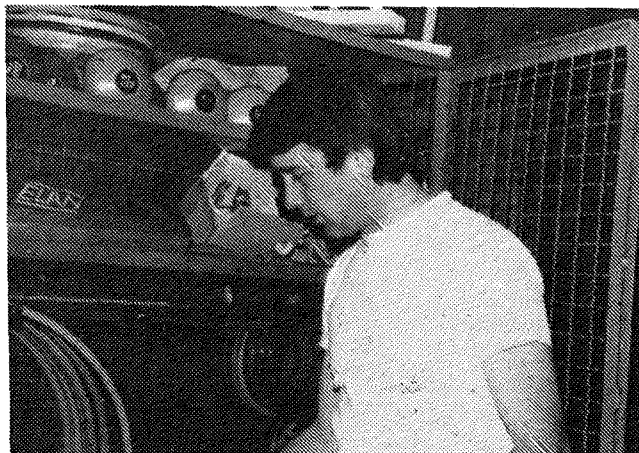
Vsi pacienti z enemonom lahko hujšajo še doma.

Sprememba življenja

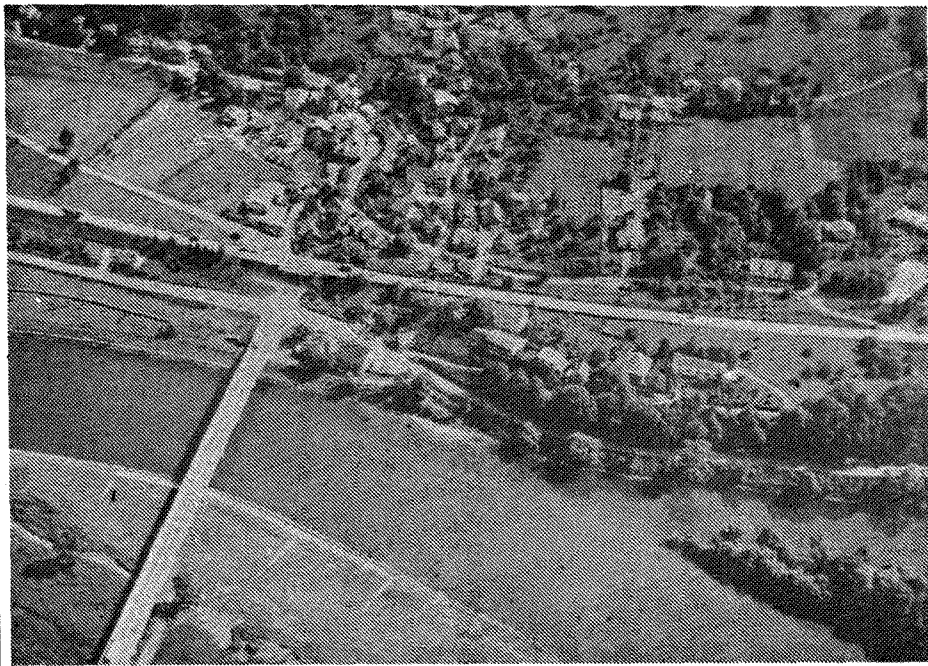
1.) Razgovor o šoli hujšanja. Edukacija načina. Pacient kontinuirano premišlja, ko spozna sam sebe.

2.) Iz monologa preidemo k dialogu. Izmenjava misli. Pogovor z zdravnikom je pomemben, nato pomaga še sestra in pacienti si izmenjajo izkušnje med seboj.

3.) DIETA: Malo manj je hrane, toda biti mora z vsemi potrebnimi sestavinami in vitamini, in brez omak in prelivov.

Profesor Dalibor Fackovič, ki praktično z vajami vodi šolo hujšanja v Termah Čatež

Sotočje Save in Krke pri Čatežu. Samo kilometer je do Term v Čateških Toplicah

Iz česa je enemon? Vodja prodaje v Dietetiki tov. Rado- van Ojdanič je povedal:

»Enemon sestavljajo povsem naravne snovi. Proteini so iz mesa, mleka, jajc. Snovi izločamo na poseben način, in tako dobimo izdelek, podoben kosmičem.« Pokazal nam je vrečko, ki spominja na čokolino.

Ta »čokolino« za odrasle nima posebnega okusa, lahko pa si ga sami izboljšamo. Raztopimo ga v mleku ali vodi. Posebej ga priporočajo tistim, ki

ne zajtrkujejo, kajti z enemonom si lahko že zjutraj zagotovijo glavno snovi, potrebnih telesu za normalno delo. Človeka nasiti in mu izboljšuje počutje. Kakor so povedali v Emoni, so med drugim naredili preskus tudi pri nekaj svojih zaspanih: zjutraj so morali obvezno popiti kozarec vode z enemonom. Posledica: na sestankih niso več zehali in sploh so bili živahnejši in boljše volje kakor poprej.

Sicer pa so enemon resneje preskušali v Kliničnem centru v Ljubljani. Pokazalo se je, da pomaga pri hujšanju pa tudi pri okrevanju bolnikov.

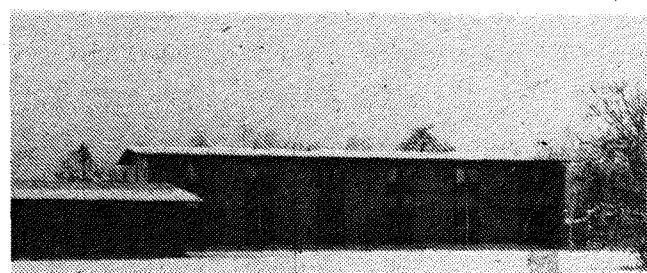
V Delu je bil 16. aprila letos objavljen članek o delovanju enemona. Med drugim je bilo zapisano: »Prav zaradi uspešnih laboratorijskih raziskav je Agroemona pred kratkim uvedla tudi organizacijsko enoto Dietetika, nova proizvodna pa sta plod njenega dela. Enemon in Diemon bosta na trgovinskih policah že konec aprila.

Enemon sploh nima zoprnega okusa, zato pa veliko biološko, vendar majhno energij-

sko vrednost. Izdelujejo ga iz mlečnih, jajčnih in pšeničnih beljakovin, soje, sadnih izvlečkov, mineralnih snovi in vitaminov, to je iz kakovostne hrane, brez umetnih konzervansov. Lahko je dopolnilna ali samostojna hrana. Kot zatrujejo proizvajalci, pomaga zdraviti zvišan krvni pritisk, bolezni srca in ožilja in znižuje količino holesterola v krvi. Enemon je lahko dopolnilna ali samostojna hrana. Če je edina, se da ob njej precej hitro shujšati, ne da bi telesu kaj primanjkovalo, kot dopolnilna pa je poleg redne prehrane najbolj primerna za otroke, nosečnice, okrevajoče bolnike, starejše ljudi in tudi športnike.«

Terme Čatež so dobro obiskane že zaradi zdravljenja številnih revmatskih in hrbteničnih bolezni in še neštetih diagnoz.

»Lani so bile Terme Čatež od oktobra do decembra precej bolj zasedene kot leto dni prej, januarja letos pa tudi precej bolj kot lanskega januarja,« pravi Andrej Oštrbenk, vodja prodaje v zdravilišču Čateške Toplice. »To je pravzaprav fenomen: ob vse višjih življenjskih stroških imajo ljudje še kaj denarja za zdravje in rekreacijo. Petnajst let sem tukaj, vendar ne pomnim, da bi imeli že zdaj poletno sezono skoraj razprodano. Od maja do oktobra imamo prodane tudi že skoraj vse bungalove, ki so jih zakupile predvsem nekatere slovenske delovne organizacije za svoje delavce. Prav tako so lani pripeljali iz srednje Dalmacije k nam precej stano- vanjskih prikolic, da bodo prišli ljudje k nam na počitnice.«

Zdraviliški dom v Čateških Toplicah ima tudi svoj pokriti bazen s toplo vodo

Eden najmodernejših hotelov B kategorije Terme Čatež

DOMŽALE

Borci enot,
ustanovljenih v SZ

Letos mineva 40 let, ko so bile v Kolomni v Sovjetski zvezi ustanovljeni 1. in 2. jugoslovanska pehotna in 2. tankavska brigada. Ob tem jubileju so se v Domžalah na dan borca srečali borci teh enot skoraj iz vse Jugoslavije, da bi skupno počastili spomin na ta dogodek, se dogovorili o nadaljnjem delu odbora skupnosti borcev in nenazadnje rešili nekatera vprašanja. Tu velja tudi omeniti slovenski bataljon 1. kraji-

Borci enot, ustanovljenih v SZ, prihajajo na zbor skupnosti borcev enot ob 40-letnici ustanovitve.

ške brigade, ki so ga sestavljali prostovoljci, pretežno izgnanke in izgnanci, ki jih je okupator leta 1941 izgnal iz Stajerske, Gorenjske in Posavja v Srbijo. V bataljonu so bili tudi primorski in istrski Slovenci ter Hrvatje, ki so emigrirali v Srbijo že po prvi svetovni vojni, ko so njihove kraje zasedli Italijani, ali pozneje zaradi fašističnega preganjanja ter Slovenci in Hrvatje iz Slovenskega primorja in Istre, ki so po kapitulaciji Italije prišli kot italijanski vojaki v nemška ujetniška taborišča na območju Srbije, od koder jih je največ pobegnilo v enote NOV in POJ.

Od maja 1981. leta dalje deluje odbor Skupnosti borcev brigad, ustanovljenih v Sovjetski zvezi. Tako so v tej skupnosti borci, ki so se bojevali v prvi in drugi pehotni enoti in drugi tankovski brigadi.

Vse do danes pa njihova skupnost še nima domicila. Prejšnji odbor, ki je začel delovati 1967. leta, zastopal pa je samo prvo pehotno brigado, si je prizadeval, da bi pridobil domicil v eni izmed slovenskih občin, v kateri zdaj živijo borci teh enot. O teh problemih je ob tej priložnosti spregovoril podpredsednik odbora Skupnosti borcev Janez Orehek.

Sicer pa je v Skupnost borcev enot, ustanovljenih v SZ, vključenih 680 borcev. Največ jih je v Mariboru 169, v Celju 104, in v Ljubljani 74. Po dokaj nepopolnih podatkih jih na Hrvaškem in v Vojvodini živi 15, toda ta podatek prav gotovo ni popoln.

Odbor je pripravil tudi tri srečanja borcev enot, ustanovljenih v SZ. Prvo je bilo 1982. leta v Mozirju, lani na Kokrci pri Kranju in letos v Domžalah, ko so proslavili 40-letnico ustanovitve. Srečanje so hoteli organizirati hkrati s srečanjem gorenjskih aktivistov, in tako zmanjšati stroške, vendar družbenopolitične organizacije domžalske občine niso bile »navdušene« nad tem.

Odbor skupnosti borcev je začel tudi zbirati gradivo za skromno monografijo o teh enotah.

Zbram udeležencev enot, ustanovljenih v SZ, je med drugim spregovoril tudi predsednik skupščine občine Domžale Karel Kušar, ki je predstavil domžalsko občino med NOV in v povojni graditvi. Podpredsednik ZZZ NOV Slovenije Cveto Novak in sekretar borčevske organizacije naše republike Marjan Lenarčič sta se zavzela, da problem, ki tare borce teh enot, čimprej rešijo. Saj so borci, čeprav na daljnih frontah, prispevali delež v narodnoosvobodilnem boju, in glede na žrtve prav gotovo zaslužijo nekoliko več priznanja.

JOŽE ČURIN

NOVO MESTO

Pohvale in priznanja
udeležencem 14.
divizije

Ob obletnici legendarnega pohoda 14. divizije čez Hrvaško na Stajersko je republiški sekretariat za ljudsko obrambo izjemoma podelil priznanje vsem še živim udeležencem pohoda. Pohod 14. divizije je pomenil velik in ustvarjalen delež h krepitvi revolucije in narodnoosvobodilnega boja. Neposredno je prispeval k po- glabljanju bratkih vezi med slovenskim in hrvaškim narodom. V najtežjih dneh naše zgodovine je pohod s tem izjemno prispeval tudi k oblikovanju najpomembnejših temeljev današnje zasnovne splošne ljudske obrambe in družbene samozščite kot izvirne oblike uresničevanja obrambnozaščitne funkcije socialistične samopravne družbe. Izkušnje tega pohoda in drugi uspehi narodnoosvobodilnega boja so neprecenljivi viri tudi za organiziranje in uresničevanje obrambnih in samozaščitnih priprav in še posebej priprav za splošni ljudski odpor v današnjih sodobnih razmerah.

Ob tej priložnosti je občinski odbor ZZZ NOV Novo mesto podelil trideset priznanj borcem in pohvale za negovanje in razvijanje izročil NOB.

RADOVLJICA

Priznanja
posameznikom,
organizatorjem in
kmečkim domačijam

V počastitev dneva borca je bila osrednja slovesnost v radovljiški občini 2. julija v Družbenem centru Lesce, kjer je bila slavnostna seja občinskega odbora ZZZ NOV Radovljica. Udeležili so se je tudi predstavniki občinskih in krajevnih družbenopolitičnih organizacij, skupščine občine in krajevnih skupnosti in letošnji nagajenci.

Po slavnostnem govoru predsednika občinske organizacije ZZZ NOV Slavka Staroverskega so zaslužnim posameznikom, jubilarom in organizacijam podelili priznanja medobčinskega sveta ZZZ NOV za Gorenjsko ter jubilejne knjižne nagrade za življenjske obletnice. Posebna priznanja odbora skupnosti Gorenjskega odbora NOV in POS za zasluge med NOB in skrb za borce in ranjence tega odbora v najhujših časih so prejele kmečke domačije pri Pangrcu v Radovni, pri Matičku na Prnikih, pri Zoltarju v Lipnici 1. pri Cačmanu v Kropi 39, pri Pogvajnu na Mašičah 9, pri Kovačevih na Lepencah, pri Travnikarju na Nemškem rovtu in pri Primašču na Kupljeniku.

JR

STARI TRG

Nova pošta
poimenovana po TV-18

Osrednja proslava dneva borca v občini Cerknica je bila v Starem trgu pri Ložu, kjer so odprli novo pošto poslopje in na njem odkrili spominsko ploščo devetim padlim kurirjem kurirske postaje TV-18.

O zgodovinskem pomenu kurirske postaje TV-18 je spregovoril predsednik občinske konference SZDL Tone Obreza. Ustanovljena je bila 19. novembra 1942. leta v gozdu pri Zgornjih Poljanah. Spominsko ploščo padlim devetim kurirjem je odkril podpredsednik občinskega odbora ZZZ NOV Cerknica Alojz Ule. delegacija dolgoletnih kurirjev postaje TV-18 pa je položila venec pred spominsko ploščo.

S slovesnosti je delegacija nekdanjih skojevcev ponesla tudi venec na grob pred 40. leti padle sekretarke rajonskega odbora Marije Gregorič-Lokavčeve Micke.

V kulturnem programu so sodelovali sindikalna godba loške Kovinoplastike, moški pevski zbor DPD Svoboda Loška dolina in recitatorji amaterskega gledališča Svoboda Loška dolina.

SLAVKO BERGLEZ

ŽUSTERNA

Sprejem udeležencev
NOB

Krajevne organizacija ZZZ NOV Žusterna pri Kopru je že lani za dan borca organizirala sprejem nekdanjih udeležencev narodnoosvobodilnega boja, ki so dopolnili 70. leto starosti. To odločitev so sprejele vse družbenopolitične organizacije v krajevni skupnosti. Letna konferenca ZZZ NOV pa je potrdila predlog predsedstva, da tako srečanje jubilarov ohranijo za stalno obliko zahvale in priznanja nekdanjim borcem, povojnim gostiteljem in tudi še danes aktivnim tovarišem v življenju in delovanju krajevnih skupnosti.

V torek, 3. julija, so se tako že drugi zbrali jubilarji med 65. in 70. letom starosti. Bilo jih je 37. Ob prisrčnem tovariškem srečanju so obujali spomine na prehojeno pot. Ob tej priložnosti so ponovno opozorili na slabosti, ki se že vse predolge ponavljajo, kljub resnim opozorilom tako v sedanjem političnem življenju in vodenju kakor predvsem v načinu reševanja začrtane ekonomske stabilizacije.

MOJCA VOLK

ŠKOFIJE

Športno srečanje

V KS Škofije smo dan borca počastili predvsem s športnimi dejavnostmi. Osrednji dogodek je bilo prijateljsko in tekmovalno srečanje balinarjev, posvečeno spominu na Rudija Krkoča. Sodelovalo so ekipe iz Pivovarne - Buzet, invalidi iz Kopra, graničarji s Hrvatstvom, ekipe Luke, Iplasa, Emone - Jestrina, ekipa upokojencev Škofije ter klub Oljka s Škofij, ki je bil tudi organizator že četrtega srečanja. Na sklepi slovesnosti je predsednik Oljke Dino Šturman podelil pokale in priznanja. Posebno toplo so udeleženci pozdravili prvouvrščeno ekipo Pivovarne iz Buzeta ter drugouvrščene Invalide iz Kopra. Odlična organizacija turnirja in prijateljsko ozračje sta prispevala k uspešnosti dneva. Ponovno se bodo srečali že 22. julija, ob dnevu vstaje, in vsako leto ob dnevu borca.

VERA VEZOVIK

DUPLJE

Slovesno so praznovali

Krajevna skupnost Duplje, ki združuje vasi Zgornje in Spodnje Duplje in Zadrage, si je 5. julij izbrala za krajevni praznik. Tega dne 1942. leta je skupina 19 fantov in mož množično odšla v partizane. Okupator je zaradi tega besnel in čez dva dni svoje partizanov preganjal v taborišča. Gonilna sila upora v Dupljah in okolici sta bila brata Tine in Stane Teran. Tine je bil med drugim med organizatorji tekstilne stavke, leta 1938 pa je v Dupljah ustanovil partijsko organizacijo. V partizane je odšel junija 1942, padel je na Letencah aprila 1942. leta. Oče in mati sta bila izgnana 1942. leta v taborišče, kjer sta naslednje leto umrla.

Ob praznovanju so pripravili več športnih prireditvev, v praznovanje pa so se vključili tudi gasilci. Na procelju hiše Tineta in Staneta Terana ter njihovih staršev je v soboto član sveta federacije dr. Jože Vilfan odkril obnovljeno spominsko ploščo, v varstvo pa so jo prevzeli pionirji podružnične dupljanske šole. V lepem kulturnem programu so nastopili godba, moški pevski zbor KUD Triglav Duplje in pionirji. Slovesnosti ob odkritju so se udeležili med drugimi Martin Košir, republiški sekretar za ljudsko obrambo, Ivan Cvar, predsednik krajske občinske skupščine, borci Kokskega odbora, praporščaki itd.

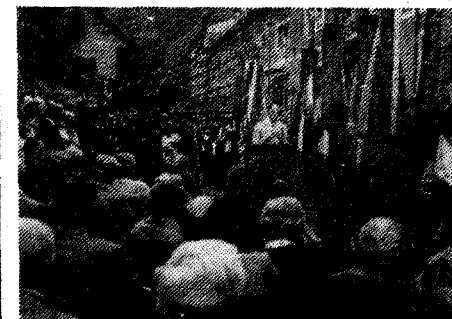
Na slavnostni seji sveta krajevnih skupnosti Duplje so podelili tudi priznanja OF. Podelili so tudi pet spominskih značk OF.

Ob tem praznovanju so še posebej poudarili pomembne delovne uspehe ob 20-letnici obstoja krajevnih skupnosti Duplje. Podružnično šolo France Prešeren iz Kranja so poimenovali po revolucionarju Tinetu in Stanetu Teranu. Sicer pa so v Dupljah v zadnjih nekaj letih veliko naredili, dosedanja uspehi pa so brez dvoma tudi velika obveznost za delo v prihodnje.

JANEZ KUCHAR

KAMNIK

Odkrili doprni kip

Ob praznovanju dneva borca, 4. julija, je bilo slovesno tudi v Kamniku pri tovarni usnja Utok. Tu so ob navzočnosti številnih kamničanov in predstavnikov družbenopolitičnega življenja odkrili doprni kip narodnega heroja Jakoba Molka-Moharja.

Jakob Molk-Mohar je že kot usnjarski vajenec in kasneje delavec v Kamniku vključil v napredno delavsko gibanje. Ob začetku narodnoosvobodilne vojne se je med prvimi udeležil bojev. Padel je zadnje leto vojne, za narodnega heroja pa so ga razglasili leta 1953.

Zbranim je spregovoril predsednik medobčinskega odbora SZDL za ljubljansko regijo Milan Marinič, slovesnost pa je bila sklenjena s kulturnim programom in promenadnim koncertom pihalne godbe Solidarnost pod Malim gradom.

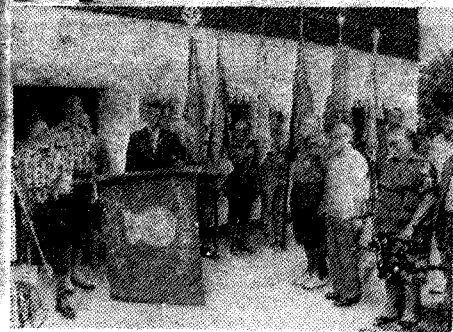
Uspel taborniški
partizanski mnogoboj

V okolici Kamnika je bil od 1. do 4. julija taborniški partizanski mnogoboj, ki ga že vrsto let organizira Zveza tabornikov Slovenije za memorial narodnega heroja Ratka Vujovića-Čoče. Program mnogobojja sloni na negovanju revolucionarnih izročil, na bratstvu in enotnosti naših narodov in narodnosti ter krepitvi pripravljenosti za splošni ljudski odpor in družbeno samozščito.

Kar 18 ekip iz vse Jugoslavije je sodelovalo v tem taborniškem partizanskem dvoboju. Po tridnevni preizkušnji v orientaciji, signalizaciji, streljanju z zračno puško in drugih taborniških spretnostih so se najbolj izkazali slovenski taborniki. Sklepana slovesnost s razglasitvijo rezultatov je bila 4. julija v Kamniku. Se prej so na procelju tovarne Utok odkrili spominsko obeležje. Pokal zmagovalni ekipi iz Slovenije je izročil sekretar RO ZZZ NOV Slovenije Marjan Lenarčič, ki je med drugim povedal: »Mislim, da taborniki, pa ne samo iz Slovenije, pač pa iz vse Jugoslavije potrjujejo naše zaupanje v taborniško organizacijo. Rezultati, ki jih dosegajo na tekmovalnih, so prav gotovo omembne vrednosti. Te dolgoletne tradicije je treba nadaljevati, v taborniške vrste pa pritegniti čim več mladih. Kot predstavnik borčevske organizacije lahko trdim, da izpolnjujejo naša pričakovanja. Da se na terenu urijo v mnogih spretnostih za potrebe SLO in DS, je še kako pomembno, zlasti v ljudski obrambi!«

JOŽE ČURIN

POLZELA

Razvili so planinski
prapor

Člani Planinskega društva Polzela so za dan borca ter v počastitev občinskega praznika občine Zalec in 25-letnice društva pri planinskem domu na Gori Oljki razvili svoj prapor. Slovesnosti so se udeležili številni predstavniki kraja in občine ter Tone Bučar, delegat PZ Slovenije. Prapor je razvil Ernest Jelen, ki je star 73 let in je najstarejši član PD Polzela.

T. TAVČAR

BREŠTANICA

Srečanje bračičevcev

Letos je bil imenovan pododbor Bračičevce brigade za posavsko regijo, ki združuje občine Brežice, Krško in Sevnico. Naloga pododpora je predvsem izpolniti seznam vseh borcev in bork, ki so bili v Bračičevi brigadi s tega območja. Potrebno je tudi medsebojno povezovanje in spoznavanje, da bi ne bile te naše vrednote iz NOV prehitro pozabljene. Tako je pododbor organiziral tovariško srečanje bork in borcev Bračičevce brigade iz posavske regije, ki je bilo 7. julija v Ribniku pri Brastanici. Namen tega srečanja je bil, da se po 40. letih ponovno spomnimo na težko prehojeno pot bojev in znag naše brigade med NOV. Večina se nas je priključila v 13. brigado leta 1944.

Srečanje je bilo nadvsem prijetno. Mnogi udeleženci se niso več poznali, ker se po osvoboditvi niso nikoli srečali, pa je bilo to srečanje še tembolj pomembno. Z navdušenjem in veseljem obrazov je bilo slišati pripovedovanja o dogodkih iz partizanskih dni. Spomini so se prepletali o življenju v brigadi, o povojnem življenju in zdravju. Mnogi danes pogrešajo tisto tovarištvo, ki je bilo v partizanih in je dajalo pogum in moralno vsem borcem. Taka srečanja si še želimo, so ob odhodu izjavili udeleženci.

STANE KUKOVIČ

POLZELA

Srečanje jim veliko
pomeni

Rozi Artnik

Jože Pfeifer

Občinska organizacija ZB NOV Zalec je za dan borca ter v počastitev občinskega praznika pripravila v sodelovanju s krajevno borčevsko organizacijo na Polzeli srečanje borcev, internirancev ter izseljencev. Zaradi slabega vremena, je bilo srečanje v graščini Senek, prišlo pa jih je kar veliko. O pomenu srečanja so nam takole povedali:

Jaka Vodusek: »Doma sem iz Žalca. Prav je, da se nas spomnimo. Mislim, da tako srečanje enkrat na leto ni prevelik strošek za našo družbo.«

Matevž Volk: »Pohvaliti moram našo krajevno borčevsko organizacijo, ki je pripravila srečanje. To je trenutek, ko se z marsikaterim borcem zopet vidi po več letih.«

Jože Pfeifer: »Za nas kmete je današnji dan, ko dežuje, nalašč za takšno srečanje. Pa tudi če bi bilo lepo, bi si vzel čas.«

Rozi Artnik: »Nisem borka, temveč sem bila vsa leta vojne v taborišču Auschwitz. Veliko sem prestala. Tega se ne da povedati. O srečanju pa vse najbolj pohvalno.«

T. TAVČAR

Jaka Vodusek

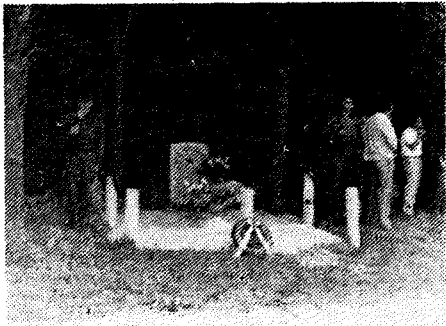
Matevž Volk

PIVKA

Proslava na Vrh Korena

Krajevna organizacija ZB Pivka je 4. julij praznovala na kraju, kjer so pred štiridesetimi leti padli trije partizani Pivčani. Vrh Korena je križišče treh cest iz smeri Postojne, Pivke in Mašuna.

Komanda mesta Sempeter na Krasu je kaj kmalu spoznala pomembnost tega križišča, ter ga zato primerno nadzorovala. Dne 23. junija 1944 je bila glavnina partizanov (približno 40) omenjene komande dober kilometer severovzhodno od križišča. Nekaj pred enajsto uro so borci zaslišali strele od ceste, ki pelje iz Postojne proti Korenu. Partizan izvidnik je dal dogovorjeni znak, ker je opazil, da se po cesti približuje večja nemška enota (približno 200 vojakov). Partizanska enota se je takoj umaknila globlje v gozd, v smeri Jurjeve doline. Žal opo-

zorila niso slišali tudi njihovi trije tovariši, ki so stražili križišče. Nemška enota, okrepljena z belogardo, ki je prihajala po gozdni cesti iz Postojne, je bila obveščena, da je na tem kraju večja partizanska enota. Križišče in edino poslopje v neposredni bližini, sta bila v trenutku okoljena, s tem pa tudi partizani stražarji: Jakob Avsec, Marjan Kontelj in Rado Zele.

Po zelo hudem boju in poskusu, da bi se rešili iz obroča, so vsi trije padli v pravem viharju svinčenk, ki so se usipale z vseh strani. Zvečer so aktivisti iz vasi Palčje vse tri padle ob spremljavi partizanske patrulje prepeljali na vaško pokopališče ter jih kljub veliki nevarnosti pokopali z vsemi častmi.

Člani ZB, društvo upokojencev in krajanji Pivke so se letos 4. julija množično zbrali na kraju, kjer so padle žrtve.

Ob spomeniku je spregovoril Anton Rotar, predsednik ZB Pivka. V krajšem kulturnem programu so sodelovali pripadniki JLA učence OS »Bratov Vodopivec« Pivka in moški pevski zbor »Bratov Vodopivec« s Pivke.

JESENICE

Številne prireditve

V počastitev praznika krajevnih skupnosti na Plavžu, ko se spominjajo odhoda prvih Jeseničanov v partizane, so poleg številnih drugih prireditev pripravili osrednjo proslavo 3. julija. In sicer v Osnovni šoli Toneta Cufarja na Plavžu. Slavnostni govor je imel Franc Pesjak.

V kulturnem programu so nastopili pihalni orkester Jeseniških železarjev, pevski zbor društva upokojencev Jesenice in recitatorja Gledališča Tone Cufar Igor Skrlj ter Borut Verovšek. Predsedniki krajevnih konferenc so podelili bronasta priznanja OF. Predsednik sekcije vezistov NOV za Gorenjsko pa je podelil priznanja Skupnosti vezistov NOV Slovenije. Za zbiranje zgodovinskega gradiva ga je prejel zgodovinski krožek osnovne šole Tone Cufar, za dolgoletno in uspešno delo Gabrijel Divjak.

Prebivalci vseh treh krajevnih skupnosti so svoj praznik kot tudi dan borca lepo proslavili s številnimi dobro organiziranimi prireditvami. K obeležjem so položili cvetje in vence. Vsem, ki so pri tem pomagali ali kakorkoli sodelovali, gre pohvala in zahvala prirediteljem.

BRANKO BLENKUŠ

MARIBOR

Za padle in umrle

Vsa čast prirediteljem veličastne proslave Stajerska v boju v Mariboru. Kot Mariborčan, borec Štandrove brigade, sem bil res ponosen na vse, kar so napravili za nas, da smo se počutili kar najbolje. Odličen je bil program. Posebno je potrebno pohvaliti organizatorje in vse delavce, ki so vse to napravili s prostovoljnimi delom in brez plačila. V veliko pomoč jim je bila JLA, kateri tudi gre vsa pohvala.

Vsekakor pa sem pogrešal minuto molka za padle in umrle, ki so dali svoja življenja za svobodo in socializem.

SREČKO GRAŠIČ

Podpis družbenega dogovora o razvoju Pohorja

Na dan borca, 4. julija, so predstavniki izvršnih svetov obpohorskih občinskih skupščin podpisali na mariborski mestni skupščini družbeni dogovor o usklajevanju skupnih interesov in nalog za pospešen in usklajen razvoj Pohorja. Pobudnik za sprejem takega družbenega dogovora so bile organizacije ZB, ki so lani obravnale problematiko socialnega položaja prebivalcev tega območja, zlasti udeležencev NOB. Pobuda je nadvse aktualna, saj podatki o položaju, dosedanjem razvoju Pohorja, demografski podatki, podatki o položaju kmetijstva, o drobljenih akcijah za razvoj turizma, neustrezen razvoj drugih gospodarskih dejavnosti in drugo kažejo, da je stvari treba spremeniti. Območje, ki ga obravnavajo v družbenem dogovoru, obsega 35 krajevnih skupnosti in ima poseben gospodarski, naravovarstveni pomen, zlasti pomen glede nalog splošne ljudske obrambe in družbene samozastite.

Podpisniki družbenega dogovora bodo še posebej pozorni na obrambni pomen Pohorja. Izpopolnili bodo študije, ki zadevajo to problematiko. Občinske borčevske organizacije bodo nadaljevale z vsestransko organizirano akcijo za ohranitev in gospodarski napredek borčevskih kmetij ter bodo glede tega tudi vnaprej pobudnice za posamezne in usklajene ukrepe. Prav je, da se je akcija za usklajen razvoj Pohorja premaknila z mrtve točke. Borci so za hitrejši razvoj Pohorja, za ohranitev kmetij in drugih dejavnosti na tem področju še kako zavzeti, saj so jim prav ti pohorski kraji in dobri pohorski ljudje med NOB dajali vse, kar so imeli, čeprav so bili zaradi tega vedno v smrtni nevarnosti. Mnogi pohorski kmetje so darovali svoja življenja med NOB. Zato je čas, da se jih spomnimo tokrat in omogočimo njihovim naslednikom življenje sredi pohorskih gozdov.

MARJAN KOS

6. kolesarski maraton okoli Pohorja

Na dan borca so družbenopolitične organizacije Slovenske Bistrice, Slovenskih Konjic, Vitanja, Mislinje, Slovenj Gradca, Dravograda, Radelj, Ruš, Maribora, ZTKO, Maribor, kolesarska sekcija Mariborske livarne in kolesarsko društvo Branik pripravili ob 41-letnici zadnjega boja Pohorskega bataljona, ob 40-letnici prihoda 14-divizije na Stajersko in ob dnevu borca 6. kolesarski maraton »Pohorski bataljon«. Prijavna kontrolna in ciljna mesta so bila v Mariboru, Slovenskih Bistic, Slovenskih Konjicah, Vitanju, Mislinji, Slovenj Gradcu, Dravogradu, Radljah in Rušah. Kolesarji so morali prevoziti okoli 150 kilometrov dolgo pot okoli Pohorja. Vsak udeleženec, ki je prevozil progo v 11 urah, je dobil spominsko medaljo. Kolesarskega maratona se je udeležilo več kot 2300 kolesarjev. Pokrovitelj prireditve je bila Mariborska livarna. Letos je na kolesarskem maratonu prvič sodelovala tudi ekipa članov Zveze borcev. Organizatorji 6. kolesarskega maratona zaslužijo za svoje prizadevanje in za uspešno organizacijo te množične prireditve javno pohvalo.

M. K.

Vabila

Krajevne organizacije ZZB NOV Loški potok Draga vabijo vse medvojnne in povojne aktiviste, borce NOV, člane drugih organizacij, vse prebivalce občine Kočevje in Ribnice na odkritje spominskega obeležja zboru aktivistov za rajon Draga – Loški potok, ki je bilo 25. julija 1943 pri PEHOVCU.

Proslava bo 22. julija ob 10. uri pri Pehovcu, približno 2 kilometra od vasi Podpreska.

OOZZB NOV Ribnica

V počastitev 22. julija, dneva vstaje slovenskega naroda, bo krajevna organizacija ZB NOV skupaj z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami in krajevno skupnostjo odkrila spominsko ploščo na hiši pokojnega Janka Kotarja (Streklja). V tej hiši je bil 9. 9. 1943 ustanovljen prvi rajonski odbor OF za Šentlovrenc, ki je takrat prevzel oblast na tem osvobojenem ozemlju. Odkritje tega obeležja bo 22. julija 1984 ob 15. uri.

Vabimo vse sosednje organizacije ZB NOV, DPO, krajanje in borce ter aktiviste tega kraja.

ZB NOV, DPO, KS Šentlovrenc

Krajevna skupnost Knežak in njene DPO, partizanski kurirji rejele kurirske postaje P 1 in odbor južnoprimorskih kurirjev 4. brigade VDV vabijo nekdanje kurirje Primorske in Notranjske, druge borce NOV, aktiviste OF, krajanje, mladino in druge občane na tradicionalno srečanje kurirjev na Mašunu dne 4. 8. 1984 ob 16. uri.

Ob tej priložnosti bo KS Knežak podelila domicil partizanski rejele kurirski postaji P 1 in pripela spominski trak na prapor južnoprimorskih kurirjev. Gozdno gospodarstvo Postojna pa bo kurirjem južne Primorske podelilo pokroviteljstvo.

KS Knežak in Odbor kurirjev za južno Primorsko

Osnovna strelska organizacija Kajuh Mozirje s sodelovanjem krajevnih organizacij ZZB NOV Mozirje vabita na veliko strelsko tekmovanje z MK puško ob dnevu vstaje slovenskega naroda v nedeljo, 22. julija 1984, ob 8. uri na strelišču v Mozirju.

Tekmovanja se lahko udeležijo vse krajevnne družbenopolitične in družbene organizacije, društva, ustanove, TO, stanovanjski sveti, predstavniki zasolkov v krajevni skupnosti Mozirje ter osnovne strelske organizacije z območja občine Mozirje s tričlanskimi ekipami. Lahko uporabljate svoje orožje, brez optičnih naprav in dodatkov.

Po tekmovanju bo razglasitev rezultatov, podelitev pokala, strelskih medalj ter tovariško srečanje.

Pripravljalni odbor

Združenje borcev NOV in družbenopolitične organizacije krajevnne skupnosti Adlešiči vabijo k odkritju spomenika padlim borcem NOV in žrtvam fašističnega nasilja v vasi BEDENJ vse borce in aktiviste NOB, pripadnike JLA, mladino, vse druge prebivalce ter prijatelje Bele krajine.

Slavnostna prireditev pri odkritju bo na Bednju v nedeljo, 22. julija 1984, ob 17. uri.

ZB NOV Adlešiči

POLJUBINJ

V spomin na sedem žrtev

Visoko pod obronki Kobilje glave – na Lom planini so se v nedeljo, 8. julija, zbrali krajanji KS Poljubinj, da bi počastili spomin na sedem padlih domačinov, ki so pod Stadorjem omahnili v smrt 7. julija 1943 pod streli italijanskih okupatorjev. S tem so proslavili tudi dan borca in svoj krajevni praznik. Na proslavi so se zbrali številni borci, ki so jih med NOB vodile poti po teh krajih, kjer je bilo pomembno stičišče in križišče kurirjev in brigad.

Domačin Ivan Rutar je v govoru poudaril, koliko gorja je šlo mimo nas. A v tem je tudi ponos, da je zgodovina malega Poljubinja vpeta v sestavni del zgodovine celotnega primorskega ljudstva. Spomnil se je na vse tiste pogumne heroje, ki so dvigali iskro upora proti tujemu jarmu, med njimi je bil eden najuglednejših revolucionarjev Tolminske Andrej Manfreda iz Kobarida, ki je po 12-letnem mučenju in trpljenju umrl v ječi Saluzzo v Italiji prav na isti dan, ko so padle žrtve pod Stadorjem.

V kulturnem programu so sodelovali recitatorji iz Poljubinja ter domači pevski zbor pod vodstvom Franca Prezlja. Razveseljivo je, da se vsako leto na tej planini – med zgubljenimi obrabi in osivelimi glavami starih borcev v lepem številu iskrijo tudi mladi obrazi, polni mladostnega žara, ki bodo – o tem smo prepričani – znali gojiti izročila NOB.

M. P.

Združenje borcev NOV in družbenopolitične organizacije ŠTREKLJEVEC, občina Črnomelj, vabijo na slovesnost ob odkritju spomenika padlim borcem NOV vasi Maline, ki bo ob dnevu vstaje, 22. julija 1984, ob 10. uri v Malinah.

Borci in aktivisti NOV, mladina, prijatelji Bele krajine vabljeni!

Odbora skupnosti borcev Prešernove brigade in Jeseniško-bohinjskega odreda vabita vse borce, mladino in druge občane na srečanje v soboto, 28. julija 1984, ob 11.30 na Jesenicah v spominskem parku v krajevni skupnosti Podmežaklja. Srečanje bo posvečeno 40. obletnici vpada Prešernove brigade na Jesenice in 40. obletnici ustanovitve Jeseniško-bohinjskega odreda.

Prešernovi brigadi bo podeljen domicil v občini Jesenice. Po slovesnem delu, v katerem bo odkrito tudi obeležje o vpadu brigade na Jesenice, bo krajši kulturni program in tovariško srečanje.

Odbora skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna in Jeseniško-bohinjskega odreda

Vabimo vse borce, aktiviste, ki so bili med narodnoosvobodilno vojno na območju Moravske doline, na osrednjo proslavo ob 40-letnici osvoboditve Moravske doline in požiga Javoršice ter tukajšnjih vasi.

Proslava bo v nedeljo, 26. avgusta 1944, ob 11. uri v vasi Spodnja Javorštica. Dostop je možen z javnim prometom, osebnimi vozili in drugače.

Po proslavi bo tovariško srečanje borcev, aktivistov NOV in krajanov Moravske doline. S kraja proslave v Spodnji Javoršnici je lep razgled do Kamniških planin in Gorenjske, obenem pa bodo organizirani krajši sprehodi do Miklavža, Trojice in Vrhoplja. Pripravljen bo tudi lep kulturni program, ki ga bodo izvajali večinoma krajanji Moravske doline.

Odbor za organizacijo proslave

Svet KS Dobrovo skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami in domicilnim odborom aktivistov OF bivšega zapadnoprimorskega okrožja organizirajo v nedeljo, 22. julija 1984, ob 15. uri, na dan vstaje slovenskega naroda in ob 40-letnici volilnega zbora ZPO proslavo v Kožbani v Brdih.

Na proslavi bo govoril Štefan Cigoj, član RK SZDL Slovenije. V kulturnem programu bodo sodelovali učenci osnovne šole Briško-beneškega odreda Dobrovo, Briški oktet in briška godba.

Po programu bo tovariško srečanje aktivistov zapadnoprimorskega okrožja, borcev Briško-beneškega odreda in tovarišev, ki so preživeli tragedijo ob Soči, ko so utonili štirje vodilni tovariši, med njimi narodni heroj Jože Srebrnič, član pokrajinskega odbora OF.

Na proslavo so vabljeni vsi prebivalci zapadnoprimorskega okrožja.

Aktiviste obveščamo, da posebnih vabil ne bo.

Ob krajevnem prazniku vabijo DPO krajevnih skupnosti Ozeljan, Sempas, Osek-Vitovlje, partizanski kurirji rejele kurirske postaje VDV nekdanje kurirje Primorske, sorodnike padlih kurirjev, druge borce, aktiviste OF, mladino, krajanje in vse druge občane, da se udeležijo slavnostnega odkritja spominskega obeležja 7 padlim kurirjem P-11, dne 12. avgusta ob 16. uri v Ozeljanu (pri gradu) pri Novi Gorici.

Odbor kurirjev za severno Primorsko in pripravljalni odbor

Obvestilo

Dne 22. julija letos bodo na Reki pri Cerknem odkrili spomenik padlim in drugim žrtvam med NOB.

Reka je majhna vasica ob cesti Most na Soči – Idrija, kjer se še danes vidijo ruševine med zadnjo vojno požganih domov. Vas so Nemci požgali 10. junija 1944, ostale so le tri hiše. Takrat so Nemci tudi ustrelili vaškega aktivista Andreja Podreko, drugi dan pa so ustrelili Alojzijo Lahajnar, ki je pestovala triletnega otroka. Padlih ali tistih, ki so izgubili življenje med NOB na Reki je bilo devet. Med njimi tudi Peter Celik, prvi partizan na Cerkljanskem, ki je tudi padel v prvem boju na Rodnah pri Bukovem, poleg drugih treh prvih borcev NOV na Cerkljanskem.

Sredstva za spomenik so prispevali krajanji Reke in okoliških vasi, člani zveze borcev iz idrijske občine in nekatere delovne organizacije.

Umrl je dr. Rajko Tanasković

V sedemdesetdesetem letu je ponedeljek umrl v Ljubljani dr. Rajko Tanasković, ki se ga naši borci spominjajo predvsem kot enega iz vrste tako imenovanih Titovih oficirjev. Potem ko je opravljal vodilne vojaške funkcije v partizanskih enotah v Srbiji, ko je bil med drugim tudi namestnik komandanta bataljona druge proletarske brigade, je bil v Sloveniji načelnik štaba Cankarjeve, namestnik komandanta Gubčeve in dolenskega operativnega območja, komandant Petnajste divizije in sedmega korpusa NOV in POJ, načelnik štaba 17. in 23. udarne divizije in komandant 25. srbske divizije. Bil je junaški borec in zglejni voditelj.

Rodil se je 1917. leta v Prelljini pri Čacku, že pred vojno končal pehotno podofi-

cirsko šolo in postal podporočnik. V narodnoosvobodilnem boju je sodeloval od leta 1941, in takrat postal tudi član KPJ.

Po vojni je Rajko Tanasković nadaljeval delo v vrstah Jugoslovanske ljudske armade, bil načelnik

štaba divizije, načelnik vojaških šol in uprave v generalštabu JLA ter je imel še vrsto pomembnih vojaških delovnih nalog. Od leta 1973 je bil poveljnik teritorialne obrambe v SR Srbije, bil je doktor vojaških ved, redni profesor na katedri za LO v Beogradu ter znanstveni delavec in publicist.

Rajko Tanasković je bil nosilec številnih najvišjih državnih odlikovanj in priznanj, bil je spomeničar, nosilec partizanske zvezde z zlatim vencem in je prejel prav letos tudi nagrado »7. julij«.

Družbenopolitični delavci federacije in republik so svojem generalpolkovniku dr. Rajko Tanaskoviću, poveljniku TO SR Srbije ter člana CK ZK Srbije in člana sveta federacije, poslali so žalne brzojavke.

27. julij – dan upora na Hrvatskem ter v Bosni in Hercegovini Plamen partizanske vojske se širi

Plamen upora raste. Za Srbi, Črnogorci in Slovenci so stopili ljudje Hrvatske ter Bosne in Hercegovine. Sedeindvajseti julij so si za vedno zapisali v zgodovino svojega boja za obstoj, za svobodo. Ob obletnici narodnoosvobodilnega boja v Jugoslaviji je tovariš Tito zapisal v Bilten vrhovnega štaba NOP in PV Jugoslavije:

»Ljudska vstaja v Bosni in Hercegovini je v tem letu prehodila več faz. V vzhodni Bosni je dosegla vrh oktobra, novembra in decembra 1941, nato je upadla zaradi izdaje četnikov vseh barv med januarsko nemško in četniško ofenzivo. Nasprotno pa dobiva v Bosanski krajini stalen in trden značaj kljub četniškemu izdajstvu in kljub sporazumu med četniki in ustaši. To pa zategadelj, ker je agentom Nedica in Draže Mihailovića v zahodni Bosni najmanj uspelo, da bi ustvarili široko bazo in zapeljali srbsko prebivalstvo.

V Hercegovini je bila ljudska vstaja uspešna že od lani in je svojo najvišjo točko dosegla letošnjo pomlad. Vzroki za upad te vstaje so skoraj isti kakor v Črni gori. Tudi tu

je okupator s pomočjo četniških izdajalcev zadušil ljudsko vstajo, tudi tu so vodilni ljudje zagrešili razne pomanjkljivosti in napake, celo še večje kakor v Črni gori. Toda možnosti za nov polet ljudske vstaje v Hercegovini obstajajo tako kakor v Črni gori. Živa sila narodnoosvobodilne vojske Hercegovine in Črne gore je ostala ohranjena.

V Hrvatski in Dalmaciji se je partizansko gibanje razvijalo neenakomerno in dokaj počasi. Toda v teh pokrajinah je imel narodnoosvobodilni boj od vsega začetka trden in trajen značaj, podobno kakor v Srbiji, četudi precej pozneje. Slaba stran partizanskega gibanja Hrvatske je bila v tem, da je sodeloval v odredih dolgo časa pretežno srbski element, Hr-

vativ je bilo zelo malo. Izjemi sta bili Dalmacija in Primorje, kjer so partizanske odrede sestavljali sami Hrvati.

Zdaj se opaža v Hrvatski močan preobrat, skoraj po

vsej Hrvatski se ustanavljajo odredi iz hrvatskega prebivalstva. Narodnoosvobodilni boj v Hrvatski dobiva večje razsežnosti in se postopoma spreminja v splošno ljudsko vstajo z velikimi upi v uspeh.

Čestitki republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

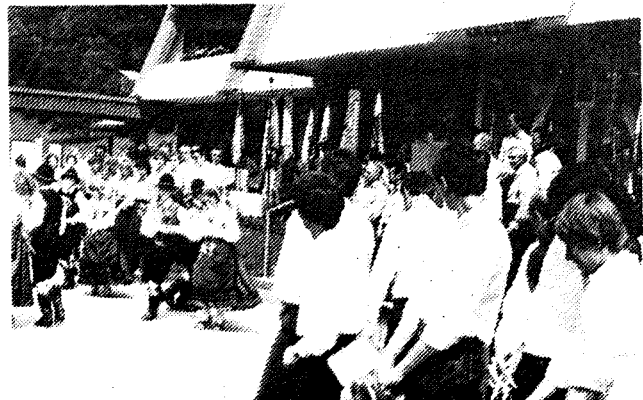
Predsednik RO ZZB NOV Božidar Gorjan je poslal ob 13. juliju, dnevu vstaje črnogorskega naroda, in 7. juliju, dnevu vstaje srbskega naroda, čestitki vsem delovnim ljudem in občanom obeh republik.

V čestitki je med drugim zapisano, da naj bi tudi v prihodnje na izročilih tovariša Tita in usmeritvah zveze komunistov dosegali nove uspehe pri poglobljanju in razvijanju samoupravnih socialističnih odnosov, krepitvi materialne osnove naše socialistične skupnosti, pri utrjevanju bratstva, enotnosti in enakopravnosti narodov in narodnosti, kot tudi v odločnem boju proti vsem sovražnikom socialistične samoupravne skupnosti. Želimo vam, je poudarjeno v čestitkah, da bi tudi v zaostrenih razmerah gospodarjenja uspešno premagovali nastale težave in tako skupno prispevali k vsestranskemu napredku obeh republik in SFRJ.

Na koncu je še rečeno, da so slovenski borci in z njimi vsi občani pri doseganju navedenih ciljev odločno s srbskim in črnogorskim narodom.

Tudi v Selcih je bilo praznično

Ob 40-letnici ustanovitve škofjeloškega odreda, ki jo te dni praznujejo borci tega odreda in Gorenjskega vojnega področja, ki tudi praznujejo 40-letnico, se spominjamo še enega pomembnega političnega dejavnika. Škofjeloški odred je bil med tistimi partizanskimi enotami, ki so bile najtesneje povezane s prebivalstvom. Bojevitost odreda, pravilnost medsebojnih odnosov, moralnopolitično stanje njegovih enot, zaščita, ki jo je vseskozi zagotavljal prebivalcem pred sovražnikom, pa tudi načrtno in aktivno politično delovanje so mu zagotavljali podporo in priljubljenost pri naših ljudeh.

V spomin na dogodke iz NOV in 40-letnice je bila minulo nedeljo v Selcih nad Škofjo Loko slovesnost. Ni zgolj naključje, da so se krajani Selc odločili, da 15. julij izberejo za svoj krajevni praznik. S podelitvijo najvišjih državnih odlikovanj, krajevnih priznanj, priložnostnimi nagovori, kulturnim programom in tovariškim srečanjem borcev s krajani, mladino, pripadniki TO, ki nadaljujejo izročilo Škofjeloškega odreda, je bila sklenjena slovesnost ob jubilejih in krajevnem prazniku.

Jože Čurin

Zveza komunistov poziva na boj

Pred nekaj dnevi je bil objavljen predlog sklepov 13. seje CK ZK Jugoslavije. Ob besedilu je bilo povedano, da bo ta predlog služil kot izhodišče za razpravo v organizacijah in organih ZK ter za začetek široke družbenopolitične akcije. Na podlagi večmesečne razprave bo končno besedilo sklepov sprejeto do konca leta.

Zveza borcev v Sloveniji – šteje še nad sto tisoč članov – je težko pričakovala omenjeni dokument, v katerem so našteje in smotno razvrščene naloge, s katerimi se bo morala spopasti vsa naša družba, če bo hotela biti kos sedanjim žgočim političnim, gospodarskim in kulturnim problemom. Borci pozdravljajo odločitev, da je treba nemudoma storiti radikalen preobrat v celotnem našem družbenem ravnanju, torej da se moramo iztrgati iz območja besed in iti v akcijo. Dati dejansko veljavo delu in socialističnemu samoupravljanju, zagotoviti delavskemu razredu neposreden in odločilen vpliv na vseh področjih družbenega razvoja, doseči enotnost v pojmovanju vodilne idejnopolitične vloge

zveze komunistov in bolj kot doslej mobilizirati celotno fronto socialističnih sil v boju za stabilizacijo – te dolgoročne naloge velja naposled vzeti skrajno resno. To pomeni, da jih morata sleherni organizacijski sestav in posameznik nehati ponavljati kot golo politično leporečje, marveč jih na svoji ravni uporabiti za orožje in jih uresničiti v praksi.

Borci NOV še posebno pozdravljajo tiste sklepe ZK, ki so naperjeni proti našim dosedanjim slabostim, napačnim potem, napakam in zlorabam. Še odločneje kot doslej se bodo bojevali na eni strani proti pojavi nacionalizma in separatizma, na drugi strani pa proti etatizmu ter birokratskim in tehnokratskim poskusom odtejevanja moči delavskemu razredu in vsej fronti socialističnih sil. Z vsjo doslednostjo in brez najmanjšega popuščanja je zdaj treba izkoreniniti to isto socialno diferenciacijo, ki nastaja zaradi bogatenja mimo dela, kriminala, privilegijev, izkoriščanja lukenj v naši socialistični zakonodaji in vseh drugih oblik neupravičenega prilaščanja družbenega premoženja. Samo ob takšni principial-

nosti utegnemo ohraniti politične in moralne vrednote naše socialistične revolucije: svobodo in neodvisnost, bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, socialistično demokracijo in sploh vse tisto, kar pojmuje kot Titovo pot in Titov cilj.

Ko se borci NOV zavezujejo, da si bodo z vsimi močmi prizadevali za uresničitev sklepov 13. seje CK ZK, pa vendar z neko zagrenjenostjo ugotavljajo, da je osnovno besedilo sklepov nanje kot na organizacijo povsem pozabilo. Medtem ko se tekst posebej obrača na člane ZK, mladino, sindikate, znanost itd., se morajo člani ZZB NOV prepoznati v besedilu samo skozi nazive, kot so npr. »delovni ljudje«, »občani«, »drugi dejavniki«, oziroma kot pripadniki »razvitih organiziranih sil socialistične zaveze in akcije«. Borci se vprašujejo, ali spričo svojega deleža v naši revoluciji zares niso zaslužili, da bi se sklepi obrnili pomenko tudi nanje? Pričakujejo, da bo ta pozabljenost – saj za površnost menda gre? – v končnem besedilu sklepov odpravljena.

Z. K.

V soboto tretjič start maratona »Franja«

V soboto, 21. julija, se bodo letos že tretjič odpeljali na pot kolesarji in prevzili kolesarski maraton »Franja«. Na 155 kilometrov dolgi poti bodo peljali iz Tacna skozi Ljubljano, Vrhniko, Logatec, Idrijo, Cerkljo, čez Kladje, Gorenjo vas Škofjo Loko, Vodice v Tacen. Tudi letos to spominsko prireditve organizirata kolesarski klub Rog in Nedeljski dnevnik, pokrovitelj pa je republiški odbor ZZB NOV Slovenije.

Organizatorji pričakujejo, da bo na start prišlo dva tisoč kolesarjev, saj jih zaradi varnosti ne bodo sprejeli več. Kot je povedal Tone Plestenjak, član organizacijskega odbora, je prijavljenih že več kot 1500 kolesarjev. Novost na letošnjem maratonu Franja pa je štart. Kolesarji bodo odšli na pot v skupinah po tristo tekmovalcev in v petminutnih presledkih. Do Brezovice bodo vozili zaprto vožnjo. Sodniški avtomobil bo vozil s hitrostjo 20 kilometrov na uro. Start bo ob osmi uri, konec pa ob 17. uri. Sicer pa bodo okrepčevalnice za kolesarje na Vrhniki, v Godoviču, Idriji, Cerklju, na Kladju in Škofji Loki. Kolesarsko karavano bosta spremljala tudi dva motorizirana mehanika.

Vsi udeleženci maratona bodo razdeljeni v pet kategorij: moški od 15 do 30 let, od 30 do 45 let in nad 45 let ter ženske od 15 do 30 let in nad trideset let. Vsak udeleženec, ki bo pripeljal v Tacen do sedemnajst ure, bo dobil spominsko medaljo, tisti, ki pa bodo progo prevozili že tretjič, pa še posebno spominsko medaljo.

Tudi letos po na kolesarskem maratonu »Franja« vozila močna ekipa nekdanjih borcev in aktivistov NOV.

B. K.

Dr. Joža Rus častni občan občine Radovljica

Delegati vseh treh zborov skupščine občine Radovljica so na ločenih sejah 11. julija sprejeli odlok o imenovanju blejskega rojaka dr. Joža Rusa za častnega občana občine Radovljica.

Joža Rus je bil rojen na Bledu pred 91 leti. Po študijah prava na Dunaju in v Ljubljani, kjer je diplomiral pravo, se je vključil v napredno gibanje kot član akademskega društva Slovenije. Že leta 1918 je na Bledu ustanovil društvo Sokol, leto kasneje pa je že zbral prostovoljne borce za našo severno mejo.

Med obema vojnama je bil vseskozi v vodstvu demokratičnega krila Sokola, ki se je že takoj po okupaciji pridružil KPS, in nato pri ustanovitvi OF. Kot soustanovitelj OF je bil član IOOF in vrhovnega plenuma OF, razen tega pa je v partizanih opravljal najpomembnejše politične in pravosodne funkcije. Bil je tudi prvi poverjenik za sodelstvo pri SNOJ. Leta 1942 je bil izvoljen za člana AVNOJ, na drugem zasedanju pa je postal podpredsednik in član zakonodajne komisije tega telesa. Kot član predsedstva AVNOJ je od julija 1944 delal pri vrhovnem štabu na Visu, konec tega leta pa je prispel v osvobojeni Beograd.

Izredno pomemben je njegov prispevek pri utrjevanju ljudske oblasti, zlasti pa sodelstva in sodelstva po osvoboditvi, ko je bil tudi zvezni poslanec, član izvršnega sveta LRS in nazadnje pred upokojitvijo predsednik republiškega zbora Ljudske skupščine LRS.

Kljub upokojitvi je še vedno ustvarjal in vseskozi navzoč v družbenopolitičnem življenju, posebej v RK SZDL in v Svetu republike. Stika s svojim rojstnim krajem nikoli ni pritrgal. Rad se vrača na Bled in se pomenkuje s svojimi rojaki o vsakdanjih zadevah, svetuje in pomaga s svojimi izkušnjami.

Radovljiški delegati so na isti seji sprejeli tudi sklep, da prejme veliko plaketo občine Radovljica Tone Svetina, pisatelj in kipar z Bleda. Plaketo občine Radovljica pa bodo prejeli tako kot vsi nagrajenci za občinski praznik 5. avgusta tudi Franc Arh iz Bohinjske Bistrice, Božo Benedik in Cvetko Čuk z Bleda, Stefan Hajdinjak iz Ovisi pri Podnartu, dr. Marjan Žilič iz Radovljice. Razen tega pa bo to občinsko priznanje prejelo tudi Gasilsko društvo Bohinjska Bistrica, ki 22. julija slavi stoletnico ustanovitve.

JR

Spominski park

Pred nedavnim so se znova sestali predstavniki Hrvatske in Slovenije na redni letni skupščini Spominskega parka Žumberak-Gorjanci. Sestanek ni pravzaprav nikakršna novost, saj je to stalna praksa, da rešujejo stvari skupno.

Na območju parka je bilo v minulem letu pa vse do nedavnega okoli petdeset sestankov, posvetovanj, proslav, različnih prireditev, obiskov in izletov, razstav in podobnega, skratka, aktivnost je dosegla zavirljivo raven, prav tako pa tudi medrepubliško sodelovanje, ki ne gradi zgolj na zgodovinskih dejstvih in njihovem ohranjanju, temveč tudi na pospeševanju tega manj razvite-

ga območja. Tako sta, med drugim, na območju navzoča novomeški Novoles in Ljubljanska banka, ki bosta skupaj zgradila dislocirani obrat v Radatovičih, močno pa se je zavzel tudi Inštitut za lesno in gozdno gospodarstvo Biotehnične fakultete v Ljubljani. Veliko bo prispevala k urejanju spominskega parka še Jugoslovanska ljudska armada, ki bo pomagala pri gradnji ceste do Sopote do Kalja in od Kostanjevice do Sošic, vojaki pa bodo pomagali tudi pri rekonstrukciji vodovodne mreže na ozaljskem in metliškem delu Žumberka v dolžini kakšnih sedmih kilometrov.

mst

Galerija revolucije

V Ljubljani, na Mestnem trgu 10, so minuli teden odprli nov razstaveni prostor Galerijo revolucije, ki bo predvsem razstavišče za likovna dela s tematiko predvojnih socialnih motivov in revolucionarnih gibanj, narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije ter povojne graditve in spomina na NOB. Hkrati bo to tudi razstavišče za predstavitev ti-

skov, brošur, knjig in letakov z revolucionarno tematiko.

Nova galerija je oddelek Mestnega muzeja Ljubljane. Prva razstava, likovni opus Božidarja Jakca pod naslovom »Partizanski Rog«, ni bila izbrana le zaradi mojstrove znane likovne partizanske dediščine, ampak tudi v počastitev njegovega 85.

življenjskega jubileja. Saj je prav Božidar Jakac eden najpomembnejših likovnih pričevalcev narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem.

Na koncu velja omeniti še delovno organizacijo Slovenijales trgovina, ki je odstopila galeriji prostore in hkrati tudi materialno podprla otvoritveno razstavo.

B.Ž.J.

tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: TONE URBAS. Novinarji – uredniki: ZIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika: MILENKO STRAŠEK – reportaža: BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija: Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA. Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR. Tajnica uredništva: MARA OKORN. Vodja uprave: MILAN SENIČAR. Telefon uredništva: 327-780. Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598. 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljne davke od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35